

VAINA KATAJA

TULLIKAVALTAJIA

TULIKAVAJIA

KUVAUS TORNIOJOEN VARRELTA

KIRJOITTI

VÄINÖ KATAJA

KUSTANTAJA

ARVI A. KARISTO, HÄMEENLINNA

HÄMEENLINNA 1911
O.-Y. HÄMEENLINNAN UUSI KIRJAPAINO

Tässä kertomuksessa kuvataan oloja ja asioita Torniojoen varrelta jääneen vuosisadan viimeiseltä vuosikymmeneltä.

Kirjan tekijä.

ENSIMMÄINEN LUKU

Syysmunakan aika oli.

Teillä ja vainioilla vastasi vielä routa reenrautaan, mutta joen jäällä oli liukas ja sileä keli. Torniojoki oli pari päivää ollut jään peittämänä suvantopaikoissaan. Jalan kuljettiin jo poikki jään Suomen puolelta Ruotsin puolelle ja päinvastoin. Mutta vasituita talviteitä ei oltu vielä tikoitettu.

Talonsa pihalla seisoi Palomäen isäntä ja joelle päin katseli. Kuulakan kaunis ja kylmän kolea oli marraskuun päivä, kun aurinko kuin hyvästiä jättäen, kulki matalalla taivaanrannalla. Jo pohoitti valkoiselta joen jääkin, johon pakkanen öisin huurretta ripotteli. Mutta harmaan mustilta näyttivät vielä korkeat vaarat joen toisella rannalla, sillä ei ollut talven lumi vielä ehtinyt niiden puuttomia lakeja peittämään.

Poikki joen näkyi olevan menossa pari miestä — juuri pääsemässä jo Ruotsin puoleiselle rannalle. Palomäen isäntä katseli miesten menoa ja höpisi itsekseen:

— Saapa nähdä eikö jo hevosellakin joku tänä päivänä aja poikki!

Ja kun vielä lisäksi huomasi, että poikki-pyrkivät miehet eivät isosti jäätä varoneetkaan, vaan näyttivät kävellä viuhtovan niinkuin paksun jään aikana ainakin, höpisi hän:

— No nyt, näenmä, kestää hyvinkin hevosella ajaa.

Täältä talonsa pihalta olikin Palomäen isännällä mainio katsella vastaiselle Ruotsin puolen rannalle. Talo oli korkealla mäellä, josta näki pitkin jokivartta sekä ylös että alaspäin ja Ruotsin puolelle näki moneen kylään ja sopi siihen kahden pitäjän kirkontornitkin näkymään. Ja aivan vastapäätä, joen rannalla ja korkealla törmällä, oli siinä rikkaan Ruotsin puolen kauppiaan Lampan komea kauppakartano.

Mutta ei kyliä eikä kirkkoja ollut Palomäen isännällä nyt aikaa katsella, vaan koetti hän arvata mitä Lampassa hommailtiin.

Patruuni oli varmaan häntä jo vartonut, kun

TULLIKAVALTAJIA

jää alkoi kantaa. Mutta ei ollut vielä sopinut. Kun yritti niin piti yrittää isommasti.

Nähtyään, että äskeiset miehet pääsivät onnellisesti rantaan ja läksivät kävelemään Lam-palle päin, pyörähti Palomäen isäntäkin kanta-päällään ja käveli sisälle.

Hän oli pienonen mies, kuivan ja kavalan näköinen. Laihoja poskia peitti punertava parta ja päätä paksu saman värinen tukka, joka oli niskan takaa kuin sahaamalla suoraan katkaistu. Silmät olivat pienet ja harmaat, mutta vilkkaat ja liikkuvat alinomaa eikä katse koskaan aset-tunut yhteen paikkaan.

Päästyään omaan huoneeseensa, istahti hän pöydän päähän siten että voi samalla nähdä joen jällekin. Mutta vaikka hän aikoikin pitää silmällä joen poikki kulkijoita, kulkivat hänen ajatuksensa muualle, entiseen elämään.

Näinä vuosina oli hän paljon rikastunut. Talonsa oli päältä ja sisältä korjauttanut, maata oli viljellyt ja karjaa lisännyt. Onnessa oli hänellä aina mennyt „yö-työ“ eli salakuljetus Ruot-sin puolelle. Oli sattunut öitä, että oli ehtinyt ansaita monta sataa kruunua . . .

Kun hän noita asioita nyt mietiskelee ja

muistelee kaikenlaisia kepposiaan, joilla on onnistunut viemään rajavartioita harhaan, hymähtää hän ja silmät kiiluvat . . .

Ei ole häntä, rohkeaa, mutta samassa varovaista ja kavala, rajavartijat milloinkaan saaneet käsiinsä, ei kertaakaan ole hän vielä menettänyt mitään salaa kuljettamistaan tavaroista. Monta muuta tyhmää oli saatu kuormineen kiinni ja monta oli semmoistakin, joka elon elämänsä oli salakuljetuksen takia menettänyt.

Tyhmästi ja varomattomasti olivat liikkuneet, — kummako sitten oli että ajoivat suoraan tullimiesten syliin, kuormat ja hevoset menettäen. Mutta ahtaalla oli hän itsekin ollut monta kertaa. Silloin kerrankin, kun kolme mattoa tupakkaa oli kuormana . . . Nopean hevosensa avulla pääsi silloin pakenemaan ja ajaa karahutti takaisin Suomen puolelle . . .

Se oli silloin.

Mutta nyt olivat ajat muuttuneet. Tullikavallus oli käynyt nyt paljoa hankalammaksi kuin jääneinä vuosina. Ruotsin puolen rajavartijastoa oli lisätty ja se oli nyt paljoa valppaampaa ja älykkäämpää kuin ennen. Olipa mel-

kein mahdotonta päästä heidän huomaamatta rajan toiselle puolen.

Mutta monesti oli Palomäen isäntä sentään päässyt, viime talvena ja kesälläkin eikä ollut hänen kimppuunsa osuttu.

Mutta sen ymmärsi hän hyvin, että yhä vaikeammaksi kävi poikki vienti. Ruotsin puolen tullimiehet tiesivät hyvin mitä peliä Palomäen Santeri oli vuosikausia heidän kanssaan pelannut ja he koettivatkin kaiken vointinsa saadakseen kerrankaan tuon kavalan lurjuksen kiinni.

Niin oli Palomäen isäntä kuullut tullimiesten keskenään puhelevan. Ja lisäksi olivat uhanneet, että jahka kerran saadaan niin otetaan entisetkin asiat pengottavaksi . . .

Niinpä tietenkin!

Palomäen isäntää nauratti. Eivät ne tienneet neljättä osaakaan siitä mitä hän oli tullitta Ruotsin puolelle kuljettanut eivätkä osanneet aavistaakaan mitä keinoja hän, Santeri, oli käyttänyt saadakseen heidät syrjään silloin kun enemmältä tullia kavallettiin!

Vaan nyt niitä oli vaikea enään pettää ja narrata. Ne olivat tulleet niin ylen valppaiksi ja varovaisiksi, että yötä päivää vahtailivat.

Ja taas hän hymähti.

Kesän kuluessa oli hän miettinyt monenlaisia keinoja ja aikoi vieläkin yrittää.

Suomesta oli kauppias Lamppa tilannut paljon tullinalaista tavaraa joka oli kuljetettu rahdilla Palomäkeen, mutta Santeri Palomäen nimessä. Ja nyt syksyn tullen olikin Palomäen kaikki ulkokuoneet ja aitat täynnä kaikenlaista tavaraa; oli jauhoja monenlaisia, tupakkamattoja, puisia paperossilaatikoita isoja pinoja ja muutakin tavaraa.

Lujalla oli ollut Lamppakin monta kertaa tullikavalluksesta ja sakotettu oli, mutta yhä yritteli, tietäen hyvin ansaitsevansa . . .

Kun Palomäen Santeri muisti Lampan entisiä tyhmyyksiä, niin itsekseen arveli, että oli parhaiksi, että sakotettiin. Oma tyhmyyttään saapi syyttää. Hätäili ja hoppusi silloin kun olisi pitänyt hoksata ja toimittaa! Mokoma pahnus!

Taas muisti Santeri silmätä jäälle, mutta kun ei ketään kulkijaa näkynyt, nousi hän ylös ja käveli pirttiin.

Talon emäntä oli ainoa pirtissä olija, joka puuhaili hellan luona väelle keittoa valmistel-

len. Hän näytti vanhemmalta kuin isäntä ja oli laiha, pitkä ihminen, punoittavine silmineen, jotka melkein aina näyttivät olevan kyynelissä.

— Mitä sinä taas alat hommata, kun kuulut Oinas-Matin ja Ranta-Jussin panneen poikki käymään, — sanoi hän valittavalla äänellä miehelleen.

— Hommaan mitä hommaan. — Mitäpä sinä siitä, — vastasi Santeri tyyllä äänellä.

— Vielä sinä . . . Käy sinullekin niinkuin on käynyt Alataron miehellekin . . . niinkauvan sinä värkkäät . . . Etkä minua kuuntele . . .

— Elä lavertele, — virkkoi vaan isäntä ja läksi ulos, mutta ennenkun ehti ovelle, kerkisi emäntä vielä sanoa:

— Kuuluu olevan Ruotsin puolen tullimiehilläkin tietona, että Lampan tavaraa on meillä kuormittain. —

Isäntä pyörähtikin ovelta takaisin.

— Kuka sinulle sitä on kertonut? tikasi hän äkeällä äänellä.

— Ruotsin puolen Iso-Liisa kertoi . . .

— Liisa valehtelee . . .

— Itse oli kuullut tullimiesten keskenään puhelevan. Uskotko nyt!

Isäntä ei vastannut siihen mitään, käveli ulos ja rykäsi.

Voi olla hyvinkin totta mitä Ruotsin puolen Iso-Liisa oli puhunut. Santeri tunsikäyvänsä vähä levottomaksi, mutta päätti olla rohkea. Hyvät olivat ansiot tiedossa!

Hän käveli makasiiniin, joka oli väylän rantaan vievän tien varrella. Siinä oli laattialla ino, kattoon asti ulottuva, tupakkamattoja ja toinen puisia paperossilaatikoita. Tupakkatavaralla olisi ensiksi kiire — niin oli patruuni sanoja Santerille lähettänyt... sitten nisujauhoilla... Hän järjesteli tavaroita makasiinissa a oli syvissä mietteissä.

— Jos olisivat entiset ajat, niin kymmeniä kuormia saisi yössä viedä, — mietiskeli hän. — Vaan Lampan on syy, että ovat niin valppaana tullihurtat... yökaudet kuuluvat vaaniskelevan ympäristöllä... Jos nyt tietävät — ja voivat hyvinkin tietää — että Lampalla on täällä tavaraa niin vaikeaksi taitaa tulla poikki vienti isommissa erissä...

Mutta taas hän muisti miettimiänsä keinoja, hymähti itsetietoisesti ja saatuaan työnsä makasiinissa tehdyksi, läksi hän ulos. Hän sei-

sahtui nurkan luo ja katseli joelle ja Ruotsin puolelle päin. Jopahan näkyi joku hevosella ajaja jäällä! Pitkin jokea ajaa huristi, että kavioidin kopse ja reenjalasten ratina kuului selvästi, kun tyven ja kirkas ilma oli. Hän katseli Lampalle päin, jonka uhkea rakennus siinä korkealla joen törmällä uljaana kohosi kuin linna. Pihalla siellä näytti liikkuvan ihmisiä ja Santeri oli tuntevinaan Saalkreenin, valppaimman Ruotsin puolen rajavartijoista.

— Mitä ne nyt siellä koko päivää jaarittelevat! — mietti hän ja tyytymätön ilme ilmausi kasvoille ja suupieliin.

Kevein askelin läksi hän sitten nousemaan pihaan, meni rekivajaan ja alkoi valmistella isoa kuormareslaa kuntoon. Otti uudet teräksiset rekiraudat orrelta ja alkoi niitä sovitella jalasten alle. Puuhaili siinä, syvissä mietteissä ollen. Ei kuullut sitäkään että kaksi miestä, jotka rannasta olivat pihaan nousseet, nyt kävelivät rekivajan ovelle.

Siinä vasta Santeri heidät havaitsi. Hän jätti työnsä kesken ja virkahti miehille:

— Tulkaa sisälle!

Toinen miehistä Oinas-Matiksi kutsuttu oli

nuorenpuoleinen mies vielä, vankan ja rohkean näköinen. Hän oli Palomäen torppari ja Santerin uskollinen ja paras kumppali tullikavallustoimessa. Mutta hänen kumppaninsa oli pienonen, tummanaamainen elähtänyt mies, jonka suu ja silmät aina näyttivät olevan naurussa. Häntä kutsuttiin kylän kesken Ranta-Jussiksi ja oli hänellä mökki joen rannalla palasen matkaa Palomäestä.

Kun kaikki kolme miestä olivat päässeet Santerin huoneeseen kysyi hän, tottuneeseen tapaansa kuiskaamalla:

— Mitä kuului?

Oinas-Matti ja Ranta-Jussi tuntuivat löyhkäävän konjakilta ja siitä arvasi Santeri että patruunin puheilla olivat olleet. Hän tarjosi miehille sikaarit, mutta ei ottanut itse.

— Hyvää kuului, — kertoi Oinas-Matti. — Patruuni oli kovassa hommassa, mutta sanoi pelkäävänsä . . . Tupakkia kuuluisi ensiksi tarvittavan . . .

— Lehtitupakkaako? kysäsi Santeri väliin.

— Lehtitupakkaa ensin ja pitäisi paperosejakin saada . . . Vaan liikkeellä kuuluivat tulihurtat jo olleen näinä öinä . . . Lampan pi-

hallakin olivat mennä yönä käyneet . . . olivat olleet monen kylän tullimiehet yksissä . . .

— Näkyikö nyt? Näkivätkö teidät?

Santerin silmät kiiluivat.

— Oli käynyt Saalkreeni pihalla, vaan meitä ei nähnyt.

Santeri mietti hetkisen, kysyi sitten:

— Toivoiko patruuni minua siellä käymään?

— Käski sanoa että tulla käymään. Ei luvannut vielä tulevana yönä yrittääkään . . .

— Pyh . . . Patruunin hommalla ei saataisi poikki mitään.

Santeri sanoi sen halveksivalla äänellä.

— Pelkäävän näytti. Mennä yönä olivat tullimiehet saaneet suuren „peslaakin“ Makon kylässä . . .

Santeri vilkastui.

— Elä helvetissä! Kuka kertoi? kysyi hän innostuneena.

— Patruunille oli telefoneerattu Makon kylästä . . .

— Voi saakeli! Keltähän olivat saaneet?

— Juurus-Antilta. Oli, kuulema, lähtenyt kolmitakkareella vetämään kahta voiastiaa Viik-

lundin porvarille, vaan rannassa olivat tullimiehet saavuttaneet ja ottaneet molemmat . . .

Santeria nauratti.

— Semmoinen pöljähän se on Juurru-Antti aina ollut! Kumma kun uskaltaa yrittää ollenkaan, — sanoi hän, mutta nähtävästi oli hän hyvillään että toista oli vastustanut.

Hetken tupakoivat, mietteissään kukin.

— Satuitteko kuulemaan joko muiden kylien tullimiehet olivat Lampan läheisyydestä loitonneet? — kysyi Santeri sitten.

Ranta-Jussi alkoi nyt vuorostaan selittää:

— Iso-Joonas, Lampan renki, on pitänyt vah-tia ja aamun valjetessa ovat toisten kyläin tullimiehet poistuneet . . . Joonas minulle tallissa selitteli . . .

— Hyväpä on, — virkahti Santeri siihen ja hetken kuluttua hän lisäsi:

— Tänä yönä yritämme! Minä lähden vakoilemaan missä tullimiehet oleskelevat . . . Jäät ovat kai hyvät?

— Vahvat ovat. Epäilemättä saapi ajaa mistä tahtoo, — vakuutti Oinas-Matti.

Vielä juttelivat hetkisen, juttelivat kuiskamalla totuttuun tapaansa, aivan kuin heitä olisi

joku pahansuova kuuntelemassa. Santeri antoi vielä määräyksiä miehille ja lopuksi kuiskasi:

— Ei olla pojat kuivin suin ensi yönä! —

Molemmat miehet nauraa virnistelivät tyytyväisenä. —

*

Kun ilta alkoi hämärtyä, veti Santeri keveän takkiturkkinsa ylleen ja läksi kävellä viuhtomaan Ruotsin puolelle. Varalta otti hän kirveen käteensä, jotta vielä saapi jäätä koetella.

Tulet olivat jo sytytetyt Lampan isossa rakennuksessa, kun Santeri saapui rantaan, Lampan venevalkamaan. Siihen istahti kiven kalveeseen ja kuunteli . . .

Eipä kuulunut liikoja. Lampan pihasta kuului hevosten tiukujen helinää ja tulevien ja menevien rattaiden rytinää. Ylhäältä päin joen jäältä kuului kun olisi hevosella ajettu pitkin munakkaa.

Hän nousi ja läksi rantajäätä pitkin kävelemään ylöspäin, jossa tiesi tullimiesten asuvan. Mutta ei kävellyt hän yhteen menoon kun sylvä kymmenen niin taas seisahtui kuuntelemaan.

Selvästi kuului puhelu Ruotsin puolen maantieltäkin ja talojen pihalta ääniä ja liikettä.

Hän sopi näkemään talon, jossa tämän kylän rajavartijat asuivat. Mutta niiden huoneista ei vielä näkynyt tulia. Nukkuivatko vai olivatko vahtimatkalla?

Siitä piti hänen saada selvä.

Hämy olikin jo muuttunut pilkkopimeäksi. Viimeinen päivän vinkka oli kadonnut lännen taivaalta ja tähdet alkaneet vilkkua. Santeri käveli rantaa pitkin sivu talon ja nousi vasta ylempänä maanrantaan. Matalaa varvikkoa seuraten ja kumarassa kulkien lähestyi hän taloa ja pääsi ihan rakennuksen taakse.

Siinä taas kuunteli, silmät ja korvat auki ja hermosto jännityksessä.

Ei kuulunut minkäänlaista ääntä tai liikettä.

Santeri rohkasihe ja meni konttaamalla seinän vieritse ihan tullimiesten akkunan alle.

Siihen asettui kuuntelemaan.

Kotonapahan olivat! Santeri kuuli heidän keskenään puhelevan ja tunsii äänestä ketä olivat. Tämän kylän tullimiehiä olivat: Saalkreeni, jolla oli monenvuotinen viha Santerille, samoin toisillakin: Kruukilla ja Fynkellä, vaikkei Santeri

ollut näiden jälkimmäisten kanssa sattunut vastakkain niinkuin Saalkreenin kanssa oli sattunut.

Minkä vuoksi istuivat pimeässä? Varmaan sen vuoksi, että uskottaisiin heidän olevan poissa kotoa . . . ja taas kun lähtevät liikkeelle niin sytyttävät tulet, että luultaisiin heidän olevan . kotona . .

— Vai niin herrat, — naurahti Santeri. Jopa päästiin selville mitä keinoja käytätte . . .

Hän konttasi takaisin samoja jälkiä kuin oli tullutkin. Kun hän ehti varvikkoon kuuli hän takanaan koiran haukkuvan. Mutta hän kiinnitti menoaan ja saapui pian jälle. Tulista vauhtia läksi hän kävelemään Suomen puolelle päin, merkkinänsä pitäen pienen pientä valoa, joka tuikki hänen kotonsa tallinullakosta. Sen oli sinne Oinas-Matti Santerin neuvosta pannut.

Hän oikasi suoraan valoa kohden ja saapui pian pihalle. Nurkassa vartoivat häntä Matti ja Ranta-Jussi.

— Pian ruuna reslan eteen ja pankaa kuor-
maksiksi ne, jotka erotin oven eteen makasiinissa,
— alkoi hän miehille puhella supattamalla. —

Mutta joutukaa! Väli on selvä. Minä lähden edeltäpäin!

Muuta hän ei ehtinyt sanoa. Miehet kävivät toimeensa ja Santeri viuhtoi mennä puoli juoksua jäätä poikki Lampalle päin.

Lampan pihalla tapasi hän Ison-Joonaan ja selitti mitä oli tekeillä.

Joonaskin vilkastui.

— Avaa makasiinin ovi auki ja varro makasiinissa, jotta olet valmiina auttamaan tupakkamattoja sisälle, kun Matti ja Jussi tulevat, — neuvoi hän Joonasta.

— Ymmärrän hyvin, — vastasi Joonas ollen hänkin toimessa.

Mutta pelkäsi Santerikin. Rajavartijat saattoivat tulla minä hetkenä hyvänsä. Sen vuoksi loittoni hän pihasalta tielle päin, jotta jos näkisi tullimiesten lähteneen liikkeelle, hän rientäisi rantaan ja palauttaisi poikkitulevat miehet kuormineen takaisin. Mutta ei hän tyytynyt kauvaa tiellä vakoilemaan. Johtui mieleen, että tullimiehet saattaisivatkin, nyt näin hyvän jääkelin aikana, kulkeakin pitkin rantoja . . .

Ja hän kiersi Lampan kartanon taitse joen

rantaan. Hänen tarkka korvansa kuuli kuinka Joonas aukasi makasiinin lukkoa ja rykäsi.

Jälle päästyään alkoi hän kuunnella.

— Jopa niiden pitäisi alkaa ehtiä, — arveli hän. — Mitä pirua ne viivyttelevät?

Hän kuunteli ja koetti teroittaa katsettaan illan pimeään. Jo kuului rätinää Suomen puoleiselta rannalta ja Santeri arvasi, että jo ajoivat rantatörmästä jälle . . . Kuului sitten vaan hevosen kavioiden kopse, kun se täyttä ravia porhalsi tulla paukahtelevaa jätää myöten, nopeaa vauhtia lähestyen Ruotsin puoleista rantaa . . .

Santeri juoksi pihaan. Ei näkynyt tullimiehiä, mutta hän huomasi patruunin kävelevän konttorissa kahakäteen laattialla, sikari suussa savuten.

Joka haaralle hän silmäili ja kuunteli. Ei kuulunut muuta kun kavioiden kopse ja Santeri näki, kun hevonen kuormineen nousi jäältä venevalkamaan, että rekiraudat kiviä vasten iskivät tulta, niin että kipunat kauvas sinkoivat . . .

Vauhdissa juosta kaahotti Palomäen vankka ruuna rantatietä pihaan, niin että rekiraudat

kiljuivat, vilahti samanlaista vauhtia läpi pihan, jossa Oinas-Matti sivalsi piiskalla kyljelle. Nestäen meni hevonen kuormineen makasiinin eteen . . .

Santeri seisoj vieläkin nurkan takana ja kuuli kuinka Iso-Joonas ja Oinas-Matti ähkäsivät vääntäessään raskaita tupakkamattoja makasiiniin. Silloin hänkin riensi makasiinin luo ja toimitti nopeaan Matin tyhjin resloin palaamaan takaisin Suomen puolelle. Matti oli tottunut tullikavaltaja eikä hän kauvan viipynyt ennenkun istahti tyhjään reslaan, löi pitkällä ruoskalla hevosta lautaselle ja ajaa huristi täyttä neliä pihan läpi rantaan.

Joonas jäi sulkemaan makasiinin ovea ja Santeri käveli pihaan. Mutta juuri kun hän ehti keskelle pihaa, juoksivat tullimiehet rantakujasta häntä vastaan.

He olivat kuulleet hevosen Lampan pihasta lähtevän täyttä neliä ja jäisin rientäneet juoksujalassa katsomaan. Mutta eivät tunteneet menijää, joka sutki hevosta piiskalla, että ilma lauloi. Läähättäen juoksivat pihaan, niin ettei Santeri ehtinyt mihinkään piiloon pujahtaa.

Santerin nähtyään selvisi heille, että jotakin oli tekeillä.

— Mitäs Palomäen isäntä täällä toimittelee? kysyi Saalkreeni vihaisella äänellä heti kun Santerin tunsivat.

Santeri tekeysi viattomaksi.

— Kävin tänne katselemaan mitä tälle puolen väylää kuuluu, — vastasi hän naurusuin ja kävipä kättelemäänkin tullimiehiä.

— Kuka täältä vasta lähti laukkaa ajaen Suomen puolelle? kysyi Saalkreeni, joka ei ollut kätellyt Santeria.

— Kuulin minä kolua ja kaviolin kopsetta, vaan en nähnyt . . . juuri tulien sisältä, kun kujasta hurautti rantaan, — selitti hän tosissaan ja kysyi sitten:

— Mitäs muuten kuuluu?

Saalkreeni kirosi ruotsiksi ja ruotsia puhuen juttelivat muutamia sanoja toisetkin.

— Kyllä me ymmärrämme sinun vehkeesi, vaan yritäpä vielä, — sanoi Saalkreeni ihan Santerin nokan alla.

— No, no, mikäs herroilla nyt on kun noin äkäisenä ollaan, — sanoi Santeri siihen.

Ruotsia vieläkin mongersivat, mutta ymmärsi Santeri heidän puheestaan että Oinas-Mattia ja Ranta-Jussia mainitsivat.

— Kyllä me selvän otamme, — sanoi Saalkreeni taas, tuimasti katsellen Santeria, joka ei ollut kun olkapäähän Saalkreenia.

Santeri naureskeli.

— Niin tehkää hyvät herrat . . . Koettakaa parastanne! — virkkoi hän hyvästiksi ja nousi Lampan korkeita rappusia ylös ja kääntyi konttorin puolelle.

Lamppa oli kuullut kuinka hevonen kuormineen laukkasi pihaan ja sitten makasiinin eteen ja samaa kyytiä takaisin. Oli arvannut mitä hommattiin, mutta ei ollut uskaltanut ulos tulla . . .

— Parasta olikin, että pysyitte sisällä — sanoi Santeri. — Tullihurtat ovat par'aikaa tuolla pihalla . . .

— Herr jessus! — hätäili patruuni. — Näkivätkö mitään?

— Myöhästyivät . . .

Santeri naurahti tyytyväisesti ja siitä ymmärsi patruuni, että hyvin ovat asiat.

— Vai niin, vai niin . . . höhöhö, — nauroi hän suu auki. — Sinä kunnan Santeri! . . .

Kauppias Lamppa oli keski-ikä mies, isovatsainen ja julman kookas vanha nuorimies. Naama oli leveä, kasvot aivan parrattomat ja likaisen harmajan väriset. Talonpoikaisesta miehestä oli hyötynyt varakkaaksi kauppiaksi. Mutta kirjavaa oli ollut hänen elämänsä eikä papinkirja ollut läheskään puhdas.

Hyvälle tuulelle tuli hän nyt. Nauraa höhötti Santerin vehkeille ja tullimiesten tyhmyydelle. Mutta sitten iski silmää Santerille ja hemenivät konttorin viereiseen huoneeseen.

Lamppa haki kaksi pikaria ja pullon konjakkia pöydälle ja siihen istuivat, toinen toiseen päähän pöytää puhelemaan. Paljon olikin molemmin puolin tuumailemisia, sillä tiukalle taitaisi ottaa nyt salakuljetuksen. Tullimiehet olivat saaneet tietää minkälaisia vehkeitä Palomäen Santeri kuluneina talvina oli hoksannut heidät harhaan saattaakseen. Kosto olivat uhanneet sekä Santerille että patruunille. Olivat aikoneet vartioida yötä päivää, jotta vihdoinkaan saisivat kiikkiin nuo molemmat rohkeat lurjukset. Enemmän heitä harmitti se, etteivät he onnistuneet toimensaan, vaikka sekä ylempää että alemmaa jokivarrelta vähä väliä

kuului viestejä että siellä ja sielläkin oli tehty peslaaki.

Noista seikoista patruuni ja Santerikin nyt juttelivat ja maistelivat pikareista tulista konjakkia, Santeri kuitenkin vaan vähä huuliaan kostuttaen.

— Maista sinä enempi, — kehoitti patruuni.
— Lasi kumoon joka kerta näin onnistuneen asian perästä. —

Mutta Santeri sanoi, ettei sopinut, jos tulisi ensi yönä jotakin hommatuksi.

— Elkää helvetissä vaan niin rohkeasti, että pääsevät tekemään „peslaakin“! — sanoi patruuni pelästyen.

— Ei ole hätää, — lohdutti Santeri. — Kons-tia on vielä monenlaisia.

Ja sitä sanoessaan nauroi hän kavalasti.

Patruuni arvasi, että Santeri oli keksinyt jotakin aivan uutta, jonkun aivan erinomaisen keinon, jolla taas saapi tullimiehet tieltään . . .

— Voi helkkari sentään kun olet vikkelmä mies keksimään, — ilostui hän sanomaan ja nauraa höhötti niin että iso vatsa aaltoili ja ruumis hytkyi.

— Voi lempo kuitenkin, — mainoi hän yhä,

vaikkei vielä ollut kuullutkaan mitä Santeri oli miettinyt.

— Ota sinä pitempi ryyppy . . . kuule sinä!
— kehoitti hän.

— Pitäisi saada vähä miehillekin, — sanoi Santeri siihen.

— No sepä nyt tietty . . . sepä nyt on selvää . . . nyt niinkuin ennenkin . . .

Hän pistäysi konttoriin ja sieltä puotiin ja kun palasi takaisin niin virkkoi:

— Konttorin oviloukossa on turkin alla, jotta saat itsekin ja miehille myös.

Lamppa tahtoi tietää millä keinoin Santeri nyt aikoi ruveta tavaraa kuljettamaan, sillä varma saisi olla nyt, että tullimiehet pitäisivät vahiä yötä päivää. Niin olivat uhanneet.

— Kyllä jälestäpäin kuulette, — ilmoitti Santeri. — Enempää en sano . . .

— Vaan älä sinä vaan menettele tyhmästi, että käypi kuin Juurru-Antille nyt vasta on käynyt, — selitteli patruuni. — Ole sinä varovainen . . . muuten ei käy hyvin tässä . . .

Patruunin äänessä soi kun epäilystä Sante-ria kohtaan.

— Kyllä ne teidän hommallanne pysyisivät

tavarat ijänpäivän Suomen puolella, — sanoi Santeri tiukalla äänellä, kasvoillaan tyytymätön ilme.

— No elä sinä . . . enhän minä . . . Vaan varoittelen vaan, — alkoi patruuni hätäillä kun näki, että Santeri nokkausi. — Elä veli kulta pahastu! Tuota noin . . . ota sinä kahvia pussillinen emännälle ilmaiseksi . . . tuliaisiksi . . .

Ei suuttunut Santeri kuitenkaan sen pahemmin, sanoi kuitenkin patruunille:

— Jos en niitä minä poikki hommaa niin kyllä ne muilta jäävät.

Patruuni löi ystävällisesti Santeria olkapäälle ja naurusuin vakuutti:

— Sen minä tiedän . . . Sen minä tiedän ja vahvasti uskon . . . Vaan niinkuin ymmärrät kadehtivat minua muut kauppiaat, joiden tavaroille vähä väliä tehdään peslaakeja ja suuria sakkoja saavat maksaa . . . niin ettei nytkään tulisi vahinkoa . . . sitä minä tässä . . .

Ja kun oli taas pikarit täyttänyt niin vakuutti:

— Hyvät saat ansiot jos nyt syystalvesta saisit onnessa tavarani tälle puolelle ja viinaa on aina vapaasti niin paljon kuin tarvitset.

Juttelivat vielä pitkän aikaa ja väliin kuulu patruuni nauraa höhöttävän.

Kun Santeri läksi, pisti hän konttorin ovi-loukosta, turkin alta, kaksi kiiltävää pulloa tak-kiturkkinsa taskuun.

Oli aivan pimeä. Taivaalta olivat tähdet peittyneet paksuun, pimeään pilveen. Myöhäinen jo oli ja Lampallakin oli jo tulia sammutettu. Santeri seisahtui hetkeksi kujalle mietiskelemään.

Suomen puoleltakaan ei enään näkynyt tulta mistään eikä Oinas-Matin asettama valo tallin-ullakosta jaksanut tuikkia niin pitkää matkaa pimeään läpi. Mutta sitä ei Santeri ajatellut. Muuta mietti.

Mietti lähteä taas tullimiesten asunnolle vakoilemaan olivatko kotosalla vai ei. Hän käveli kuitenkin rantaan ja päästyään venevalkamaan oli hän kuulevinaan liikettä syrjästä. Heti juolahti hänelle mieleen että tullihurtat olivat siinä isojen kivien suojassa vahtaamassa. Ei hän kuitenkaan ollut tietävinäänkään, että oli mitään kuullut. Käveli jälle ja vihelteli.

— Kyllä saatte vartoa, — ajatteli hän ja

läksi astumaan suoraan Suomen puolelle kotorantaansa kohden. Päästyään puolijokeen alkoi tallinullakosta kiilua pienoinen tuli. Sitä kohden osasi hän mennä ja asteli nopeaan lopun taivalta.

Kun hän ehti kotorantaan olivat siinä Oinas-Matti ja Ranta-Jussi vastassa. Siinä olivat seisoa värjöttäneet koko ajan odotellen merkkiä Lampalta, jotta sopiiko vai eikö sovi tulla toista kertaa tuomaan. Sillä sellainen oli ollut merkki ennen — ja niin oli asia nytkin puhuttu, — että jos tie oli selvä niin etteivät tullimiehet olleet saatavissa niin Lampan päärakennuksen yläkertaan sytytettiin tuli niin että komeasti näkyi kahdesta suuresta akkunasta ja silloin sai tulla . . .

Sitä olivat Matti ja Jussi koko illan vahdanneet, mutta koska ei tulta sytytetty eivät olleet uskaltaneet lähteä, vaikka ruuna seisoj valjaissa ja kuorma oli valmiiksi pantuna.

— Hyvä oli ett'ette lähteneet . . . tullimiehet ovat nytkin rannassa, — sanoi Santeri ja ojensi miehille toisen tuomistaan pulloista.

— Vai ovat riivatut liikkeellä, — sanoivat

TULLIKAVALTAJIA

molemmat miehet, mutta kovin hyvillään näyttivät olevan Santerilta saamastaan pullosta.

Ja he läksivät kaikki kolmen rantatietä nousemaan pihaan.

TOINEN LUKU.

Seuraavana aamuna oli Palomäen Santeri jo varhain liikkeellä.

Koko yön oli hän mietiskellyt miten alkaisi menetellä. Entiset kepposet eivät enään autaneet. Ranta-Jussi oli koko yön ollut Ruotsin puolella ja vasta aamun alkaessa valjeta, oli hän takaisin tullut ja Santerille seikkailustaan selittänyt.

Liikkeellä olivat olleet tullimiehet koko yön ja aamupuoleen olivat toisen kylän tullimiehet tulleet sijaan, kun toiset menivät levähtämään. Lampan ympäristöllä olivat kävelleet ja välisti käyneet jäälläkin, puoli väylässä asti. Suuren kiven takana Lampan venevalkamassa oli Jussi pitkänään hiljaa makailut. Olivat käyneet keran aivan kiven vieressä, mutta eivät onneksi olleet Jussia huomanneet. Siinä olivat minkä

mitäkin keskustelleetkin, olivat noituneet ja var-
toneet, kertoi Jussi.

— Mitä puhuivat? tiedusteli Santeri Jussilta.

Jussi selitti:

— Saalkreeni oli pahimmalla päällä ja kun Fynke sanoi, että oli hullutusta nyt vaania ja odotella . . . ettei Palomäen Santeri niin tyhmä ole että tämmöiseen ansaan nyt menee, niin oli Saalkreeni suuttunut Fynkellekin.

Santeria nauratti.

Mutta ei ollut naurun asia nyt, sillä kovin häntä mietitytti. Ennen oli hän saanut narratuksi tullimiehet loitommaksi kaikenlaisilla rohkeilla valheilla, mutta ne olivat nyt viias-
tuneet. Eivät lähteneet enään juorujen perässä kaakattamaan, vaikka enkeli taivaasta olisi kut-
sun lähettänyt. Siksi monta kertaa oli heitä petetty. Kerrankin oli Santeri toimittanut Suo-
men puolen Ison-Liisan valehtelemaan, että Ma-
kon kylästä ylempää jokivarrelta ajottiin ka-
valtaa sata säkkiä jauhoja Viikluntiin, muka
niinkuin seuraavana yönä. Tullimiehet uskoi-
vat Isoa-Liisaa, antoivatpa palkinnonkin Liisalle
tiedoistaan ja asettuivat isolla joukolla vahtaa-
maan . . .

Mutta yhtään säkkiä ei kuulunut poikkituotavaksi. Mutta samana yönä kavalsi Santeri miehineen Lampalle tavaraa tuhansien markkojen arvosta. Jälestäpäin saivat tullimiehet tietää, että heidät oli narrattu Makon kylästä tulevia jauhoja vaanimaan ja arvasivat hyvin, että Santeri oli ollut johtomiehenä.

Niitä nyt siinä mietteissään muisteli.

Mutta yht'äkkiä välähtää hänen mieleensä sukkela tuuma.

Hän käski Jussinkin mennä kotiaan levähtämään, että jaksaisi jos niin tarvittaisiin, ensi yönä olla liikkeellä.

Jussi meni kotiaan ja torppaansa oli mennyt Oinas-Mattikin jo illalla.

Santeri jäi hommailemaan pihalle, kävi talissa ja navetassa ja teki minkä mitäkin isännän askareita. Mutta syötyään aamiaisen painui hän makasiiniin ja pani oven kiinni.

Siellä alkoi hän vanhoihin, niinisiin tupakpakulin kuoriin tukkia kaikenlaista roskaa, nouti olkiakin ja märkiä suutteita ja sulloi niihin. Kun kolme kulia oli saanut täytetyksi, neuloi hän suut vasiten kiinni niin että ne näyttivät täpötäysiltä tupakkakulilta.

— Jopahan tuli hyvää tavaraa, — arveli hän itsekseen. — Nyt saavat tehdä peslaakin, jotta kerrankin saavat priima Venäjän lehtitupakkaa. —

Tyylyväisenä käveli hän pirttiin. Emäntä seisoi itkusilmässä taaskin.

— No mikä nyt on taas? tikasi Santeri hänelle.

— Mennä yönä kuuluu taas Oinas-Matti oleen päissään ja pitäneen paha elämää, — jainasi emäntä valittavalla äänellä.

— Mitä se sitten sinuun kuuluu tai minuun! — tikasi Santeri uudelleen.

— Sinun on syysi! . . . Sinä sitä väkevää kuljetat Lampalta ja Matille annat . . . Koko viime yönkin taas . . .

— Suu kiinni! ärähti Santeri.

— Niinkauvan sinä vehkeilet . . . Kyllä se on jumalatonta elämää . . .

— Sinulla on kitinäsi ja vikinäsi vaikka talossa olet kuin pappilassa, — sanoi Santeri vaimonsa puheisiin. — Kaikkia on yllin kyllin . . .

Emäntä pyyhki punertavia silmiään ja huokaili.

Silloin kun he naimisiin menivät, olivat ih-

miset yhtä ja toista pahaa puhuneet Santerista. Vaan ei ollut silloin uskonut, kun joku oli ker-tonut, että Santeria epäiltiin murhapolttajaksi, vaikkei asiaa oltu voitukaan toteen näyttää. Vaan olihan hän, emäntä, monesti ollut ymmär-tämässä, ettei Santeri rehellisellä työllä tava-raansa ja rahojansa ollut kerännyt . . .

Jumalan kiitos että kuoli se lapsi, ainoa, joka heillä oli ollut, ettei ollut näkemässä isänsä pahoja töitä . . .

Näin emäntä itkusilmin mietiskeli kun yksin suureen pirttiin jäi ja väelle päivällistä alkoi hommata. Hän näki akkunasta Santerin kä-vellä viuhtavan maantielle päin ja kääntyvän Ison-Liisan tuvalle, joka oli kuusikon peitossa vaaran laidassa, kaukana maantiestä.

— Mitä mahtoi olla Isolle-Liisalle asiaa? aprikoi emäntä.

Santerin ei ollut tapana Ison-Liisan tuvalla käydä kuin ani harvoin. Aika rötkäle tuo Iso-Liisakin! Nyt ei enään muuta joutanut teke-mään kuin tullia kavalsi kahakäteen. Suomen puolelta vei minkä mitäkin tullinalaista pientä tavaraa Ruotsin puolelle ja sieltä taas järvi-tyläläisille ja ylimaahan kulkijoille konjakkia ja

viinaa kuljetti, laajan kauhtanansa taskuissa pulloja piilotellen. Ruotsin puolella häntä kutsuttiin Suomen puolen Isoksi-Liisaksi. Mutta kun Ruotsin puolella oli saman kokoinen akan torilo, joka samoin tullia kavalsi, kutsuttiin häntä vuorostaan Ruotsin puolen Isoksi-Liisaksi.

Molemmin puolin rajaa tiesivät rajavartijat näiden akkojen hommat, mutta eivät olleet onnistuneet heitä taipaleella kohtaamaan.

Kun Palomäen Santeri saapui Liisan tuvalle istui tämä sukkaa kutomassa. Heti arvasi akka että jotkut hommat nyt taas oli tekeillä, kun Santeri hänen puheilleen tuli. Oli ennenkin puheilleen tullut, kun oikein ahtaalle otti ja monta kertaa oli Liisakin tullikavallushommassa ollut.

Mutta oli Santerilla taskussaan pullo ja kun sen näkösälle veti ja Liisalta kahvikuppia tahtoi, välähtivät Liisan silmät ja mustalle naamalle ilmausi päivänpaisteinen hymy.

Ja kun oli kahvikupillisen väkevää konjakkia maistelemalla tyhjentänyt, niin alkoivat Santerin kanssa puhella. Ensin muista maailman asioista tuumailivat, mutta kun keskustelu kääntyi tullikavallukseen, niin molemmin äänensä

hiljaiseksi supatukseksi hiljensivät, vaikka ei ollut kuuluvissakaan muita ihmisiä.

Oli Santeri miettinyt uuden keinon tullimiehiä pettääkseen ja avukseen tarvitsi hän nyt Ison-Liisan. Leveään nauruun meni Ison-Liisan hampaaton suu, kun kuuli kuinka ovelan keinon Santeri oli keksinyt.

Ison-Liisan tuli, — niin selitti Santeri, — pukeutua miehen vaatteisiin ja panna lammasnahkanen naapukka päähänsä, niin ettei häntä tunnettaisi. Iltahämyssä tulisi Liisan saapua Palomäkeen ja kävellä suoraan pihan taitse makasiinin eteen. Santeri valjastaa valmiiksi vanhan hevoskaakin, jonka vasta tänä aamuna oli eräältä rahtimieheltä melkein ilmaseksi saanut ostaa. Kuormaksi tulisi ne kolme tupakkikulia, jotka Santeri oli oljilla, suutteilla ja muulla roskalla täyttänyt. Liisan tulisi ajaa hoilata suoraan Lampan pihaan ja siitä läpi pihan ellei tullimiehiä näkyisi. Jos taas tullimiehet ryntäisivät peslaakia tekemään, tulisi Liisan nopeasti loikata kuormasta pois ja lähteä juoksemaan Suomen puolelle päin. Mutta hänen tulisi kuitenkin katsella mihinpäin tullimiehet saaliinsa kanssa lähtisivät. Lähtisivätkö

ajamaan Haaparannalle päin, tai kääntyisivätkö ylöspäin.

Siitä seikasta tulisi hänen heti palata ilmoittamaan Palomäkeen . . .

Niin selitti Santeri ja Iso-Liisa ymmärsi hyvin kuinka tulisi menetellä.

Hän nauraa virnisteli Santerin keksinnölle ja arveli, etteivät taida tullimiehet kovinkaan riemastua, kun tupakkakulien sisällön näkevät. Mutta tulla lupasi, mieheksi puettuna.

Santeri kaatoi vielä toisen kerran kahvikupin täyteen konjakkia.

— Kyllä tulee hyvä, — arveli Liisa kiitokseksi.

— Ja lisää saat kun asiat hyvin menevät, — lupasi Santeri ja läksi pois.

Liisa alkoi hommailla miehen vaatteita kässille. Hänellä oli vielä tallella entisiä, joita ennenkin oli päällään käyttänyt, kun ylimaan miehille viinaa kavalsi. Ne nyt ullakosta nouti valmiiksi ja ääneensä itsekseen puheli, kun konjakki tuntui kulmiin kohoavan. —

*

Mutta kaiken päivää puuhaili Santeri ulko-

salla, edestakaisin kävellen. Rengilleen antoi määräyksiään ja hopussa oli.

Itsekseen renki ihmetteli että mitä aikoi isäntä tehdä tuolla vanhalla hevoskaakilla. Ja viimein kysyikin Santerilta.

— Kyllä siitä vielä hevonen tulee jahka se vähän levähtää ja lihoo, — vastasi Santeri.

Mutta ei ottanut renki sitä uskoakseen. Tiesi ja tunsi isäntänsä siksi visuksi, ettei alkanut huonona heinävuonna kuolevaa kaakkia lihottaa, kun talossa oli kolme hyvää hevosta.

Iltahämyssä saapuivat Oinas-Matti ja Ranta-Jussi Palomäkeen.

Santeri oli jo kuorman pannut valmiiksi makasiinin eteen. Kaikkein kehnoinman rekensä oli hakenut ja muutkin neuvot sitä mukaa, niin ettei koko kuorma todellisuudessa ollut minkään arvoinen.

Naurusuin ihmettelivät Matti ja Jussi Santerin nokkeluutta, mutta enemmän huvitti heitä se, että tullimiehet tulisivat saamaan sangen pitkän nokan. Ja ymmärsivät hyvin senkin, ettei heistä kumpasenkään sopinut lähteä tuota roskakuormaa kuljettamaan, sillä tullimiehet olisivat heidät kohta tunteneet.

Santeri talutti vielä tallista ostamansa hevoskaakin ja miehissä valjastivat sitten sen tupakkakuorman eteen.

— Miltä näyttää? kysyi Santeri kun hevonen oli valjaissa.

— Tupakkakuormalta näyttää . . . hyvä on, — vastasivat miehet.

Siinä samassa ilmestyi, navetan takaa tullen, joukkoon neljäskin mies. Se oli Iso-Liisa, joka miehenkin vaatteissa näytti kookkaalta ja harvevalta.

Oinas-Matti ja Ranta-Jussi eivät olleet tuntevinaan Isoa-Liisaa, vaan läksivät kävelemään pihaan.

Mutta Santeri ja Liisa vielä kuiskaamalla jonkun sanan vaihtoivat. Sitten iski Liisa hevoskonia ruoskalla ja ajoi menemään rantatietä jälle.

Santeri seurasi perässä törmälle asti ja hetken päästä saapuivat siihen Matti ja Jussikin.

Oli jo niin pimeä, että kun Liisa kuormineen pääsi puoli jokeen katosi hän näkyvistä. Mutta selvään kuuluivat ruoskan iskut, kun Liisa hevosta juoksemaan pakotti.

Mutta Ranta-Jussin tuli nyt lähteä poikki ja

jossakin Lampan nurkan takana kuunnella mitä tapahtuu ja pian tulla ilmoittamaan. Sillä semmoinen oli Santerilla tarkoitus, että kun tullimiehet nyt roskakuormalle peslaakin tekevät ja riemuissaan lähtevät sitä sekä hevosta vie-mään Haaparannalle päin . . . silloin hän alkaa kolmella hevosella kuljettaa tavaroita poikki, että vinkuu . . .

Hän selitti Matille ja Jussille mitä hän aikoi ja hänen silmänsä kiiluivat kuin kissan silmät.

He kuuntelivat kaikin, jotta alkaisiko Lampan pihasta mitään oudompaa melskettä kuulua. Mutta vaikka oli aivan tyven ei mitään kuulunut ja epäilemättä oli Liisa jo ehtinyt pihaan asti.

Santeri neuvoi vielä Jussia miten menetellä ja Jussi läksi kävelemään suoraan Lampalle päin.

Santeri ja Oinas-Matti jäivät rantatörmälle vartomaan.

Pimeä oli, kun Jussi nousi venevalkamasta Lampan pihaan. Hän käänsi naapukan korvilleen, jotta naamakin osaksi peittyi. Tavallisesti käveli hän etukumarassa, mutta nyt koetti kä-

vellä suorana ja pönäkkänä niin, etteivät häntä tullimiehet tuntisi jos osuisivat kohti tulemaan.

Kujalle päästyään näki hän Ison-Joonan juosta könttivän pihan poikki ja kiroilevan ja maantieltä päin kuului isoäänistä puhelua . . .

Patruuni seiso i rappusilla, johon konttoorin akkunasta sopi valo lankeamaan, seiso i avopäin, huitoen käsillään siunaten ja kiroten:

— Pahuus vie . . . kuka lorvi se oli tuo mies? . . . Hevonen ja kolme tupakkikulia . . . Joonas! . . . Joonas! . . . Tule tänne! Näitkö? . . . Kuulitko? . . . Voi maan perkelettä sitä Sante-ria . . . Joonas! Joonas! Helvetin aasi!

Ranta-Jussi ymmärsi kuinka oli käynyt. Häntä nauratti ja hän vihkasi mennä pihan läpi niin etteivät patruuni eikä Iso-Joonas häntä huomanneet.

Isoa-Liisaa hän ei nähnyt, vaan sen sijaan riensi maantielle päin, josta kuuli tullimiesten äänen. Tuntuivat pysähtyneen tielle ja siinä tuumailevan. Jussi laskeusi pellonojaan ja konttasi ojanpohjaa myöten niin että pääsi melkein tullimiesten viereen. Siinä hiljaa kyyrysisään kuunteli.

Hyvillään tuntuivat olevan ja kaikki kol-

min näyttivät seisovan kuorman vieressä. Suuren saaliin uskoivat saaneensa.

— Ettekö tunteneet miestä? kysyi Saalkreenin ääni.

— En minä tuntenut, — selitti Fynke. — Kun minä hevosesta tartuin kiinni hyppäsi mies kuorman päältä ja näytti vilistävän navetan taakse . . .

— Ei ollut Palomäen Santeri . . . eikä Oinas-Matti ja liikaa pitkä oli Ranta-Jussiksikin, — kuului kolmas, Kruuki, selittävän.

— Olkoon kuka hyvänsä, vaan Palomäestä tämä kuorma on lähtösin ja Santerin hommaa on . . . Muut eivät näin rohkeita olisikaan . . . Mutta kerran pettyi Palomäen viisas isäntäkin, — kuului Saalkreeni hyvillään juttuilevan.

Jussi ojaansa kuuli selvään kaikki heidän puheensa. Alkoivat nyt neuvotella mitenkä tekisivät. Maantiellä oli huono rekikeli vielä, kun routa rupesi melkein joka paikassa, mutta jäisin oli jo joenrantoja pitkin kuljettu Haaparannalle asti ja kosken kohdilla vaan maisin menty. Niin päättivät tehdä tullimiehetkin, sillä niin pian kuin mahdollista tahtivat he saada peslaakiin otetut tupakkimatot ja

hevosen asianomaiseen paikkaan, näyttääkseen, että onnistuu se heillekin . . . Nyt heti, tänä iltana aikoivat lähteä . . .

Kruuki-niminen lähti käväsemällä käymään heidän asunnossaan, joka oli hiukan ylempänä, toiset, Saalkreeni ja Fynke aikoivat alempaa Lampaa ajaa jälle . . .

Sen kuultuaan Jussikin piilostaan palasi takaisin, ojanpohjaa kontaten. Vaan kun pääsi vähän etemmäksi, nousi hän tielle ja läksi juosta vilistämään. Mennessään Lampan pihan poikki näki hän konttoorin akkunasta, että patruuni pauhasi Joonalle, joka seiso i lakki kourassa oven suussa. Hän riensi kuitenkin minkä ehti jälle, hyvin tietäen että Santeri levottomana odotti tietoja.

Mutta päästyään puoli jokeen tuli siinä Santeri yksinään vastaan. Iso-Liisa oli jo palannut ja kertonut että peslaakiin olivat ottaneet kuorman ja hevosen, mutta muuta ei tiennyt.

Mitä tiesi Jussi?

Jussi kertoi kuulemansa ja näkemänsä.

— Jopa kävi hyvin, — riemastui Santeri. Ne lähtevät kaikin kuorman vientiin . . . Hyväpää kuuluu . . .

Nopeasti selitti hän Jussille mitä tehdä. Jussin on mentävä omaan rantaan, jossa Oinas-Matti odottaa. Hänen on sanottava Matille, jotta laittaa isonruunan valjaisiin ja panee kuorman valmiiksi. Mutta Jussin on päästävä törmälle vahtimaan milloin Lampan yläkerrassa tulet sytytetään. Silloin on hänen juostava ilmoittamaan Matille, että nyt saapi tulla . . .

Hän, Santeri menisi vielä katsomaan ja vakoi-
lemaan, että kaikki on selvä ja että tullimiehet
todella poistuvat. Ei uskallettaisi kuitenkaan
kun yksi kuorma kerrallaan tuoda. Lampan
asiapojan lupasi toimittaa tuomaan vähä väke-
vää molemmille.

Jussi hoksasi heti mitä Santeri tarkoitti ja
tähdellisesti lupasi toimittaa kaikki.

Jussi läksi Suomen puolelle ja puolijuoksua
pani Santeri Lampalle.

Porstuaan kuuli hän jo kuinka patruuni
nauraa kähötteli ja käveli kahakäteen.

Kun Santeri astui konttooriin, seisoi Iso-Joo-
nas nauru suin ovi pielessä ja selitti juuri mi-
tä tupakkimatoissa oli ollut. Santerin tulosta
patruuni riemastui niin että pöydän päähän

piti Santerin istua ja sitä mieltä oli ettei ihan syleilemään käynyt Santeria.

— Tilta hoi, tuopa parasta konjakkia ja sokeria! — huusi hän puoti-piialle ja sikaaria tarjosi Santerille ja ojensipa Joonallekin.

— Häkö . . . häkö nauroi hän. Olet sinä Santeri sentään . . . Kuka perkele olisi hoksannut tuollaisen vikkelan tempun . . . Se oli niin . . . joo, aivan verraton sutkaus niille hävittömille kanaljoille . . .

Patruuni ihmetteli ja nauroi. Ennenkuin Joonas tuli selittämään kuinka asia oikeastaan on, oli hän ollut silmittömästi suuttuneena ja olipa kironnut Santerin tyhmyyttä ja varomattomuutta, — selitti hän naurun lomassa.

— Ja varmaan menevät nyt Haaparannalle asti ennenkun katsovat mitä tupakkikulit sisältävät . . . Mutta voi sitä pitkää nokkaa . . .

Patruuni nauroi että ihan ojenteli.

— Ja Isoa-Liisaa eivät ole tunteneet . . . eivät aavistakaan kuka heitä . . . ja mistä sinä hoksasit sen vanhan hevoskaakin?

— Hoksata se pitää, — sanoi Santeri, mutta häntä näytti huvittavan patruunin ihmettely enempi kuin koko asia.

Mutta kun konjakki oli pöydälle tuotu ja patruuni antanut Joonallekin pitkänlaisen ryy-pyn ja Joonas mennyt hommiinsa, alkoivat patruuni ja Santeri keskenään tuumailla. Kiire oli. Santeri ei maistanut konjakkia kuin puoli pikarillista, mutta sen sijaan sanoi hän, että miehille . . . panna poika viemään . . .

— Juu vain . . . jopa tietenkkin, — lupasi patruuni ja kuiskasi puoti-piialle, Tiltalle.

Santeri läksi vielä ulos vakoilemaan, mutta patruuni jäi yksin konttooriinsa kävelemään. Määrä oli sitten vasta sytyttää tuli yläkertaan kun Santeri käypi sanomassa. Hän oli aikonut käydä vakoilemassa ja tiedustelemassa olivatko tullimiehet todella lähteneet Haaparannalle päin.

Jännityksellä vartoi patruuni Santerin takaisin tuloa. Huolta ja hommaa oli. Tuhansien markkojen arvosta oli hänellä tavaraa Palomäessä ja kiire olisi niillä ollut rajan yli, sillä Lamppa välitti muualle Ruotsiin kaikenlaista tavaraa. Ennen takavuosina oli „luntreijaus“ käynyt hyvin, sillä rajavartioita oli harvemmassa. Mutta ahtaalle oli nyt ottanut ja häntäkin, Lampaa oli jo sakotettu sekä tullipetoksesta että viinanmyynnistä. Mutta kumpakaan hommaa

ei malttanut heittää pois, sillä hyvät olivat niistä tulot. Vähimmällä oli Lamppa sittenkin päässyt Ruotsin puolen kauppiaista. Ei oltu häneltä saatu vahingoksi asti tavaroita peslaakiin ja mitä viinan myyntiin tuli, niin sitä oli myyty . . . niin ei hän itsekään osannut sanoa kuinka paljon. Muille kauppiaille oli viime talvenkin kuluessa tullut suuria vahingoita, muutamille niinkin suuria että saivat tehdä konkurssin ja astua itse linnaan sakkoja maksamaan.

— Mutta tyhmiä ja varomattomia olivat olleetkin, — mietiskeli Lamppa kahakäteen kävellessään. — Panevat kaikenlaisia tyhmiä tuomaan kuormaa poikki ja uskovat kaikille kelttomille tavaransa . . . Vaan ei anna Santeri pettää itseänsä . . . Jessus! ne mahtavat olla vihaiset minulle ja Santerille, nämät tullihurtat ja vieläpä Oinas-Matillekin ja Ranta-Jussillekin . . . Joo . . . joo . . . Vaan elää tässä kunkin pitää . . .

Hän oikoi pitkää vartaloaan niin että iso vatsa pullisteli kuin suovanperä.

— Missä hemmetissä se Santeri nyt näin kauvan viipyy? — sanoi hän sitten ääneensä ja katsoi kelloansa, joka jo alotti yhdeksättä.

— Tilta hoi! panitko pojan viemään Oinas-Matille . . . ja oletko lamput varustanut yläkertaan? huusi hän sitten puotin ovelta.

— Kaikki on toimitettu, — vastasi nokkela Tilta, joka patruunin uskottu palvelija jo kymmenen vuotta oli ollut.

— Se on hyvä . . . se on hyvä . . . Minä arvasin . . .

Silloin tulla tupsahti Santeri kuin varjo konttooriin. Hän tuli ja meni aina niin hiljaa, ettei hänestä kuullut eikä nähnyt mitään ennenkun oven aukasi ja huoneeseen astui. Hänen kiiluvista silmistään patruuni päätti että hyvin ovat asiat.

Sytyttäkää tulet pian yläkertaan! . . . Minä sanon Joonalle mitä hänelle kuuluu! . . . Ja patruuni ei saa liikkua konttoorista! — selitti Santeri nopeasti. — Pian kaikki! — lisäsi hän sitten komentavalla äänellä ja oli samassa jo ulkona.

— Tilta! Tilta! — hoki patruuni ja koetti olla notkea liikkeissään hänkin, kun puotin ovelle ryntäsi Tiltalle määräyksiä antamaan.

Vikkelästi laskeusi Santeri pihalle ja pani puolijuoksua pirtin puoleen, jossa tapasi Joo-

naan. Tälle selitti mikä oli aikomuksena. Käski mennä Joonaan valmiiksi makasiiniin ja vartoa Oinas-Matin tuloa. Tosin ei ollut mitään erityistä pelättävissä, sillä hän, Santeri, oli ottanut selvän, että kaikki tämän kylän tullimiehet olivat lähteneet „suurta saalistaan“ Haaparannalle viemään. Saattaisi kuitenkin tapahtua, että muiden kylien tullihurtat osuisivat liikkeelle ja niiden suhteen täytyi olla varuillaan.

— Pidä silmät ja korvat auki ja jos jotakin näet niin juokse kujalle ja puhalla pilliin, jotta Matti tietää takaisin palata, — neuvoi hän lopuksi Joonasta.

Hän läksi takaisin kotiaan, tahtoen vielä neuvoa Mattia. Ilma oli taas kylmennyt, tivas oli tähdessä ja vuorien päälleitse loimusivat revontulet, ensimmäiset tänä syksynä. Puolivälissä jokea Santeri silmäsi taakseen ja näki, että tulet olivat sytytetyt Lampan yläkertaan. Hän joudutti kulkuaan, arvaten että Matti ja Jussi olivat poikki-lähtöhommassa.

Mutta juuri kun hän ehti kotirantaan, tomahti hevonen kuormineen rantatörmästä alas jälle. Oinas-Matti istui tupakkakulin päällä ja valjaissa

oli Palomäen iso ja vinkeä ruuna, joka satoja kertoja oli tullimiesten nokan alta vilahtanut.

Matti oli ryypännyt kelpolailla patruunin lähettämistä viinoista, jotta oli noin rohkeimmillaan humalassa. Kehui voimiaan ja sanoi Santerille, että pään hän halkaisee tullihurtilta, jos eteen tulevat. Santeri kuitenkin häntä tyynnytti ja selitti, ettei muuta kun ajaa suoraan makasiinin eteen. Joonas odotti makasiinissa ja oli valmiina auttamaan tupakkakulia sisälle.

— Nousevat ne minulla yksinkin, — kehui Matti.

Hän massautti suullaan ja viriä, vasta kengitetty ruuna läksi nopeaa juoksua menemään Ruotsin puolelle. Santeri aikoi ensin mennä ja Ranta-Jussin kanssa alkaa ottaa tavaroita makasiinista, mutta hän muuttikin päätöksensä ja läksi seuraamaan Mattia. Matti meni jo aivan toisella rannalla, sillä selvään kuului kun ruuna juosta vilisti pitkin mainiota, sileää munakkaa.

Matti istui vähä huojuen tupakkakulin päällä ja kun venevalkamassa reenjalas kopahti kiveen,

oli hän pudota silmälleen. Hän lasi kirouksen ja tempasi ohjista . . .

Silloin juuri kuului ilmaa halkaseva vihelys Lampan kujalta, mutta Matti ei, kun reen raudat routaa vasten kiljuivat, sitä kuullut. Mutta Santeri kuuli sen jälle, arvasi vaaran uhkaavan ja riensi juoksua perässä.

Mutta Matti remusi ajaa täyttä juoksua Lampan pihaan ja karjui. Juuri kun hän ehti kujalle, selin istuen navettarakennukseen päin, rynnisti neljä miestä navetan takaa hänen kimppuunsa. Kaksi miehistä karkasi hevosen päähän ja toiset kaksi vetäsivät Matin ruomana kuormalta maahan niin että pää ja hartiat vastasivat lujasti routaiseen maahan. Kaikki kävi tulisesti ja joutuin ja niin arvaamatta rynnistivät, että ei Matti kerjennyt vähintäkään puolustautua. Häneltä temmattiin ohjat käsistä eikä hän muuta kuullut eikä ymmärtänyt kuin Saalkreenin äänen, jonka tunsi, sanovan:

— Aha lurjukset! jopa petyitte vuorostanne.

Hän meni kuin hetkeksi tainnoksiin, mutta nousi samassa äkkiä ylös, kiroten mitä suusta ehti tulla . . . Tullimiehet ajoivat jo tiellä asti . . .

Samassa ilmestyi Iso-Joonas pihasta päin

Matin luokse kujalle ja juosten ja läähöttäen Santeri rannasta.

Matin päähän oli routa iskenyt reijän, josta tippui verta hiuksiin ja hiuksista takin selkää pitkin . . .

Läähättäen siinä molemmin puolin selityksiä annettiin ja kirottiin. Iso-Joonas tiesi, oli kuullut tullimiesten sanovan, että taipaleella olivatkin peslaakiin ottamiensa tupakkikulia alkaneet tarkemmin katsella ja silloin havainneet kuinka hävittömästi heitä oli petkutettu. Santerin nimeä olivat maininneet ja uhkailleet.

Santerin kiiluvissa silmissä leimahti koston tuli ja pirullinen ilme välähti kasvoilla.

Mutta kun Oinas-Matti oli entiselleen tointunut kiljasi hän:

— Pieksää ne pirut pitää!

Kujalta oli rähinä kuulunut konttooriin, jossa patruuni yksin levottomana käveli. Pahaa aavistaen hän rynnisti vauhdilla portaille, avopäin ja takitta.

— Herr jessus! — hätäili hän, kun näki miesten seisovan kujalla. — Kuinka on käynyt? Vissimmästi on saatu tehdä peslaaki! Enkös arvannutkin! Te lorvit! Missä Santeri on?

— Painu sisälle huutamasta siitä kuin vares tunkiolta! — huusi hänelle Santeri.

Sanaakaan puhumatta luikki patruuni takaisin konttooriin.

Mutta Santeri ja Oinas-Matti läksivät takaisin Suomen puolelle, Matti kiroten ja kostoja uhaten, Santeri äänettömänä, mutta synkissä mietteissä hammasta purren.

Rantatörmällä tapasivat he Ranta-Jussin, joka heti arvasi mitä oli tapahtunut.

— Käy pyytämässä Rämä-Heikkiä tänne! — käski Santeri Jussia. — Sano että minä pyysin. Rahaa ja viinaa on, sano niin . . .

Ranta-Jussi ymmärsi, että tässä tulevat isommat hommat. Arvasi siitä, että Santeri oli synkissä mietteissä ja siitä, että käski Rämä-Heikkiä kutsumaan. — Näytetään niille, ettei meiltä niinkään oteta peslaakia, — sanoi hän ja Matti ja Jussi hokkasivat, että isompi yritys oli Santerilla mielessä.

— Sitä minäkin! — ihastui Mattikin, joka päähänsä saamasta iskusta oli täysin tointunut ja verikin oli lakannut juoksemasta.

Eniten harmitti Santeria se, että hän menetti hyvän hevosensa, joka tuli hänen vahingokseen. Tupakkikulit eivät hänen vahingokseen tulleet;

— mitä peslaakiin tullimiehet saivat, se oli, välipuheen mukaan, patruunin vahinko. Mutta harmissaan kerkisi Santeri miettiä monenlaista. Ja hän päätti yrittää, toivoen, että onni häntä potkaisee . . .

Mutta sisälle tultuaan oli hän kuin ei mitään olisi tapahtunut. Mutta emäntä näki hänen kalvenneissa kasvoissaan synkän ilmeen ja tiesi, että kun Santerin silmät noin paloivat, kiehui hänen sisässään kuin kattilassa.

*

Tullimiehet olivat riemuissaan saaliistaan. Heitä oli hävittömästi petetty, mutta he olivat saaneet kostaa. He arvasivat hyvin, että Palomäen Santeri oli tuolla roskakuormalla hevoskaakkineen tahtonut viekotella heidät pois näkyvistä ja sitten . . . Mutta jo pettyi kerran ja pahoin pettyikin. Ja pahoin hämmästyti Oinas-Mattikin . . .

Hyvillään nyt juttelivat kun kaikin kolmen olivat matkassa saalistaan Haaparannalle vie-
mään. Sillä he eivät tohtineet yön aikana vähemmillä miehillä olla liikkeessä. Useita satoja kruunuja teki kuorma ja hyvä hevonen, joka sek in joutui takavarikkoon.

Toisen kylän tullimiesten oli sillä aikaa määrä Lampan ympäristöllä vaaniskella.

Pitkin joen rantajäätä ajelivat, kaikin kolmen kuormalla istuen. Virma ja vireä hevonen oli Palomäen ruuna, jonka tullimiehet hyvin tunsivat ja jonka monta kertaa olivat nähneet juosta vilistävän poikki joen . . . Mutta nyt oli Santeri hyvän hevosenensa menettänyt . . .

Ruuna tuntuikin oudostuvan ajajiaan. Pelkäsi varmaan, kun ei asettunut vauhdistaan vähääkään, vaikka kuinka koettivat tyydyttää . . .

— Mahtaa sitä Santeria kaivella! — arveli Saalkreeni, — kun näin hyvän hevosen menetti.

Toiset miehet, Fynke ja Kruuki esittelivät, että kun näin hyvin nyt oli lopultakin onnistunut, että näin suuren peslaakin saivat tehdä, niin ajettaisiin Jafetin keskievariin, joka oli aivan joen rannassa, törmällä. Siinä vähän levähtäisivät, söisivät ja ottaisivat ryyppyjä, kun kylmä ja yön aika oli.

Siihen tuumaan suostui Saalkreenikin ja kun olivat jo ehtineet aivan likelle Jafetin keskievaria, joka oli pari penikulmaa Lampasta Haaparannalle päin, niin kääntivät jäältä pihaan, että rekiraudat tulta iskivät.

Talo oli heille tuttu ja vaikka oli jo yö alkanut otettiin heidät vastaan kuin suuret herrat. Ja kun tuttavallisesti isäntää puhuttelivat niin pöytään tuotiin mitä mieli teki . . . niinkuin Ruotsin keskievevarissa ainakin.

Hevosen kuormineen ajoivat aivan akkunalle, jotta olisi hyvä pitää silmällä.

Ja maistelivat ja hauskasti tuntui ilta kuluvan ja hyvä oli olla . . . Maistelivat niin, että tuntui aikalailla nousevan päähänkin. Mutta sitä rohkeammaksi tunsivat tulevansa . . .

Mutta pimeä oli yö niin ettei eteensä paljon nähnyt. Taivas olikin vetäöntynyt paksuun pilveen, joka ennusti sankkaa lumituiskua.

*

Mutta melkein samaan aikaan kun tullimiehet nousivat jäältä Jafetin keskievevariin, laskeusi Palomäen Santeri miehineen kotonsa pihalta alas jäälle ja läksi ajamaan pitkin ranta-jäätä alaspäin. Valjaissa oli heillä Palomäen uljas ja nuori ori, joka juoksustaan oli kuuluisa.

Neljä miestä heitä istui kolmitakkareessa, nimittäin Santeri, Oinas-Matti, Ranta-Jussi ja äsken mainittu Rämä-Heikki. Ja kovasti löyhkäsi reestä väkevän konjakin haju ja molem-

mat povitaskut olivat Santerilla pullollaan. Jäälle tultua alkoivat miehet keskenänsä haastella ja väliin maistoivat pullosta, joka Santerilta lähtien miehestä mieheen kulki.

Santeri itse oli ohjissa ja antoi orhin tasaista juoksua hölkätä. Ajoivat menemään Palomäen rannasta lähtien Suomen puolista rantaa pitkin, korkean rantatörmän suojassa. Pimeä oli, ettei eteensä eroittanut, mutta Santerille oli tuttu tie ja osasi kyllä ohjata hevostaan sinne, mihin oli aijekin.

Keskellä Torniojokea, alempana Palomäkeä on laaja saari Käkisaareksi kutsuttu. Se jakaa joen kahteen haaraan ja siinä on monen pitäjän verottomat niityt. Käkisaaren kohdalle kun olivat ehtineet, ohjasi Santeri orittaan saarta kohden ja ajoi menemään eräästä kapeasta vuopion suusta ikäänkuin saaren sisään. Vuopiota pitkin sitten ajoivat eteenpäin yhä alemmaksi. Vuopio oli kapea juova, joka korkearantaisena luikerteli Käkisaarta halki. Eräässä paikassa, jossa törmä oli loivempi nousivat törmälle ja lähtivät ajamaan pitkin saaren selkää, mutta nyt ohjaili Santeri Ruotsin puolta kohden.

Hän oli jo miehilleen kotona ja matkalla selittänyt mikä oli aikeena. Viekkautta ja varovaisuutta piti ensin koettaa, mutta jos ei muu näyttänyt auttavan, ryöstäisivät he taipalessa sekä hevosen että kuorman pois . . .

Epäilemättä se onnistuisi, sillä heidän joukossaan oli paljon vankempia miehiä kuin tulimiesten joukossa. Oinas-Matti ja Rämä-Heikki jo kahdenkin olisivat uskaltaneet . . . ja apuna siinä olivat Santeri ja Ranta-Jussikin. Rämä-Heikki oli varsinkin kuuluisa mies. Julman vankka oli ja niin rohkea, ettei mitään pelännyt. Tappelija oli ilmosen ikänsä ollut ja keran istunut linnassakin varkaudesta. Nyt irtolaisena kylästä kylään kulki henkeään elätellen. Mutta näinä vuosina olivat hänelläkin olleet lihavammat päivät, kun salakuljettajana oli milloin missäkin kylässä pitkin jokivartta.

Rohkeita tuumia miehet keskenään haastelivat ja Santeri neuvoi kuinka olisi meneteltävä. Rohkeasti ja tulisesti! Eikä kukaan saa ääntä päästää! Suu kiinni! Mutta liukkaasti liikkeellä!

Kun ehtivät Ruotsin puolen rannalle, nousi Santeri reestä ja alkoi tarkastella jälkiä, pie-

nen pienen lyhdyn valossa, jonka taskustaan otti. Pian hän tunsikin oman hevosensa jäljet, jotka olivat paljoa suuremmat kuin keskikoisten hevosten jäljet; merkkinä oli vielä että hänen ruunansa kengissä oli etuhokat, joita eivät muut käyttäneet. Hän läksi jälkiä pitkin seuraamaan ja toiset ajoivat perässä . . .

Kulkivat siten muutamia kilometrejä. Santeri meni edellä juoksujalassa. Jäljet lähenemistään lähenivät maan rantaan ja nousivat vihdoin maalle.

Santeri säpsähti ilosta, sillä toista jälkeä ei näkynyt maalta jälle tulevaksi. Vaikka pimeä oli, tunsii hän paikan Jafetin keskievearin rannaksi . . .

Ne olivat menneet taloon ja, kukatiesi, alkanee riemuissaan ryypiskellä! Santeri oli sitä arvellut pitkin matkaa, mutta ei ollut kuitenkaan jaksanut uskoa sitä todeksi!

Mutta nyt jo uskoi ja rohkea ajatus vilahii hänen aivoissaan.

Hän käski miestensä pysäyttää hevosen ja kaikki kuuntelivat niin hiljaa, ettei hengitystäkään kuulunut. Ei kuulunut hiiskaustakaan

talosta päin, vaikka se oli hyvin likellä joen törmää.

— Olkaa hiljaa ja vartokaa, minä menen vaaniskelemaan taloon! — sanoi Santeri hiljaa miehille.

Kumppaneitaan ei hän uskonut pihaan lähtemään. Jos tullimiehet osuisivat talossa olemaan niin heistä ei yksikään pääsisi pakenemaan, etteivät tullimiehet tuntisi. Mutta itseensä hän luotti.

Hän hiipi hiljaa rakennuksen päähän ja seinän vierustaa pihaan. Silloin otti jo hänen tarkka korvansa äänen, joka syntyi siitä, että hevonen puri heiniä. Hiljaa kuin varjo hän lähestyi ääntä aina seinän vierellä pysyen. Mutta äkkiä alkoi hän kuulla iso-äänistä puhe-
lua sisältäkin ja kun hän pääsi kuistin toiselle puolelle näki hän valon lankeavan akkunasta oman hevosensa selkään . . .

Siinä se oli ja kuorma perässä!

Santerin sydän löi kovasti, mutta vielä virkummin työskentelivät aivot. Hetken hän vielä kuunteli ja oli jo hiipinyt melkein reen viereen. Ääniä kuului nyt sisältä useampia, mutta yhtään

selvää sanaa ei hänen korvansa ottanut. Tuntui kuin olisivat riidelleet . . .

Silloin suorasi hän puukon tupestaan, puri hampaansa yhteen ja silmänräpäyksessä katkesi marhaminta . . .

Suitset olivat suussa. Tullimiehet olivat, vastoin hevosmiesten tapaa jättäneet hevoselle suitset suuhun. Nuolen nopeudella tarttui Santeri ohjiin ja napsautti ohjapuolella ruunaa kylkeen. Vireä hevonen tunsu isäntänsä ja virkku kun oli kääntynyt se pian seinältä pois... Rapsahti kerran ja reenraudat kivessä kiljasivat, kun Santeri kujaa kohti löysäsi menemään...

Kaikki kävi kuin ennen valmiiksi mietittyä. Kujalla Santeri ropsasi toisen kerran ruunaa kyljelle, nyt niin lujasti kuin jaksoi ja kirosi hiljaa . . . ruuna ymmärsi, että nyt tuli mennä ja julman pitkään astuen se juoksi kuin riivattu myötämaata rantaan . . .

Santeri istui sevinpuolella, hajasäärin tupakkikulin päällä, istui tanakkana eikä horjahtanutkaan, vaikka jälle tullessa reki pahoin keikkoili kivien ja mätästen yli.

— Ajakaa perässä! Lyökää selkään! —

sanoi hän miehille, jotka hämmästyksissään seisovivat rannassa orhin vieressä.

Mutta hyvin hekin hoksasivat kuinka oli käynyt, kun ruunan ja kuorman tunsivat. Eivät ehtineet toisilleen monta sanaa sanoa. Tulinen kiire oli ja hätä kädessä. Täyttä laukkaa lähtivät he ajamaan Santerin perään, Oinas-Matti ohjia hoitaen ja Rämä-Heikki oritta ja Ranta-Jussi pitäen molemmin käsin reestä kiinni. Sillä vauhti oli nopeaa ja välistä singahti reki-käänteissä melkein ympäri, kun ori laukkoa vihmoi, että isoja jääkappaleita vasten silmiä lenteli kuin pyssyn suusta . . .

— On tuo Santeri poikaa . . . semmoisista minäkin pidän, — puhkesi Rämä-Heikki ihmettelemään.

— Kuorman ja hevosen otti tullimiesten nokan alta . . voi saakuri, — kummasteli Ranta Jussikin.

— Niinkuin hyllyltä . . .

Mutta Oinas-Matti, joka oli ajomiehenä ei ehtinyt mitään puhumaan. Ori asettui vihdoin laukkaamasta ja alkoi juosta nopeaan ja komeasti . . . — Pääsee näillä hevosilla, — jouti Mattikin nyt sanomaan.

Santeri ajoi edellä ja käänti menemään Käkisaarta kohden. Ei kuulunut muuta kun kova kavioiden kopse, kun kaksi hevosta kovaa kyytiä juosta vihmoivat.

Kun ehtivät yli Käkisaaren ja saapuivat Suomen puoleiselle saaren törmälle, pysäytti Santeri ruunansa ison heinäladon viereen ja jälestä tulevat seurasivat perässä.

— Mitä kuuluu miehet? — sanoi hän ja hymähti.

Miehet nousivat reestä ja kävivät koettelemaan hevosia, joista kuuma vesi valui ja vaahto lapoja pitkin tippui.

Mutta pullon otti Santeri taskustaan ja käski hyvin ryypätä. Ja olivatkin niitä mieliä, joille kelpasi, ei tarvinnut tyrkyttää.

— Mutta nyt pian matkaan ja ajakaa minun perässäni, — sanoi Santeri, kun pullo oli miehestä mieheen kiertänyt ja tyhjentynyt.

Hän läksi edellä ajamaan, mutta nyt paljoa hitaammin, pientä matkahölkää vaan. Hän ei seurannut tulojälkeään, vaan ohjasi alemmaksi saaren törmää pitkin ja ajoi jälle vasta Vaaran kylän kohdalte. Häntä innostutti rohkeutensa ja nyt kun oli jo päässyt Suomen puo-

lelle katosi pelkokin. Mielessään oli hän aivan varma, etteivät tullimiehet olleet häntä nähneet, tuskin osasivat epäilläkään kuka hevosen ja kuorman varasti.

Mutta varovainen piti olla. Ja vaikka hän tiesi, ettei jäältä mitenkään saisi selvää jäljistä joita oli sikin sokin, poikki ja pitkin jokea, kierteli hän rantoja, ajoi välistä seljemmäs jokea, noudatti entisiä jälkiä ja vihdoin tomahutti maalle Alaniemen rannasta suoraan taloon, jossa hänellä oli sukulaisisäntä. He olivat nyt toisessa, Vaaralan kylässä, kahta penikulmaa alempana Palomäkeä.

Santeri komensi miehet ja toisen hevosen navetan taakse ja kävi itse herättämään isäntää.

Hän oli ehtinyt miettimään valmiiksi kaikki asiat, oli ottanut lukuun kaikki varovaisuus mahdollisuudet, sillä hän arvasi, että äskeinen teko oli sitä laatua, että jos se . . .

Mutta hän uskoi kaikki hyvin käyvän ja päätti viisaasti menetellä.

KOLMAS LUKU.

Lunta tuiskusi seuraavana päivänä niin että kaikki vaarojen laetkin peittyivät valkoisen vaipan alle. Joen jäältä peittyivät kaikki jäljet eikä sinä päivänä muita ajajia jäällä näkynyt kuin heinän vedättäjiä.

Santeri oli vasta yöllä kotiintunut, mutta ei kukaan talossa tiennyt missä oli ollut ja koska palannut. Aamulla oli hän jo kuitenkin pystyssä tavallisella aikaa, toimitti rengin heinään ja alkoi itse pienentämään mättäitä tallitunkioon.

Palomäen talo oli vähän erillään muista kylän taloista, niin että lähimpään naapuriin oli toisaalle kilometri ja toisaalle päin vähän vaille. Naapurien ei ollut tapana usein Palomäessä käydä, saattoi mennä joskus viikkokin, ettei heistä kukaan talossa käynyt.

Nytkin oli ollut monta päivää ettei kukaan

muu ollut käynyt kun Iso-Liisa ja Oinas-Matin vaimo, Eeva-Priita, jotka karjan antia talosta noutivat. Ei ollut koko kylässä ketään, jotka tiesivät tullikavaltajien yöllisestä retkestä.

Sitä Santeri mietiskeli, kun tunkioon mät-
täitä pienenteli. Hän tunsi jonkunlaista levot-
tomuutta ja mieleen tuli yhtä toista, joka pani
miettimään. Ahtaalla olisi asia, jos siitä tieto
tulisi . . .

Mutta mitenkäpä selvän ottaisivat? Hän
oli kaikin käsin ollut varovainen. Ruunansa
ja kuormansa oli hän jättänyt Alaniemeen,
sukulaistaloon, jossa hevonen pantiin pikkutal-
liin erilleen talon hevosista ja tupakkikulit kät-
kettiin vainiolle heinälatoon. Sillä ei tohtinut
Santeri nyt ruunaa kotiansa tuoda — se olisi
ilmaissut koko asian . . .

Mutta pitkältä tuntui hänestä päivä ja kun
iltapuoleen lumituisku asettui ja ilma taas
seliintyi, alkoi hän käydä yhä levottomammaksi.
Ei ollut kuulunut huhuja eikä sanomia yölli-
sestä retkestä — ei ollut ketään vierastakaan
käynyt. Mutta kun Iso-Liisa iltapuoleen tuli
piimää hakemaan kuiskasi Santeri hänelle jota-
kin korvaan.

Iltahämyssä lähti Iso-Liisa Lampalle hiihtosin ja palasi pimeään tullen. Santeri oli häntä vartunut tallin nurkassa ja kun näki Liisan tulevan niin viittasi tulemaan talliin.

Liisalla oli paljon uutisia.

Kun oli Lampan puotiin tullut niin oli siellä ollut ruotsin puolenlaisia, jotka olivat kertoneet miten tullimiehille oli käynyt, että oli varastettu sekä hevonen että kuorma Jafetin pihalta, kun itse olivat sisälle menneet. Kuumattoman rohkea teko se oli ja ihmeteltiin kuka olisi niin rohkea varas. Iso-Liisa oli kummastellut joukkoon ja selittänyt, ettei oltu Suomen puolella vielä kuultukaan. Patruuni oli myöskin kuunnellut miesten puheita avoimen konttoorin oven luona seisoen . . .

Ja lisänneet olivat miehet, että julmassa touhussa ovat nyt tullimiehet, etelään ja pohjoiseen on telefoneerattu ja hevosen ja kuorman tuntomerkit selitetty, mutta ketään eivät osanneet epäillä . . .

— Tiesivätkö kenen oli ollut hevonen? tiedusteli Santeri lisää.

— Siitä eivät maininneet, mutta patruuni

oli vähä naurahtanut ja mennyt konttooriin ja vetänyt oven kiini, — selitteli Liisa.

— Pidähän suus' kiinni jos jotakin kuulet, — sanoi Santeri hänelle ja pisti hopearahan Liisan käteen.

— Minuun luottaa saat! — vakuutti Liisa ja he erosivat.

Illalla myöhään tuli Ranta-Jussi Palomäkeen, piimän hakuun, suksilla suoraan mökiltään hiihtäen.

Hän oli Santerin neuvon mukaan kulkenut kylällä, muka muissa asioissa, mutta hänen tehtävänään oli ollut kuunnella puhuttiinko jo kylällä ryöstöstä.

Puhuttu oli. Mutta merkillistä oli etteivät epäluulot olleet langenneet heitä kohtaan. Oli päinvastoin arveltu, että tullimiehillä oli kyllä vihamiehiä Ruotsin puolella — ne olivat voineet tuon rohkean teon tehdä.

Yleensä ei tullikavallusta pidetty minään rikoksena ja kaikki niin Suomen kuin Ruotsin puolella olivat yhdessä liitossa rajavartijoita vastaan. Kun heitä vaan saatiin nenästä vetää ja sukkelasti pettää, pidettiin sitä vaan onnistuneena kepposena, jolle naurettiin.

Ja niinpä nytkin. Ja vaikka Jafetin keskievärissa tapahtunut rohkea varkaus, oli täälläkin ennen kuulumaton, arvosteltiin sitä vaan rohkeaksi teoksi ja naurettiin rajavartijain epäonnistumiselle.

Jos joku jotakin tiesikin, piti hän tämmöisissä asioissa suunsa kiinni eikä tietojaan leviellyt.

Ranta-Jussin puheet olivat hyviä Santerinkin mielestä eikä hän uskonutkaan enään kaikkia päivällisiä kuvittelujaan.

Hyvät ryypyt antoi hän Ranta-Jussille ja käski pitää korvat auki, jotta kuulisi mitä asiasta alettaisiin arvella.

*

Yöksi tuli pakkaneen, vasta tuiskunut lumi „ruokki“ kylmää ja niin sai helähtelevän pakkasen. Talven pohja oli nyt taattu, jäät lujia sekä joissa että järvissä, jänkät ja pounikot iljankoina.

Aamulla varhain, jo ennenkun päiväkään valkeni, näki Palomäen Santeri että tavallista tikotettua tietä, joka Lampasta suoraan tikattiin Suomen puolelle, oltiin tikoittamassa.

Isossa heinähäkissä oli miehillä kuusen-näreitä, joita molemmiin puolin pystyttivät jälle.

Siitä asti kun Lamppa kauppansa nykyiseen Kelloniemeen laittoi oli hän myös joka syksy pitänyt huolen että tie Suomen puolelle tikotettiin. Ja niinpä nytkin. Ylempänä jokivarrella olivat jo tiet kylien ja kauppiasten kohdilta jo viikko sitten viitotettu.

Santeri näki kissasilmillään, että toinen miehistä oli Lampan Iso-Joonas ja hänen kumppaninsa eräs mökin mies. Hänellä oli ollut kova halu päästä Lampan puheille, mutta ei ollut vielä eilen rohjennut lähteä, vaan nyt teki syyksi, että lähtee puhuttelemaan tientikkaajia ja niin takkiturkki yllään käveli jälle.

Siellä oli tavallinen syysliike alkanut. Hevosia kulki pitkin rantaa, johon jo oli kovettu-
nut hyvä jälki. Ylempänä ajeli heinään menijöitä, tyhjine heinähäkkineen ja alempaa, kaupungista asti, tulivat rahtimiehet, kuormainsa päällä istuen, haisten hokmannilta ja laulellen.

Joku tuttava, kaupungista palaava, huusi Santeria ryypylle, mutta Santeri nauroi vaan, kiitteli ja huusi, että se on oikein pojat . . . ryypätkää näin pakkasaamuna ! . .

Tientikkaajat olivat jo tulossa Suomen puoleisella rannalla ja kun Santeri pääsi likemäksi, käveli Iso-Joonas häntä vastaan, jättäen toisen miehen jyyntämään jäähän reikää.

— Patruuna odottaa kuin kuuta nousevaa,
— kuiskasi Joonas Santerille, hiljaa, ettei mies kuulisi. — Eilen jo meinasi panna käskemään, vaan ei uskaltanut, kun tullimiehet siinä pihalla koko päivän ovat kulkeneet . . . Tallisakin kävivät . . .

Enempää ei Joonas joutunut selittämään, sillä toinen mies oli jo aivan lähellä. Santeri iski silmää Joonalle ja läksi kävelemään Lampalle vasta tikotettua tietä pitkin.

Hän näki väkeä liikkuvan Lampan pihalla, mutta hän käveli kuitenkin rohkeasti.

Mutta heti kujalla tulivat he tullimies Saalkreenin kanssa vastakkain. Tulta iskivät Saalkreenin silmät ja murhaavan katseen loi hän Santeriin.

Mutta Santeri tervehti niinkuin ennenkin.

— Mitäs nyt kuuluu Palomäen isännälle? kysyi Saalkreeni kuitenkin, kun Santeri jo oli ehtinyt hänen ohitsensa kävellä.

— Mitäpä minulle kuuluu . . . Teille taitaa

enempikin kuulua — vastasi Santeri, mutta ei silmännytkään taaksensa.

Saalkreeni kirosi hammastensa välissä, mutta Santeri nousi Lampan puotiin portaita ylös ja meni puotiin.

Patruuni oli nähnyt Santerin tulon — oli kaukoputkella katsellut miesten tientikkausta ja silloin tuntenut Santerin — ja heti kun Santeri puotiin ilmestyi, seisoi patruuni konttoorin ovella ja viittoi tulemaan konttooriin.

Santeri meni.

Vähän päästä kuului patruuni nauravan, että seinät helisivät ja taas vähän päästä komensi patruuni tuomaan kahvia . . .

Tilta ymmärsi. Ja vei isolla kannulla kahvia, joka oli tarjottimella kimaltelevan konjakkikarafinin vieressä.

*

Kului pari viikkoa.

Huhuja liikkui sekä Suomen että Ruotsin puolella, että Palomäen Santeri, — tai joku hänen kumppaneistaan taisi sittenkin olla se rohkea varas, joka tullimiehiltä, käsistä aivan kuorman ja hevosen vei. Mutta minkäänlaisia todistuksia ei ollut. Palomäen ruunakin pysyi kateissa.

Ahtaalle oli ottanut salakuljetuksenkin eikä Santeri ollut uskaltanut näinä kahtena viikkona mitään yrittää.

Iso-Liisa ja Ranta-Jussi tosin pienempää tavaraa kuljettivat pimeän aikana Lamppaan, kuten hevosen valjaita ja paperossia, laukkuun sullottuna mutta muuta ei oltu uskallettu. Ja takaisin kun tulivat, toivat he kahvia ja sokeria kyläläisten tarpeeksi, sillä ne olivat helpompia Ruotsin puolella eikä Suomen puolen tullimiehistä ollut siihen aikaan juuri mitään pelkoa.

Mutta Santeri mietti, sillä kovin olisi ollut kiire Lampan tavaroilla Ruotsin puolelle. Aivan uusia keinoja täytyi keksiä sillä ylönn uutterasti vartioivat tullimiehet. Hiihtelivätkin joskus pimeinä iltoina ihan Palomäen vieritse nähdäkseen mitä talossa hommattiin. Mutta kun heidät kerran huomattiin talon navetan takana, eivät he uskaltaneet Suomen puolelle sukseen tulla.

Mutta näinä kahtena viikkona oli Santeri miettinyt rohkean tuuman. Ja vaikka se tuntuikin sangen epävarmalta, kypsyi tuuma hänen päässään ja niin hän aikoi yrittää. Se oli

uusi ja aivan alkuperäinen keino pettää rajavartijoita. He eivät varmaankaan arvaisi — niin ajatteli Santeri, — että siinä olisi ansa viritettyä.

Santeri oikein käsiään hykerteli ja itseksensä naureskeli, kun hän mietiskeli vikkellä keinoansa . . . Jos se onnistuisi . . . olisi se vielä sekä hänelle että patruunille . . .

Häntä ei enään huolettanut Jafetin pihalla tapahtunut asia. Hänen hevosensa ja tupakkikulit tosin olivat vielä piilossa Alaniemen talossa Vaaralan kylässä, mutta siihenkin oli hän jo miettinyt selvityksen. Kun Ylikainuun markkinat joulun jälkeen alkavat, panee hän jonkun aivan oudon miehen myymään ruunansa markkinoilla ja pääsee siten pälkähästä.

Jollekin etelä-ruotsalaiselle kun myypi niin ottakoot sitten tullimiehet selvän mistäpäin ruuna on tuotu . . . jos nimittäin sattuisivat siellä kohtaamaan ja tuntemaan.

Siihen mennessä täytyi ruunan antaa olla piilossa.

Patruuni neuvotti häntä harva päivä luokseen. Kiire olisi ollut tavaroilla Ruotsin puolelle, sillä patruuna oli tehnyt kauppoja aina

Lapin rajalle asti kaikenlaiselle tavaralle, enim-
män kuitenkin jauhoille, voille ja tupakille.
Hän hätäili ja hoppusi ja esitteli Santerille,
että koettaisi ylempää jokivarrelta päästä
poikki, oli keksivinään muitakin keinoja, mutta
ne olivat Santerin mielestä kelvottomia, köm-
pelöitä, — niin jos tekisi, olisi tullimiesten sa-
timessa hyvin pian . . .

— No mutta mitä helvettiä sitten aijot yrit-
tää? — tiuskasi patruuni Santerille, kun eivät
hänen hoksaamansa keinot koskaan kelvanneet.

Santeri iski silloin silmää kavalasti patruu-
nille nauroi ja virkkoi: — malttakaahan . . .
hyvä tulee kohta!

Patruuni laski siihen pitkän naurun ja
komensi tuomaan konjakkia, kahvia.

*

Santeri oli Ranta-Jussin kanssa uudesta
yrityksestään puhellut. Oinas-Matillekaan eivät
vielä olleet asiasta mitään virkanneet. Sillä
epäilytti heitä itseäänkin ja arvelutti jotta
menisivätkö tullimiehet todellakin semmoiseen
ansaan.

Näin suunnitteli Santeri uutta yritystään:

Ranta-Jussin tuli jonakin iltana lähteä Ruotsin puolelle ja mennä taloon, jossa tullimiehet asuivat. Hänen täytyi olla surkean näköisenä, mutta samalla kostonhimoisena. Ja kertoa, vesissä silmin, mutta hammasta purren, että hän oli suuttunut Palomäen Santerille, tuolle vanhalle lurjukselle ja päättänyt kostaa . . .

Epäilemättä alkaisivat tullimiehet kuunnella mitä Jussilla oli sanomista, kun suoraan tulee ilmiantamaan parasta veljeään. Ja Jussin tuli jatkaa ja kertoa, että hän tiesi että sinä ja sinä yönä oli Santerilla aikomus neljällä hevosella viedä tavaraa Lampalle, mutta alempaa kotoaan, poikki Käkisaaren, ja nousta Ruotsin puolen maantiehen Lehmikankaan männiköstä ja siitä ajaa suoraan Lampalle — suuren heinäladon luo, joka oli vainion laidassa, likellä taloa. Siihen latoon kaikki kuormat purettaisiin . . .

Tullimiehet kuitenkin epäilisivät, eivät ottaisi uskoakseen Ranta-Jussia . . . silloin tulisi Jussin esitellä, että hän lähtee tullimiesten kanssa vahtiin yöksi . . . menisivät Käkisaareen jonkun heinäladon kupeelle ja siitä katselisivat niin kauvan, että kuormat ovat menneet ohi . . .

heidän olisi sitten helppo saavuttaa kaikki Lampan vainioladon luota ja tehdä peslaaki kaikille . . . Siinä sitten näkisivät oliko Ranta-Jussi puhunut totta . . .

Siihen he varmasti suostuisivat.

Kun sitten, noin puolen yön aikana, Santeri ensimmäisenä ajaisi ohi — Rantalan ladon luo pitäisi Jussin saada tullimiehet vartomaan, — olisi Jussin, jos tullimiehet eivät malttaisi odottaa toisia kuormia, vaan lähtisivät Santeria hätyyttämään, puhallettava pilliin, että Santeri tietäisi nopeammin paeta ja silloin juostava Suomen puolelle, toisille kuorman tuojille ilmoittamaan, että tietäisivät palata takaisin . . . Jos taas — niinkuin Santeri oletti — tullimiehet vartoisivat toisia kuormia, — olisi Jussin kun viimeinen kuorma oli ohi mennyt, kehoitettava tullimiehiä pian lähtemään suoraan Lampalle niin ehtisivät parhaaksi tekemään peslaakia — ja sitten oli hänen pian korjattava luunsa näkyvistä ja juostava Suomen puolelle.

Sillä häntä eivät tullimiehet sen jälkeen hyvin puhuttelisi, kun Lampan ladon luota tyhjän hyvän löytäisivät. Sillä tullikavaltajat,

kun olisivat onnessa päässeet Rantalan ladon ohi, eivät ajaisikaan Lampalle päin, vaan suoraan Lehmikankaalle eräälle metsä niitylle, Kortesuolle, joka oli Lampan niitty ja sinne heinälatoihin kätkettäisiin tavarat. Sieltä palaisivat yksi kerrallaan ja vasta vaaran kylän kohdalta ajaisivat Suomen puolelle takaisin... Iso-Joonas sitten heinähäkissä, vähän kerrallaan, kuljettaisi tavarat Lampalle.

Niin oli Santeri miettinyt ja nyt Jussille kamarissaan selitteli. Jussin mielestä oli homma aivan erinomainen eikä hän epäillytkään, ettei hän saisi tullimiehiä uskomaan.

— Ne pitävät minua vähä löylyn lyömänä... minua ne uskovat, — sanoi hän.

— Sitä minäkin! Ja sinä osaat olla perhannan sukkela, — kehui häntä Santeri. Oinas-Matista ei olisi valehtelemaan ja Iso-Liisaa eivät usko.

He nauroivat molemmin ja Santeri tarjosi Jussille taaskin kukkura-ryyppyä ja sikaaria.

Ensi viikolla aikoivat yrittää. Siihen asti ei mitään yritetä, vaikka Lamppa hoppuaisi kuinka paljon hyvänsä. Valmistuksiakin oli kaikenlaisia. Pitipä varta vasten ajaa jäl-

kikin Rantalan ladon ohi poikki Käkisaaren ja paljon muuta jotka aijottua kavallusretkeä koskivat. Luotetuita miehiäkin piti saada kaksi lisää ja kaksi hevostakin. Oinas-Matti ajaisi Palomäen toisella hevosella ja Santeri itse orhillaan edellä . . .

Niin tuumailivat eivätkä aikoneet Oinas-Matillekaan mitään puhua ennenkuin samana iltana, jona aijottiin yrittää.

*

Aijottua poikki vientiä varten oli Santeri jo kaikki valmistanut. Hän oli kylältä hankkinut kaksi hevost miestä, jotka ennenkin olivat „yötöissä“ olleet ja tiesivät mitä muksu markkinoilla maksaa. Heidän oli määrä vasta hyvin myöhään illalla saapua hevosineen Palomäkeen, josta yön tullen kuormat pantaisiin . . .

Määrätyn päivän aamuna pani Santeri Ranta-Jussin kuulloille Lamppaan. Hän ei ollut käynyt Lampalla koko viikkona, vaikka patruuni! oli neuvottanut harvase päivä eikä hän ollut selittänyt patruunille mitään miten hänen oli aije ruveta „luntreijaamaan“.

Mutta nyt tapahtui aivan odottamatonta — Santeri ei ollut osannut sellaista aavistaakaan!

Kun hän pihalla odotteli Ranta-Jussin tuloa Lampasta, näkikin hän että Jussi tulla kahni selkä köyryssä hiivatin kovaa kyytiä pitkin tikkatietä. Häntä vähän oudostutti, että Jussi noin pian palasi, sillä olihan Jussin määrä yhtä ja toista ilmoittaa Isolle-Joonaalle . . . että kävisi heinässä Kortesuolla ynnä muuta . . .

Kujalle käveli jo Santeri Jussia vastaan, joka kaikin voimin koetti päästä perille. Kalman kalpeana oli Jussi kasvoiltaan, katkonaisesti puhui, silmissä pelon ja kauhistuksen ilme.

Kummaa kertoi Jussi.

Päästyään Lampaan oli siellä kova meka, patruuni itki ja kirosi. Tilta oli selittänyt mitä oli tapahtunut. Oinas-Matti oli kuluneena yönä omin lupinsa mennyt Alaniemeen Vaaralan kylään, valjastanut Palomäen ruunan ja ottanut tupakkakulit heinäladosta ja lähtenyt ajamaan poikki. Jafetin kohdalta oli noussut maalle ja lähtenyt ajamaan Lampalle päin . . . Mutta siinä juuri tulivat Jafetin kylän tullimiehet vastaan ja oli Kruukikin joukossa . . . neljä miestä oli ollut . . . Siinä tunsivat hevosen ja kuorman ja tarrasivat kiinni, ruomat ja ohjat leikaten poikki . . .

Vastarintaa oli Matti tehnyt, tapellut kuin onneton neljää miestä vastaan ja lyönyt aisalla Kruukia, että kuoleman kielissä on . . . Kiinni olivat panneet Matin mutta oli sentään päässyt pakenemaan Suomen puolelle . . . Mutta nyt ollaan häntä hakemassa . . . Suomen puolen viranomaisillekin käsky annettu . . .

— Voi turkanen kuitenkin sitä Mattia! — lopetti Jussi uutisensa, jonka katkonaisesti ja melkein itkuja puserrellen kertoi.

Santeri kuunteli näennäisesti tyyneenä, mutta silmissä leimusi ja näytti niinkuin hänen punertavat hiuksensa nousisivat niskan takaa pystyyn.

— Se on patruunin hommaa kaikki . . . Matti ei olisi uskaltanut omin lupinsa koskea minun hevoseeni! — sanoi hän ja hänen katseensa oli vihoittuneen eläimen.

— Saatanan tynnyriä! — kirosi hän sitten ja katseli vähä epätietoisena ympärilleen.

He ehtivät tuskin pihaan tulla, kun näkivät Oinas-Matin juoksujalassa ja takkisillaan tulevan kujasta pihaan. Hänen naamansa oli mustelmissa ja otsassa, silmän päällä, nyrkin kokoinen sarvi.

— Jo kävi hullusti . . . ja taisi kuolla se Kruuki . . . Vallesmanni ja poliisi ovat hakemassa . . . päästä piiloon! — puhui hän soper-tamalla, pelon vallassa.

Santeri hoksasi pian, että iso on asia ja arvasi, että juttuun sekaantuu hänkin. Nopeasti vei hän Matin navettaan ja kätki hänet muurin taakse.

— Patruuni käski! — koki hän Santerille selittää. — En minä olisi muuten . . . ja neljä miestä kun oli . . . ja ruomat katkasivat, niin en päässyt pakenemaan . . .

Matti jäi navetan muurin taakse kyröttämään, mutta Santeri kävi pihalle. Hän käski Ranta-Jussin mennä kotiaan eikä olla tietäköseen koko asiasta.

Jussi ehti juuri lähteä mökkiänsä kohden hiihtämään, kun Santeri näki tiellä vallesmannin ja poliisin ajavan. Ohi Palomäen toki ajoivat!

Santeri mietti hetkisen pihalla. Sitten painoi hän navettaan ja oli siellä pitkän aikaa.

Kun hän tuli takaisin, meni hän suoraan tunkiolle mättäitä pienentämään. Hän oli oikein

aavistanut! Vallesmanni ja poliisi ajoivat palatessaan pihaan.

— Oliko Santeri nähnyt Oinas-Mattia?

— Ei ole käynyt pitkään aikaan, — vastasi Santeri. — Kuinka niin?

— Olisi vähä asiaa, — selitti vallesmanni ja katsoi tarkasti Santeria mutta ei pieninkään väre Santerin kasvoissa ilmaissut, että hän olisi jotakin tiennyt.

Hän oli kuullut, vallesmanni, että se hevonen, joka joku aika sitten oli Jafetin pihalta rajavartioilta varastettu oli Santerin, — kuinka sen asian kanssa oli?

Saattoi hyvinkin olla hänen entinen ruunansa, — niin oli hänkin kuullut mailman puhuvan, — mutta hän oli jo ensikelillä myynyt ruunansa eräälle pitkäsääriselle kainulaiselle . . . Ei tiennyt oliko kainulainen ehkä myynyt muille . . .

— Vai niin. Mutta sillä samalla hevosella on Oinas-Matti menneenä yönä ollut liikkeellä! Kuinka se on selitettävä?

— No jopa kuulen! Minun on kyllä mahdollon tietää siihen sanoa onko valetta vai totta.—

Santeri naureskeli ja ihmetteli sitä, ettei hän ollut kuullut.

— Eikö vallesmanni jouda talossa käymään?
— esitteli hän. — Eihän niin kiirettä ole . . .

Hän liikkui keveästi ja puhui kohteliaalla äänellä.

Vallesmanni kyllä tunsu Santerin, ettei hänen puheisiinsa ollut luottamista, mutta ei hän nyt ainakaan voinnut Santeriakaan mistään syyttää, kun mitään varmuutta ei ollut.

— Kysyitkö sen kainulaisen nimeä, jolle ruunasi myit? tiedusteli vallesmanni vielä lähtiessä.

— Kysyin minä nimenkin, vaan nyt en muista . . . ruotsalainen nimi se oli, — vastasi Santeri arvelematta.

Vallesmanni lähti.

Santeri seisoj kujalla ja katseli heidän menoaan.

— Kiinni olisivat Matin panneet . . . käsiraudat ja pultit näkyivät olevan reen sevillä.

Hän painui sisälle, otti ryypyn ja alkoi miettiä, sormillaan pöytään naputellen.

Mutta kun ilta pimeni läksi hän Lampalle, hiihdellen nyt suksilla alemmaa tikkatietä.

Hän oli koko päivän miettinyt ja tehnyt päätöksensä. Ja nyt oli hän Lampan puheille menossa, miettimisensä tuloksista ilmoittamaan.

Lampan oli syy, että Oinas-Matille noin onnettomasti oli käynyt. Oli kehoittanut Mattia, varomatonta ja tyhmää, yrittämään, vaikka hän, Santeri oli käskenyt vartoa, että kyllä hyvä tulee . . . Siten saattoi miehen ansaan, hevosen ja kuorman menettäen . . . Kuinka kävisi jos Matti vielä kiinni saataisiin? Siitä juttu alkaisi ja lopulta siihen sekaantuisi hänkin . . .

Matti piti saada pois sekä tullimiesten että virkakunnan käsistä! Se olisi heidän kaikkien pelastus! Ja koska patruuni oli syypää siihen, että Matille niin onnettomasti kävi, niin laittakoon rahat ja hopusti, että Matti pääsee karkaamaan Amerikkaan . . .

Sieltä eivät näppää miestä ensi tilassa. Ja patruunilla on kyllä varoja . . .

Hän oli jo valmiiksi miettinyt Matin pakoon menonkin, ettei siitä mitään jälkipuheita tulisi . . .

Patruuni käveli edestakaisin konttoorinsa lattialla, oli vähä kalpeampi entistään ja kun Santeri sisään kävi ja hyvää iltaa sanoi, niin

tuijotti katsoa Santeriin aivan kuin ensi kerran näkisi eikä muistanut vastatakaan.

Pelästyksissään näytti patruuni olevan eikä hän nyt juuri olisi tahtonut Santeria puhutella.

Ja kun puheen alkuun pääsivät, niin patruuni alkoi väitellä vastaan, ettei hän ollut Mattia kehoittanut „luntreijaamaan.“ Mutta Santeri tiesi sanoa, että Iso-Joonas oli sitä varten Matin käynyt hakemassakin . . .

Koetti patruuni vieläkin peittelemään asiata, ettei hänen syykseen tulisi, vaan Santeri sanoi jyrkästi:

— Tässä ei auta valheet, sillä Matti on itse minulle selittänyt . . .

Mutta kun Santeri sitten sanoi että niin ja niin nyt on toimitettava, jotta Matti pääsee pakenemaan Amerikkaan ja patruunin on siihen matkarahat annettava, niin silloin suuttui Lamppa, löi nyrkkiä pöytään, aivan Santerin nokan alla ja sanoi:

— Semmoiselle lorville minä en anna peniäkään . . . En minä ole käsenyt suoraan tullimiesten syliin . . .

Santeri vaan naurahti patruunin kiukulle.

— Ottakoot sitten Matin kiinni! — sanoi

hän välinpitämättömästi. — Minuun ei kuulu. Vaan uskon kyllä, että huonoa jälkeä alkaa teidän talossanne tulla, jos Matti kiinni joutuu...

Patruuni tuijotti Santeriin pelästyneenä.

— Mitä tarkoitat? kysyi hän.

— Sitä, jota sanoin, — vastasi Santeri kol-kosti ja aikoi lähteä.—

Santeri oli osannut arkaan paikkaan. Patruuni tiesi hyvin, että Santeri voisi häntä kai-kin käsin vahingoittaa jos tahtoisii . . . ilmoit-taisi rajavartioille missä hän, Lamppa, säilytti luvattomasti maahan tuotuja tavaroita . . . voisipa ilmiantaa viinan myynninkin . . .

— Elä vielä mene . . . istu nyt! kielsi hän Santeria.

Santeri seisahtui oven suuhun. — Mitäpä siinä on . . . ottakoot Matin kiinni . . . valles-manni ja poliisi kävivät jo hakemassa . . .

Santeri yritti taas lähteä.

— Tulehan tänne Santeri! Tuumailemme asiasta, — sanoi patruuni ja hänen äänensä oli muuttunut veljelliseksi.

He menivät konttoorin viereiseen huoneus-toon ja panivat oven lukkoon.

Kun Santeri puolen yön aikana hiihteli takai-

sin kotiansa, oli hänellä povitaskussaan matkara-
rahat Oinas-Matin Amerikkaan karkaamista
varten.

NELJÄS LUKU.

Rajavartija Kruuki, jota Oinas-Matti oli Jafe-
tin luona sattuneessa kahakassa aisalla päähän
iskenyt, ei kuitenkaan kuollut vaikka monta
päivää vaappui elämän ja kuoleman välillä.
Alkoi vähitellen tointua ja toivoa oli hänen
täydellisestä paranemisestaan.

Näinä viikkoina oli paljon huhupuheita ollut
liikkeellä. Milloin tuotiin sanomia, että Kruuki
oli ainakin kuollut ja milloin taas että Oinas-
Matti oli vangittu. Mattia oli etsitty sekä Suo-
men että Ruotsin puolelta, mutta kukaan ei
ollut häntä nähnyt, eivätkä huhut tienneet sitä-
kään mistä Matti Palomäen ruunan ja kuorman
oli osunut käsiinsä saamaan. Vihdoin tiesi
huhu, että Matti oli mennyt Amerikkaan ja
että Lamppa oli matkarahat antanut.

Tiedusteltiin Matin vaimolta, Eeva-Priitalta,
joka kahden lapsensa kanssa torpassa asui,
tiesikö hän mihin Matti oli joutunut. Mutta ei
sanonut tietävänsä eikä mitään kuulleen.

Ja niin jäi Matin katoaminen huhupuheeksi. Mutta Palomäen Santeri nousi kun veden alta.

Häntä vastaan ei ollut ilmaantunut minkäänlaisia epäluuloja eikä oikeastaan kukaan muu tiennytkään kuin hän itse ja Lamppa kuinka ja mihin Matti oli mennyt. Ja kun lisäksi Kruukikin paranemistaan parani ja huhut Matin Amerikkaan menosta alkoivat vanheta, uskoi Santeri vähitellen kaiken unhottuvan. Sillä muita puheita liikkui myöskin. Sekä ylempää jokivarrelta että alemmaa, Haaparannalta asti, kerrottiin kaikenlaisia juttuja tullikavaltajain ja tullimiesten kahakoista. Vahingoita oli sattunut monelle Suomen puolelaiselle. Niinpä oli Vauhtilan Nissiltäkin, jonka Santeri hyvin tunsii, otettu kaksi hyvää hevosta „peslaakiin“, kun oli yrittänyt myymään Haaparannalla ja tullaamattomia olivat. Etelästä, Tampereelta asti, oli Nissi hevoset ostanut, tänne myydäkseen, ja voittaakseen ne tuonut, niinkuin muutkin jokivarren hevospiehet, ja noin nyt menivät kuin kissan häntään. Toista tuhatta markkaa oli vahinko tehnyt. Samoin oli käynyt Perälän Petterillekin, kuuluisalle hevospiehelle ja tullikavaltajalle. Häneltä ei kuitenkaan oltu saatu kuin

yksi hevonen eikä sekään ollut kovin kallis. Ja monelle muulle, mille isompi, mille pienempi vahinko sattunut.

Santeri oli tosin menettänyt ruunansa hänkin, mutta Lampan oli täytynyt sekin maksaa. Muuten olisivat välit Santerin kanssa menneet pilalle ja Lampalle olisi voinnut sattua isompia vahingoita.

Hyvät veljet, samoinkuin ennenkin, olivat taas Lamppa ja Santeri. Ryyppäsivät Santerin käydessä Lampalla ja uusia tuumia pitivät. Lamppakin ymmärsi, että hän oli tyhmästi tehnyt kehoittaessaan Oinas-Mattia . . . ja oli tainnut tulla annetuksi Matille liika paljon väkevää matkaan. Semmoinen perso ja juoppo kuin Matti, ei malttanut olla juomatta itseään hutikkaan silloin, kun olisi pitänyt selvin päin toimittaa.

Mutta se asia oli nyt selvä. Matti oli mer-
ten takana ja vaimo, Eeva Priita, ei näyttänyt isosti ikävöivän. Työtyri vaimo kun oli, eläisi hän uhkeamminkin yksin kuin juopon mieh-
heittiön kanssa.

Näin patruuni ja Santeri arvelivat.

*

Eräänä iltana joulun jälkeen, päättivät Santeri ja Ranta-Jussi vihdoinkin yrittää, ja ruveta toteuttamaan ennen mietittyä poikkivientii. Santeri oli kaikki valmiiksi hommannut. Kylän kaksi rohkeimpaa tullikavaltajaa oli hän saanut kumppanikseen ja Oinas-Matin osan oli aikonut toimittaa Iso-Liisa, mieheksi puettuna. Oli sydäntalven pakkas-ilta, kun Ranta-Jussi läksi hiihtämään Ruotsin puolelle sitä taloa kohden, jossa tullimiehet asuivat. Hiihtäessään muisteli hän vielä kerran mieleensä Santerin neuvoja ja varoituksia ja muita seikkoja, jotka täytyi ottaa lukuun. Ellei hän, Ranta-Jussi, puolen yön ajaksi palaisi takaisin Palomäkeen, oli se merkinä, että tullimiehet olivat lähteneet Jussin kanssa „luntreijaajia“ Käkisaareen vahtimaan. Ja silloin saisi Santerikin lähteä hevossineen ja miehineen . . .

Ranta-Jussin sydän vähä pamppaili, kun hän taloa lähestyi, sillä hän arvasi etteivät tullimiehet semmoisten tapausten jälkeen hyvin puhuttelisi häntäkään, vaikkeivat olleetkaan nähneet häntä liikkeellä koko talvena. Hän puri kuitenkin luontoaan ja hiihteli rohkeasti pihalle.

Saalkreeni pullahti heti portaille ja vaikka olikin pimeä tunsi hän Jussin.

— Mitä sinä nyt olet täällä nuuskimassa!
— sanoi hän karskisti Jussille.

Jussi tekeysi surkeaksi ja kuiskaamalla sanoi Saalkreenin korvaan:

— Nyt teillä sopisi, jos tahtoisitte . . .

Ja hän alkoi siinä pihalla selittää Saalkreenille mitä Palomäen Santeri nyt ensi yönä aikoi hommata. Hän oli saanut kaikki tietää Isolta-Liisalta, joka myöskin oli suutuksissa Santerille. Ja niin oli hän nyt päättänyt, että hän kostaa Santerille, lurjukselle ja hävittömälle . . .

— Ja sitä varten olet nyt lähtenyt! kysyi Saalkreeni tuimasti.

Jussi vakuutti niin olevan.

— Vai niin, — sanoi Saalkreeni. — Tuleppas sisälle lurjus! Taidat olla valheen kengillä liikkeellä!

Jussi totteli ja meni nöyränä Saalkreenin kanssa sisälle. Uusi tullimies oli tullut Kruukin sijaan. Se oli iso ja vankka mies kuin hevonen ja äänikin kuului kuin tynnyristä.

Ruotsia alkoivat puhella keskenään ja Jussi

seisoi oven suussa kuin tuomittu. Saalkreeni selitti toisille ja viittasi välistä Jussiin päin.

Häntä alkoi vähän mietityttää kuinka oikein käykään tässä, kun Saalkreeni samassa astui hänen eteensä ja tuimasti sanoi:

— Sinun pitää lähteä Käkisaareen meidän kanssamme . . . ja varjelkoon sinua jos valehtelet . . .

Sitähän Jussi juuri oli toivonutkin, että hänet mukaan otettaisiin.

— Uskallan minä lähteä . . . epäilemättä tänä yönä tuovat poikki . . . Iso-Liisa tiesi aivan varmaan sanoa . . . ja hommassa oli jo iltahämyssä Santeri ollut . . .

Kun Jussi niin keheästi lupasi mukaan lähteä, alkoi Saalkreenikin uskoa, että miehellä taisi olla tosi ainakin. Ei olisi uskaltanut noin muuten valehdella! Ja olihan tapahtunut tämmöistä ennenkin takavuosina. Oli kerrankin Moka kylästä muudan mies, Köykky-Jaakko, tullut ilmoittamaan, että Viikluntiin tuodaan seuraavana yönä voita koko kuorma . . . Niin oli tuotukin ja hyvän peslaakin saivat silloin . . .

Mutta jos tämä nyt olisi tosi mitä Jussi

kertoi, että neljä kuormaa . . . ja kalliita tavaroita . . . ja hyvät hevoset siihen . . .

Hän alkoi nyt puhutella Jussia ystävällisemmästi, tarjosipa sikaariakin. Fynke ja se iso, uusi tullimieskin kävivät keskustelemaan.

Saalkreeni tahtoi vielä saada tietää mistä Jussi niin pahoin oli Palomäen Santerille suuttunut. Jussi antoi kiitettävän selityksen ja vakuutti vielä moneen kertaan että puolen yön aikana tulevat . . . Tiesi senkin, että Rantalalan heinäladon ohi oli jo tiekin valmiina . . .

Ja lopuksi rukoili Jussi, itku silmin ja väräjävin äänin, etteivät vaan tullimiehet vahingossakaan ilmiantaisi häntä . . .

— Santeri epäilemättä tappaisi minut . . . siksi sydämetön on ja julma.

Mutta kunniansa kautta vakuuttivat tullimiehet, etteivät missään tapauksessa hiisku sanaakaan Jussista.

Ja nyt he kaikki uskoivat Jussin puhuvan täyttä totta ja olivat hyvillään.

Koettivat tiedustella Jussilta Jafetin pihalla tapahtuneesta varkaudesta — ja siinä olisi ansa Santerille, sanoivat, — ja tiedustelivat Oinas-Matistakin. Mutta Jussi ei niistä sanonut

mitään tietävänsä. Hän ja Santeri olivat kaiken syksyä olleet vihoihin toisilleen eikä hän muuta tiennyt noista jutuista kuin sen mitä oli kuulunut kylällä puhuttavan.

Ja sikaaria poltellen juttelivat myöhään iltaan.

*

Ennen puolta yötä läksivät hiihtelemään Käkisaareen päin. Jussi hiihteli edellä, Saalkreeni hänen jälessään ja jälkimmäisenä Fynke. Sillä se uusi tullimies, joka oli kaikkein vankin ja raudan rohkea luonnostaan, ei seurannutkaan Käkisaareen. He olivat keskenään asiaa miettineet, että uusi tullimies ei lähdekään Käkisaareen, vaan menee Lampan heinälatoon, vainion laitaan, hän vahtaamaan. Sillä voisihan käydä niinkin, etteivät kavaltajat panisi-kaan tavaroita heinälatoon vaan kätkisivät johonkin muuhun huoneeseen . . .

— Se oikein sopii, mutta heinälatoon ne pannaan, — sanoi Jussi. — Isolle-Liisalle oli Joonas selittänyt tänään että hän ajaa siitä ladosta heiniä vähemmäksi jotta tavarat mahtuvat.

Ja Saalkreeni oli tänään todellakin nähnyt Joonaan vainioladosta heiniä noutavan.

Jussi puhui siis aivan totta.

Pakkas-yö oli, taivas oli tähdessä, mutta revontulet eivät tänä yönä syttyneetkään, joten oli jotenkin pimeää.

Halki väylää hiihtelivät Käkisaarta kohden. Lampassakin olivat jo tulet sammutetut eikä Suomen puoleltakaan näkynyt tulia mistään. Verkalleen hiihteli Jussi edellä ja kun Saalkreeni jotakin kysyi, seisahtui hän selittämään ja aina muisti rukoilla, etteivät vaan häntä ilmiantaisi. Jopa viimein, kun jo nousivat joelta saareen, tuumaili, jotta antavat kai nyt tullimiehet jonkun pienen palkinnon hänelle, köyhälle miehelle . . . kun nyt niin ison saaliin saavat . . neljä kuormaa ja kalliita tavaroita . . . nisujauhojakin kuorma . . .

Lupasivat antaa jos nyt vaan näkisivät poikki tuotavan.

— Tuossa se nyt on Rantalan lato! — osoitti Jussi, kun olivat päässeet likelle latoa.

Siitä menikin aivan ladon vieritse tie, jota näytettiin paljon kuljetun. He kätkivät suksensa ladon seinälle, siirtivät vähä ikkunautoja ladon ikkunasta ja kiipesivät sisälle latoon, joka oli

puolillaan heiniä. Heiniin asettuivat pitkäkseen ja juttelivat.

— Yö alkaa olla puolessa, — sanoi Saalkreeni, joka tulitikun valossa katsoi kelloonsa.

— Pian tulevat, jos tulevat, — vakuutti Jussi.

— Niin . . . jos tulevat . . . Et taidakaan olla varma, — ärähti Saalkreeni Jussille. —

— Kyllä tulevat . . . Stes! . . . Mikä se oli? Kuuntelivat kaikin.

Kuului kuin olisi joku hiihtänyt etempänä.

— Santerilla on vakoojia saarella! — arveli Saalkreeni.

— Saattaa hyvinkin olla . . . Olipa soma, että menimme latoon sisälle, — arveli Jussikin.

Mutta kun taas hetken olivat hiljaa ja kuuntelivat, alkoi Suomen puolelta päin kuulua reenjalasten kitinää, kun pakkastietä myöten reki kulki. Kuului selvästi, että joku ajoi saarta ja latoa kohden, mutta mitään ei vielä näkynyt.

— Nyt tulevat! — kuiskasi Jussi.

— Jos onkin vaan joku heinän noutaja, epäili Saalkreeni.

— Ei öisin heiniä noudeta, — vakuutti Jussi.

— Santerin joukkoa on . . . niin uskon . . .

Hetken päästä kuului aivan hyvästi jo hevo-
sen kävelykin ja rislan ritinä, kun se pakkasessa
liitteissään räähkyi . . .

Saalkreeni ja Fynke kapusivat ihan ikkunan
pieleen, paremmin nähdäkseen, sillä tie kulki
ihan ikkunan ohi . . .

Jo oli tulija aivan lähellä eikä minkäänlaista
tiukua ollut hevoisella, — joka sekin oli taval-
lista tullikavaltajilla. Korkea näytti kuorma
olevan ja mies istui kuin pilvissä sen päällä.
Kävelyä ajoi ja oli tuossa juuri tulossa ladon
kehelmään . . .

Silloin Jussi rykäsi . . .

— Helvetissä ala rykiä siinä! — noitui
Saalkreeni hänelle.

Silloin oli kulkija juuri vieressä ja istui
selin latoon päin, mutta kaikin tunsivat aivan
varmasti että se oli Palomäen Santeri.

Saalkreenilla syhyivät jo kynnet ja hän
puhui hammastensa välistä.

— Siinä oli ensimmäinen kuorma, — sanoi
Jussi hyvillään. — Puhuinko valetta?

— Totta olet puhunut. Mutta eipäs muita
kuormia tulekaan?, epäili Saalkreeni ja kerran
jo aikoi lähteä Santerin perään.

— Odottakaa hetkinen . . . kyllä tulevat saatte paljo enemmän! — kehoitteli Jussi.

Ja kun lakkasivat puhelemasta, kuuluivat selvään, että monella hevosella ajettiin Suomen puolelta päin.

— Nyt tulevat! — sanoi Jussi.

Nämät tulijat ajoivatkin hyvää juoksua ja olivat yht'äkkiä ladon luona. Niillä olivat matalammat kuormat ja ajajat olivat nostaneet turkinkauluksensa pystyyn niin ettei heitä tuntenut. Ei sanonut Jussikaan tuntevansa.

Heti kun viimeinen hevonen oli sivu mennyt, yritti Saalkreeni lähtemään, mutta Fynke kielsi, ettei vielä . . .

Molemmiin olivat niin hyvillään, että vapisivat ja Saalkreeni pisti setelirahan Jussin käteen — vaivain palkkioksi.

— Nyt ei muuta kun hiihdätte suoraa päätä Lampan ladolle, niin . . . sanoi Jussi.

— Kyllä me nyt asian hoidamme! — vaakuutti Saalkreeni.

Jussi vieläkin rukoili, etteivät vaan hänestä mitään mainitse . . .

Kiireesti ottivat suksensa ladon seinältä. Jussi lähti kovasti hiihtämään Suomen puolelle,

mutta ilosta hytkeyden mielin hiihtää kaahottivat tullimiehet, turkit auki reuhtoen, Lampalle päin, suoraan, entistä suksenlatua noudattamatta.

Paikottain vaipuivat sukset syvästi pehmeään, pakkasen puremaan lumeen ja se hidastutti kulkua, varsinkin kun turkit tekivät hiihtäessä haittaa. Mutta nuoria miehiä kun olivat niin lujasti lykkäsivät, kun varma, suuri saalis oli tiedossa — niinkuin hyllyltä ottaa vaan.

He kaartoivat Lampan kartanon, siten oikaisien taivalta ja pikemmin joutuakseen heinäladon luokse vainion laitaan . . .

Olivat jo hyvin lähellä, jotta olisi pitänyt jo alkaa kuulua liikettä ladolta ja jotakin näkyäkin.

Mutta mitään ei kuulunut eikä liioin näkyntäkään. Ei näkynyt Jönssoniakaan — sitä isoa tullimestä . . .

He seisahtuivat likelle latoa. Siinä näkyi suksen jälkiä, jotka varmaan olivat Jönssonin suksista jääneet. Kuuntelivat.

Ei mitään kuulunut. Ja kavaltajain olisi jo pitänyt hyvinkin ehtiä tänne asti.

Saalkreeni puhalsi pilliinsä. Silloin kuului samanlainen vastaus metsänrannasta, ladon

takaa. Ja pian ilmausi Jönssoni suksineen toisten luo.

— Eikö ole kuulunut mitään? kysyi Saalkreeni hätäisesti.

— Ei mitään ole kuulunut eikä ketään näkynyt liikkeellä! —

— He ovat sitten ajaneet suoraan Lampan pihaan! — päätti Saalkreeni.

Sen pitemmälle eivät keskustelleet vaan lähtivät pyrynä hiihtelemään Lampalle.

Mutta kun pääsivät pihalle, ei siellä liikkunut kukaan. Talo oli aivan pimeässä ja kaikki ovet kiinni. Näytti, että nukutaan niinkuin rauhallisessa talossa ainakin.

— Mitä tämä merkitsee? kirosi Saalkreeni. — Onkohan se lurjus ja heittiö Joonas kotona!

— Niin . . . se olisi hyvä tietää, — sanoivat toisetkin, mutta kaikkien hämmästys näytti olevan suuri.

He kävivät pirtin puoleen, jossa tiesivät Joonaan nukkuvan. Takoivat oveen ja akkunoihin ja pyysivät päästä sisälle.

Pitkän ajan perästä kuului sisältä liikettä ja viimein ovien aukomista ja kolinaa. Joonas ilmestyi alushoususillaan ovelle ja kirosi, että

mitkä ne ovat, jotka semmoista jyryytystä pitävät.

— Me sitä olemme, — vastasi Saalkreeni kaikkien puolesta.

— Mitä on asiaa? — tiuskasi Joonas kiukuisella äänellä.

Niin. — Mitä heillä olikaan asiaa!

Ei ollutkaan selvillä mitä sanoisivat, kun tapasivatkin Joonaan yösiljalta.

Kun eivät mitään virkanneet, räiväsi Joonas oven kiinni, että paukahti ja murahti.

— Painukaa helvettiin ihmisiä herättelemästä . . .

He jäivät hetkeksi neuvottomina seisomaan pihalle, pakkas-yöhön — Saatana! — noitui Saalkreeni omasta ja toistenkin puolesta.

Kamala aavistus, että heidät sittenkin oli petetty jyskähti Saalkreenin tuntoon. Mutta tämä oli ennen kuulumatonta!

Hän raivostui siinä itselleen ja koko mailmalle, mutta hätä keksii keinoja eikä ollut aikaa hukata yhtään minuuttia. Tullikavaltajat eivät olleetkaan ajaneet Lampalle päin, vaan alaspäin!

Oliko tämä kaikki keksittyä ja oliko Ranta-Jussi sittenkin saanut heidät petetyksi . . .

Niinkuin se, joka ei oikein käsitä mitä on tehtävä, kun tulinen kiire on, lähtivät kaikki kolmen hiihtämään maantielle ja sitä pitkin alaspäin. Saalkreeni hiihti edellä, Jönssoni kaahotti turkki auki perässä, aivan kantapäillä, mutta vähä jälempänä heistä kynsi Fynke kuin riivattu koettaen pysyä perässä, sillä hän oli huonompi hiihtäjä kuin toiset.

Niin hiihtivät kuumissa, tulisissa ajatuksissa pakkasyössä. Saalkreeni uskoi, että kavaltajat, kun kerran olivat onnellisesti päässeet Ruotsin puolen maantielle, kääntivätkin menemään alaspäin, peläten Lampalle lähtemästä. Ja siinä samassa jyskähti hänen tuntoonsa, että ehkä kavaltajilla oli jossakin läheisessä kylän talossa paikka, johon tavarat ensiksi kätettiin . . .

Sellaiseksi paikaksi uskoi hän Lassilan riittä, joka oli metsän laidassa puolen penikulman päässä Lampalta. Lassila oli nimittäin Lampan veli ja Saalkreeni tiesi veljeksillä olevan yhteisiä tavaroitakin Suomen puolella.

Sinnepäin hiihtelivät nyt kuin tulisen hiiloksen päällä, hiihtivät vauhdilla obi Kortesuon tienhaaran, joka Lehmikankaan kohdalta lähti metsään ja josta kavaltajat olivat kääntäneet . . .

He toivoivat jonkun kulkijan, rahtimiehen eli kyytillä ajavan tulevan vastaansa, jotta saisivat tietää oliko ehkä kuormahevosiä näkynyt liikkeellä. Mutta vastaantulijoita ei kuulunut ja he olivat pian taipaleen päässä.

Mutta kun he pääsivät Lassilan riihen kohdalle, joka oli joen puolella tietä, rantametsän laidassa, ei mitään näkynyt eikä riihelle ollut yhtään jälkeäkään.

Epätoivossaan seisautuivat he tielle, palavisiaan ja väsyksissä ja kirosivat kukin niin paljon kuin suusta mahtui.

Kenen syy tämä oli?

Eivät oikein tienneet syyttää Ranta-Jussia-kaan. Omaa tyhmyyttään kirosivat, kun eivät heti Rantalan ladolta lähteneet perään hiihtämään, vaan hiihtivät, hullut, ensiksi Lampalle.

Mutta koko yön he kuitenkin hiihtelivät Lampan ympäristöllä ja poistuivat vasta kun Iso-Joonas aamu-varhaisella talliin meni.

VIIDES LUKU.

Vasta viikon perästä kertoivat huhut Suomen puolella kuinka rohkeasti Palomäen Santeri oli tullimiehiä pettänyt. Ja molemmin puolin naurettiin tullimiesten tyhmyydelle, sillä sitä eivät huhut olleet tienneet kertoa, että Ranta-Jussin neuvon mukaan tullimiehet Käkisaareen olivat menneet.

Santeri, samoin kuin hänen „avustajansakin“ kielsivät kaikki pois. Huihai! Kuinka niin rohkea on kukaan voinut olla! Ei Santeri ainakaan.

Raivoissaan olivat tullimiehet jo yötä päivää vaaniskelleet Lampan ympäristöllä. He eivät olleet onnistuneet saamaan vähintäkään vihiä mihin Käkisaaren kautta tuodut kuormat olivat kätketyt. Mutta he ymmärsivät, että ne lopultakin Lamppaan tuodaan ja koettivat siitä huolta pitää. Pihalla seisoskelivat ja jokaisen kulki-
jan reen penkoivat, tulipa kulkija Suomen tai Ruotsin puolelta. Mutta tyhjää penkoivat.

Liike alkoikin taas vilkastua, sillä Ylikainuun markkinat lähestyivät. Tullimiehillä oli niin kiire, ettei ollut yötä, ei päivää, ei pyhää, ei arkia. Sillä Suomen puolen hevostmiehetkin alkoivat nyt hommata ja vahtaamista oli joka haaralle.

Aina Etelä-Suomesta asti olivat Suomen puolen hevostmiehet käyneet uljaita, kiiltävän lihavia hevosia ostamassa — pian alkaville Kainuun markkinoille, jossa hevosten hinta oli verrattoman korkea. Mutta tulli-maksu Ruotsin puolelle hevosesta oli melkoinen ja kukin koetti sitä suorittamatta livahtaa rajan yli.

Heistäkin nyt alkoi tullimiehillä olla kova vaarinpito.

Santeri tiesi sen. Hän ei ollut käynyt Lampalla sitten viime „luntreijauksen“ kuin yhden kerran — yöllä silloinkin. Mutta nyt lähti päivän aikana ja ajoikin hevosella ja kappireellä ja oli vielä ylleen pannut parhaan turkkinsa niin näytti aivan kuin herra olisi ajanut. Muitakin poikkikulkijoita oli, edestakaisin ajoi hevosia, kulkuset kilisivät ja tiu'ut soivat.

Santeri antoi orhinsa mennä vihasta juoksua Lampan pihaan ja ajoi tallin seinälle.

Mutta ennenkun ehti reestäkään nousta olivat tullimiehet hänen ja hevosen ympärillä. Oli outoja joukossa, mutta Saalkreenin ja Fynken Santeri tunki.

— Mitäs herroille kuuluu? — kysyi Santeri, kun pani hevostaan kiinni.

— Katselemme tätä sinun uljasta orittasi... jos toistenkin näkisimme! — vastasi Saalkreeni ja Santeri ymmärsi, että Saalkreeni viittasi siihen että hänkin Kainuun markkinoille ehkä lähtee hevosen kaupalle.

— Se on oikein! Katsetkaa tarkoin! — kehoitti Santeri ja naurahti.

Saalkreenin silmät iskivät tulta, vaan min-käpä hän teki.

Mutta kun hän lähti hevosesensa luota puotiin päin, näki hän tullimiesten penkovan hänen kappirekeään.

Samassa näki hän myös Joonaan, joka heinä-häkin päällä köllöttäen ajoi pihaan.

Hän meni konttooriin. Leveästi nauraen otti patruuni vieraansa vastaan.

— Jopa oli hyvä, että tulit . . . jopa oli hyvä . . . — hoki hän. — Tulit kuin kutsuttu . . .

Käy istumaan . . . pane sikaaria palamaan . . .
riisu turkki pois . . .

Erinomaisen hyvällä tuulella oli patruuni.
Kaikki oli onnistunut niin kovin hyvin . . .
kovin hyvin oli onnistunut!

— Ja ajattele, etteivät ne pöllöt, vaikka
tässä pyörivät yöt-päivät, ole kertaakaan hok-
sanneet rautakrasseillaan mennä sysimään hei-
näähäkkiä . . . — puheli hän hyvillään.

Ja kertoi lisäksi, että Joonas oli vähä
kerrallaan saanut kuljetetuksi kaikki tavarat
Kortesuon ladosta kotia. Heinähäkkiin oli poh-
jalle latonut tavaraa, niinkuin Santeri oli neu-
vonut, ja heiniä alle, päälle ja laidoilte . . .
Osa tavaroista oli jo onnistuttu saamaan Yli-
kainuulle, mutta lisää tarvitsisi . . . Markkinat
ovat aivan ovella . . .

Ja sen vuoksi olikin nyt hyvä, että Santeri
tuli tuumille kuinka nyt alettaisiin menetellä,
että j. n. e.

Sen Santeri oli tiennytkin ja miettinyt jo
valmiiksi.

Ja nyt kertoi patruunille uusimmasta aikees-
taan.

Patruuni kuunteli ja väliin lasketteli pitkiä

nauruja niinkuin nahka nauhaa. Jo oli viisas ja kavala mies tuo Santeri! Mistä hemmetistä se aina hoksasikin!

Santeri selitti moneen kertaan miten Joonaan piti menetellä. Hän kyllä huolehtisi, että tavairat poikki tulevat.

— Kyllä . . . kyllä . . . Jävelnanamma . . . jävelnanamma! nauroi ja ihmetteli patruun-Santerin rohkeutta.

Kauvaa ei Santeri tällä kertaa Lampassa viipynyt. Ja kun lähti oli hänellä molemmat povet pullollaan mitä lie ollutkaan . . .

Fynke näkyi kävelevän vieläkin pihalla, mutta muita tullimiehiä ei Santeri havainnut.

*

Palattuaan kotiaan, oli sinne saapunut vieraita.

Vaaralan kylän Alaniemen sukulaisisäntä oli toinen ja alatorniolainen hevos-saksa Miu-kin Matti toinen. Kumpaisellakin oli kaksi hevosta ja Santeri hoksasi heti, kun pihalla rengiltä kuuli ketä vieraat ovat, että mihin ovat menossa. Ylikainuun markkinoille tietenk.

Emäntä oli jo vieraille päivällistä laittamassa.

Santeri toivotti vieraat tervetulleiksi taloon

ja kun oli muutamia väkeviä punssikuppia maisteltu, läksivät talliin hevosia katsomaan.

Puhelystiin olivat vieraat jo tulleet ja Miukin Matti rähisi ja kiitteli hevosiaan kuin markkinapaikalla nyt jo olisi ollut. Kiitteli Alanien isäntäkin hevosiaan, mutta ei rähissyt niin paljoa kuin Matti.

Hyviä, lihavia ja uljaita hevosia olivat. Santeri kiitteli kutakin hevosta minkä kerkisi.

Mutta kun olivat syöneet ja molemmat vieraat olivat päihtyneet aikalailla, alkoivat tuumaila, jotta kuinka päästäisiin rajan yli, ettei tullia tarvitsisi maksaa.

— Ajakaa menemään vaan! — kehoitti Santeri.

— Mitä helvettiä . . . suoraan tullihurttain suuhunko? — kivahti Miukin Matti.

— Niinpätietenkin, — nauroi Santeri.

— Elä sinä luule meitä niin tyhmiksi! — jankkasi Alaniemen isäntäkin, joka ei tiennyt puhuiko Santeri leikillään vai tosissaan.

Santerikin oli juovinaan silloin kun vieraatkin ryyppäsivät, mutta ei kuitenkaan juonut, ei muuta kuin vähä maistoi.

Uutisiakin oli vieraila paljon kerrottavana.

Tullikavallusjuttuja kertoivat ja nauroivat, että koko mailmalle oli tullut tunnetuksi ja tietoon kuinka riivatun rohkeasti ja vikkelästi Santeri oli tullihurtat Käkisaaressa pettänyt.

Santeri kielsi kaikki pois. Ei sanonut olleensa maillakaan.

Ja tiesivät vieraat, että paljon tulee Ylikainuulle hevosen kauppioita. Tietoja on saapunut, että ostajia tulee etempää Ruotsista asti ja hevosten hinnat ovat nousseet.

— Vai semmoista kuuluu, — arveli Santeri. Illempänä maistelivat yhä enempi. Sillä molemmat vieraat sekä Alaniemen isäntä että Miukin Matti olivat persoja viinalle varsinkin kun saivat ilmaiseksi juoda. Ja miksei olisi juotu, kun hyvässä talossa olivat ja isäntä tarjosi ja hevoset lämpimässä tallissa.

Silloin alkoivat tuumailla Santerille, että eikö Santeri alkaisi hommata heidän hevosiaan poikki rajan . . . Nyt varsinkin, kun Santerilla ei itsellään ollut myymähevosia eikä aikonut tänä talvena markkinoillekaan lähteä.

— Saadaan huomenna asiasta puhella, lupaili Santeri.

*

Illalla myöhään nukkuivat molemmat vieraat. Miukin Matti ei päässyt sänkyynkään, vaikka oli vuode tehty, vaan nukkui oven suuhun turkkinsa päälle. Alaniemen isäntä retkotti sängyssä, mutta vaatteet yllään.

— Kauniita markkinamiehiä! naurahti Santeri kun katseli väsyneitä vieraitaan.

Mutta Santeri tiesi entisestä kokemuksesta, etteivät nämä vieraat pidä kiirettä talosta lähtemään, kun hevoset olivat tallissa ja miehet sisällä. Ja Kainuun markkinatkaan eivät vielä kiirehtineet. Tässähän ne voisivat makailla ja syödä monta päivää, varsinkin kun tietävät, että hänellä on viinan viljaa . . . Kalliiksi niitä tuli ruokkia . . . neljää hevosta ja kahta miestä . . . Pois ne piti toimittaa!

Sitä paitsi oli hänellä omia hommia joka yöksi markkinoihin asti! — Tässä ei joutaisi muuta tekemään kun jaarittelemaan kaiket päivät!

Hän jätti vieraansa nukkumaan ja meni talliin.

Ranta-Jussi siellä hommaili niinkuin isäntä oli käsenyt. Vieraitten hevoset seisoivat vierekkäin ja talon hevoset olivat toisella seinällä.

Ranta-Jussi oli tehnyt niinkuin isäntä oli

käskenyt. Oli jokaiselta hevoselta leikannut hännät lyhyiksi, kimalteen rajaa poikki.

Se oli Santerin omaa keksintöä ja sillä kons-tilla oli hän takavuosina tullimiehiä pettänyt. Sillä ruotsalaisten tapana oli pitää hevosten hännät noin lyhyinä. Tullimiehet olivatkin tähän asti uskoneet, kun lyhyt-häntäsen hevo-sen näkivät, että se oli Ruotsin puolen hevosia.

— Hyvä on! — sanoi Santeri. — Ei muuta kun pannaan toiset valjaisiin, toiset kiinni reslain perään!

Kaikki helisevät tiu'ut ja kulkuset Santeri leikkoi remmeistään irti ja pian olivat valmiit lähtemään.

Santeri oli sillä aikaa kun hänen vieraansa ryypiskelivät, ehtinyt hommata paljon. Iso-Lii-sakin oli liikkeellä. Hänet oli Santeri toimit-tanut Lamppaan katsomaan näkyikö tullimiehiä liikkeellä.

Liisaa nyt vaan vartoivat, muuten olivat valmiit lähtemään. Santerin tarkoitus oli ajaa hevosilla Kainuuseen menevää tietä ensimmäi-seen kylään, joka ei ollut kaukana ja jättää hevoset sinne erääseen tuttuun taloon, johon ennenkin oli hevosia luntreijannut! Vieraat

saisivat huomenna mennä hiihtosin perässä ja ottaa sieltä hevosensa ja jatkaa matkaansa Kainuuseen.

Sillä Santeri tiesi, ettei hän vieraistaan muuten pääse erilleen eikä heistä ollut „lunt-reijaajiksi“, siksi tolvanoita ja juoppoja olivat.

Hänen tässä täytyi avuksi tulla!

Jo Liisa hiihtää kaahotti takaisin Lampalta eikä ollut yhtään tullimiestä näkynyt liikkeellä. Ison-Joonaan oli hän herättänyt ja kertonut mitä oli tekeillä. Joonaskin oli vakuuttanut, että nukkumassa ovat nyt, ovat siksi monta yötä mäihänneet ja valvoneet. Muuten oli luvannut olla hereillään . . .

— Hyvä on! — sanoi Santeri. — Otapa tuosta murheeseesi ryyppy! —

Ja hän tarjosi Liisalle pulloa.

— Tule huomenillalla sitten! — kuiskasi hän Liisalle.

Pakkasyö oli. Santeri istui eilimmäiseen reslaan, jossa valjaissa oli Miukin Matin toinen hevonen, juoksija tamma ja toinen, vankka ruuna, oli kiinni köytettynä marhaminnasta reslan perään. Ranta-Jussi ajoi Alaniemen

isännän hevosia, jotka olivat lihavan kiiltäviä ja kookkaita ruunia molemmat.

Somalta näytti, kun hännät kaikilta olivat kimalteen rajaa poikki leikatut.

Virkut ja vireät olivat hevoset ja pyrynä porhalsivat jälle ja kiivasta vauhtia poikki joen pitkin tikotettua tietä Lampalle.

Joonas seisoj portailia ja huusi, kun Santeri sivu ajoi:

— Antakaa mennä vaan! . . . Selvä on tie!

Ja vielä Jussillekin, joka vähä jälempänä sivu vihkasi, huusi:

— Anna mennä perässä vaan!

Hän seisoj portailia niin kauvan kun kavion kopseen kuuli ja meni sitten sisälle, arvaten että Santeri ja Jussi jo olivat menossa Kainuuseen menevällä tiellä ja ettei siellä ollut pelkoa tullimiehistä.

Aamupuoleen yötä kotiintuivat Santeri ja Ranta-Jussi suksilla, jotka mennessään olivat rekeen paluumatkaa varten ottaneet.

*

Aamulla varhain olivat talon vieraatkin pönkillään.

Santeri vähä vielä kiusotteli kumpaakin

ennenkun sanoi mitä hän oli yöllä hommaillut sillä aikaa kun toiset nukkuivat.

Pelästyneenä olivat molemmat vieraat kun pilttuut tyhjänä tallissa näkivät ja surkuttelivat, että kun piti taas juoda itsensä niin sika-humalaan . . .

Mutta pian nyt tointuivat ja kohmelostaan virkistyivät. Ja niin tuli kiire kummallekin, että aamuhämyssä jo lähtivät kävellen Ruotsin puolelle ja yhtä kyytiä aikoivat painaa mene-mään siihen taloon Kainuuseen menevän tien varrelle, johon Santeri heidän hevosensa oli yöllä vienyt.

Santeri katseli heidän menoaan ja arveli kujalla itselleen:

— Hyvin näppärästäpä näistä vieraista päästiinkin! —

Ja hän naurahti keksinnölleen.

Koko päivän hän sitten hommaili ja hääräsi.

Kun emäntä jotakin hänelle sanoi, ärähti hän heti kärsimättömästi. Hän ei saattanut enään kärsiä vaimoan, jonka tapana oli lakkaamatta olla itkusilmässä ja haikealla äänellä varoitella miestänsä ja ennustella kaikenlaista mielikuvituksistaan. Tänään olikin emäntä ollut

tavallista itkuisempi, arvatenkin vierasten vuoksi ja siitä että talossa oli viljemmälti viinoja liikuteltu. Nyt muistutti Santeria Oinas-Mistakin, — sitä ei ennen ollut tehnyt. Mutta kiivaan ja tylyn hän sai Santerilta vastauksen.

Iltapimeässä ilmaantui taas Ranta-Jussikin Palomäkeen. Jussi useimmiten pysytteleikse ulkokausteella, tallissa ja navetan puolessa, sillä emäntä ei kärsinyt häntä, koska tiesi Jussinkin aina vähä väliä olevan luntreijaushommissa.

Mutta Santeri näkyikin olevan nyt omassa huoneessaan ja Jussi hiipi sinne.

Mitä lie ollut papereita ja laskuja tarkastamassa, mutta syvissä mietteissä oli. Mutta Jussin tultua, kokosi hän kaikki yhteen pintaan ja pisti pöytälaatikkoon.

Ja nyt hän alkoi selittää Jussille mitä hän oli miettinyt ja miten nyt alettaisiin „luntreijata.“

Käkisaaren kautta, Rantalan ladon ohi, kuljettaisiin. Sitä tietä eivät tullimiehet nyt, kun markkinain aika lähestyi, joutaneet öisin vahtaamaan. Käkisaaren kautta kuljettaisiin ja maihin noustaisiin Lehmikankaalle, josta taas Kortesuolle kääntyvää tietä ajettaisiin

Lampan ladoille asti. Latoihin kuormat puret-
 taisiin. Joonas taas heinähäkissä kuljettaisi
 osan kotia, mutta suuri osahan tulisikin viedä
 markkinoille . . .

Mutta ettei mitään suurempaa rähinää eikä
 liikettä syntyisi, oli Santeri päättänyt, ettei
 hän ota ketään vierasta poikki viemään . . .
 yksin vaan orhiilla ajaa . . . Siitä olisi sitä
 paitse se hyöty, ettei tarvitsisi apureille palk-
 kaa maksaa, sillä ne olivat vaativia semmoi-
 sissa hommissa . . . Jussin kanssa kahden
 vaan ja Iso-Liisa kolmantena. Jussin tulisi vain
 oleskella Rantalan ladossa Käkisaarella. Siellä
 piti pitää silmät auki ja kun alkaisi kuulua,
 että jo on tulija tulossa niin silloin piti kaksi
 kertaa heläyttää suurta, rautapellistä tehtyä
 lehmänkelloa . . . Se olisi merkki että saapi
 tulla . . .

— Mutta jo sinä hoksaat! — kummaili Jussi,
 kun kuuli Santerin tuumat.

Iso-Liisa olisi miehen vaatteissa Ruotsin
 puolella, hiihtäen Lehmikankaan, maantien ja
 Kortesuon tienhaaran väliä kahakäteen . . .
 Jos tullimiehet siellä silloin sattuisivat olemaan,
 jolloin kello soipi (sillä Iso-Liisa kuulisi kyllä

kellon soiton Lehmikankaalle yhtä hyvin kuin Santerikin Suomen puoleiselle rannalle) tulisi Liisan hiihtää vastaan, jotta Santeri tietäisi palata takaisin . . .

— Hyvin on mietitty! ihmetteli Jussi. —
Kovin hyvin! —

Kaikki oli jo valmiina. Liisakin oli jo mennyt paikoilleen Ruotsin puolelle. Nyt saisi Jussi lähteä.

He menivät ulos ja tallista antoi Santeri Jussille rautapeltisen lehmän kellon, joka kesäsin kaukaisista kiviöistä kotia kuului. Jussi köytti kellon vyölleen, kun ensin oli täyttänyt sen heinillä, ettei kalise ja niin hän lähti hiihtämään Käkisaarta kohden.

Santeri aikoi lähteä tuntia myöhemmin.

Joen jäällä oli keli melkoisen hyvä vaikka olikin pakkaneen. Jussin sukset luistivat aika kyytiä, kun hän työnteli menemään. Ei hän juuri mieltään millään raskailla ajatuksilla vaivannut. Mutta oli hänellekin sen jälkeen kun Oinas-Matin oli täytynyt paeta Amerikkaan ja kun oli kuullut kuinka raskas rangaistus tullikavalluksesta oli, monesti johtunut mieleen, että jos sattuisi hänellekin huonosti käymään . . .

Ja huolena oli ollut sekin, kun kävi Santerin neuvosta tullimiehille valehtelemassa . . .

Kummaa oli, että Santeri niin rohkeasti uskalsi, vaikka oli kuullut kuinka on monelle muulle käynyt . . . Ja Lamppa toinen hyvä! Kyllä kai oli Lamppakin jo tietämässä, että linnaa saapi Viikluntin patruunikin . . .

Mutta Santeri olikin niin viisas ja varovainen, ettei hän vaan ensihädässä tullimiesten käsiin joudu . . . Taivas jos ne tullimiehet tietäisivät kuinka heitä oli puijattu monena talvena!

Hyvä oli ollut Santeri häntäkin kohtaan.

Reilusti palkan maksoi ja ryypyt olivat valmiina . . . Nytkin pisti pullon poveen, ettei kylmä hätyyttele . . . Rentoa ja hyvää oli ollut hänenkin, Jussin, elämä näinä vuosina. Ei ollut tosin iso perhekään, yksi ainoa poika, toisella kymmenellä alulla, akka jo aikaa kuollut. Vaan sittenkin oli ennen pitänyt halonhakuulla henkensä elättää eikä liennyt koskaan kahviin eikä viinaan talven aikana yhtään penniä. Mutta nyt liikenä. Kahvipannu oli aina lämpimänä ja silavaa leivän höystönä joka päivä . . .

Semmoisissa mietteissä Jussi hiihteli ja kussaaren nenään pääsi niin siinä hetkisen kuunteli . . . ja jatkoi sitten hiihtämistään kunnes pääsi Rantalan ladolle.

Hän kätki suksensa ja sauvansa ladon alle ja kiipesi latoon. Siellä kun hiljaa istui kuuluivat äänet sekä Ruotsin että Suomen puolelta. Selvään kuului nytkin, että Suomen puolen maantietä joku ajoi kovaa kyytiä, kun kulku-nen helisi, että vaarat lauloivat ja Ruotsin puolelta kuului, kun posteljooni torveensa puhalteli, kylää lähestyessään.

Jussi irroitti lehmänkellon vyöltään ja kuunteli tarkkaan, laskeusi ladostakin pois ja kinoksen nokassa ladon edessä kuunteli. Ei kuulunut hiihdäntää mistään päin . . . Iso-Liisakin luultavasti oleskeli lähempänä maantietä ja Lehmikangasta . . .

Mutta tunnin kuluttua kuuli Jussi reenjalasten ratinaa ja ruomain kitinää Suomen puolelta päin . . . Hän arvasi että jo on Santeri tulossa ja hän helähytti kahdesti kelloa niin että itsekin säpsähti . . .

Ei viipynyt kun pikkusen aikaa ennenkun kuului, että hevonen lähestyi nopeaa juoksua

latoa ja siinä samassa Santeri vilahti sivu orhillaan kuin lentävällä linnulla ja kun Jussin ladon luona havaitsi niin hihkasi . . . ei muuta joutunut . . .

Silmän räpäyksen ajan hevonen vain oli näkyvissä. Sitten katosi menemään saarelle ja uudestaan jälle . . . Lehmikangasta kohden. Jussi kuuli vaan, että tulinen oli vauhti orhilla, että reki perässä hyppeli, vaikka raskas paino oli.

Jussi kiipesi takaisin latoon ja nyt kaivoi hän povestaan pullon ja otti ryyppyn.

Mutta pitkää aikaa hänen ei tarvinnut kuunnella, ennenkun kuuli hevosen palaavan takaisin Ruotsin puolelta. Tavattoman nopeasti oli Santeri ehtinyt käydä Kortesuolla! Mutta joka ajaa kuin reikäpää ja Joonas siellä on vastaanottamassa!

Ladon luona Santeri pysähytti hevosensa ja virkkoi Jussille nopeasti:

— Pidä silmät ja korvat auki! Minä käyn vielä toisen kerran!

Ja samassa tempasi ohjista niin että ori vinkeään juoksuun puhalsi.

Jussi jäi vahtiin. Nyt käveli hän ympäri latoa ja nousi joskus kinoksen nokkaan kuun-

telemaan. Mutta yö oli, pakkas- ja tähtikirkas yö. Ei mistään päin näkynyt tulia eikä korva enään ottanut matkamiestenään ääniä tieltä. Ei Jussi tuntenut kylmääkään. Hyvät lapinkengät olivatkin jalassa ja yllä oli monta villapaitaa ja puseroa, vaikka turkki olikin lyhyt ja villa lyhyeksi kulunut.

Jo kuului Santeri tulevan toista kertaa ja vihollisen vauhtia tuli nytkin.

Jussi helisti kelloaan, että vaarat lauloivat.

Korkea oli Santerilla nyt kuorma, korkeampi kuin ensi kerralla niin että näytti itse istuvan kuin katon harjalla . . . Ja ori porhalsi juosta, ettei kun vilahti sivu . . .

— Hei! — äänsi Santeri ladon kohdalla.

— Hei! — vastasi Jussi ladon edestä.

Ja niin katosi taas näkyvistä, pian kuin Sirkkan Mikko vallesmannia piiloon.

Kumma että pysyikään tuo Santeri noin korkean kuorman päällä, kun orit tuommoista vauhtia juosta vihmoi! — kummasteli Jussi.

Mutta nyt hän taas kiipesi latoon ja otti kaksi ryyppyä, molemmat pitkänlaisia. Hän koetti arvata mikä aika yöstä jo oli kulumassa, arvata sitä taivaan tähdistä ja hän päätteli,

että aamupuoli yötä jo oli. Tuskin Santeri enään kolmatta kertaa ehtisikään, jos uskaltaisikin . . . Ja voivathan tullimiehetkin aamupuoleen olla liikkeellä . . .

Niin hän mietiskeli ja siinä toivossa, ettei Santeri enään kolmatta kertaa yritä, joi hän pullonsa tyhjäksi ja hyräili huvikseen.

Ei viipynyt Santeri tälläkään kertaa kauvaa. Mutta nyt tuntui aivan ajavan pikkuhölkää ja kun likemmäksi tuli, huomasi Jussi että reessä istui kaksi henkeä.

Ladon kohdalla Santeri pysähytti ja käski Jussin suksineen tulla rekeen.

Iso-Liisa istui mahdottoman pitkäväillainen naapukka päässä ja turkki yllään Santerin vieressä reslan perässä.

— Istu sinä kuskille! — käski Santeri Jussia. Jussi pisti suksensa reslaan ja hyppäsi seville.

— Hyvinkö kävi? sanoi Jussi.

— Ollreit, vastasi Santeri ja tarjosi pullosta Jussille ensin, Liisalle sitten. — Ja tulevana yönä taas! — sanoi hän sitten molemmille.

— Niinpä tietenkin, — vastasi Jussi siihen. Hän alkoi jo humaltua.

Pikku hölkkää ajoivat sitten menemään Suomen puolelle ja saapuivat perille juuri kun ensimmäiset aamutulet taloissa sytytettiin.

*

Koko viikon, joka yö, Santeri, Ranta-Jussi ja Iso-Liisa „luntreijasivat“. Onni oli suosinut heitä aivan tavattomasti. Tullimiehet eivät olleet heitä kertaakaan tavanneet eivätkä mitään hoksanneet, vaikka eräänä yönä oli sattunut, että Jussi oli maistellut liika paljon ja rämp-pyytellyt kelloaan, että Ruotsin puolellakin oli arveltu, että arvatenkin on poroja saassa, koska kello noin kalkkasee . . . muita eläimiä siellä ei sovi olemaan pakkasiltana.

Ja niin he saivat kuljettaa poikki kaikki Lampan tavarat, jotka Palomäessä olivat. Tosin ei niitä oltu Lampalle kotia saatu, vaan melkein kaikki olivat vielä Kortesuolla heinä-latoihin kätkeytyinä.

Santeri oli osannut valita otollisen ajan luntreijaukseen. Hän tiesi, että tullimiehet nyt Kainuun markkinain aikana vahtaavat markkinoille meneviä ja sen vuoksi rohkenikin liikkua. Ja hullusti olikin käynyt monelle markkinoille menevälle. Outoja ja tyhmiä kun olivat, eivät

osanneet välttää eivätkä ajaa semmoisia teitä, joissa tullihurttia ei olisi ollut. Ylempänä jokivarrella olivat saaneet kaksi hyvää hevosta ja Mokan kylän kohdalla yhden. Saalkreeni ja Fynkekin olivat eräältä iiläiseltä ottaneet hevosen peslaakin Lampan kartanolla, kun tyhmä oli siinä kaupannut hevostaan ja tullimiehet sattuiivat kuulemaan.

Mutta monta pääsi menemään tullia maksamatta ja kun kerran Kainuuseen pääsivät niin siellä kyllä miehissä toimeen tultiin. Suomalaiset hevosten myyjät hankkivat jonkun taatun ruotsalaisen hevosaan myymään ikäänkuin omaansa. Ja hyvin kaupat kävivät.

Santeri oli saanut tietää, että Miukin Matti ja Alaniemen isäntäkin jo olivat myyneet hevonsa, eivätkä olleet tullimiehet olleet haittana.

Hurinaa ja ajamista oli koko markkinan aika Torniojoen varrellakin ja ihmisiä oli paljon liikkeellä.

Lampassa oli kiire ja tulinen homma. Mutta aina joka päivä oli siinä pihasalla ja ympäristöllä joku tullimiehistäkin liikkeellä.

Ja lisäksi olivat nyt kohdistaneet epäluonsa heinähäkkiin. Joka kerran kun Joonas

heinästä tuli, sysivät rautakrassilla heinähäkin poikki ja pitkin, mutta onneksi ei niillä kerroilla ollut sattunut mitään olemaan, kun Joonas ei silloin palannutkaan Kortesuolta, vaan vainioladolta.

Mutta erään kerran — silloin oli Santeri jo kaikki tavarat Kortesuon latoihin kavaltanut ja markkinakiire oli parhaillaan, — uskalsi Joonas Kortesuolle ja kun tarve oli ja patruuni hätäili, pani hän häkkiinsä kaksi ruisjauhosaäkkiä vain ja ajoi niin kartanoon. Tullimiehiäkään ei silloin ollut näkynyt koko päivänä, mutta sattuivat juuri tulemaan toisesta kujasta, kun Joonas toisesta tuli heinähäkkineen pihaan.

Fynke meni heti sysimään häkkiä . . .

Patruuni katseli konttoorin akkunasta, hätäili, kirosi ja silmäsi ympärilleen ikäänkuin silmillään apua hakien . . .

Jo meni Jönssonikin sysimään, Saalkreeni ei ollut joukossa ollenkaan.

Joonas yritti ajamaan tallin eteen mutta tullimiehet komensivat purkamaan pois . . .

Silloin patruunikin puhalsi portaille ja huusi, että antakaa rauha rengille . . .

Mutta tullimiehet purkivat heinät pois ja

niin ilmestyi kaksi sadan kilon jauhosäkkiä häkin pohjalta . . .

Asia oli paria tuntia ennen tapahtunut kuin Santeri Lampalle saapui. Nyt oli patruuni juuri kertomassa Santerille kuinka oli käynyt ja peslaakiin olivat ottaneet, vaikkei ollut mitään todistusta, rakkareilla, että ne olivat tuodut Suomen puolelta.

Santeri kuunteli äänettömänä loppuun asti, kysyi sitten:

— Omistitteko säkit ja sanoitte, että teidän ne ovat?

— Joonas oli sanonut, ettei hän tiedä kenenkä säkit ovat . . . ja minulta eivät ole kysyneetkään . . .

— Sepä oli hyvä . . . Vahinko ei ole suuren suuri ja sakkoon eivät saa, kun ei ole omistettu . . .

— Höhöhö . . . Joonas saa vastata koko asian, — hökerteli patruuni.

Samassa tulivat tullimiehetkin konttooriin.

Patruuni kirosi ruotsiksi, mutta Santeri istui vakavana paikallaan. Tämä oli ensikerta pitkästä ajasta kun tullimiehet Lampan konttorissa olivat käyneet.

Tullimiehet tahtoivat tietää olivatko heidän äsken takavarikkoon ottamansa jauhot patruunin.

— Eivät ole minun . . . minä en tiedä koko asiasta . . . Se on Iso-Joonas, joka vastaa, — kivahti patruuni.

— Mutta ne ovat tullitta tuotu yli rajan, — sanoi Saalkreeni, joka johti puhetta.

— Jaa minä en tiedä mitään . . . eikä minulla ole niiden kanssa mitään tekemistä . . .

— Siitä nousee kysymys! — sanoi Saalkreeni.

Patruuni käveli tuimana edestakaisin ja silmäili rumasti tullimiehiin.

— Mistä te tiedätte, että ne jauhosäkit on Suomesta tuotu? kysyi hän.

— Me arvaamme! — vastasi Saalkreeni.

Silloin suuttui patruuni ja karjasi: — Ulos minun huoneestani . . . ja hyvin pian!

Silloin tullimiehet lähtivät, mutta lähtiesään sanoivat, että vielä tavataan.

Patruuni ja Santeri jäivät kahden kesken asiaa miettimään. Monta tuntia istuivat ja puhelivat.

*

Santeri oli patruunille sanonut, että nyt piti

koettaa saada tullimiesten huomio toisaalle, sillä he voivat alkaa vainuskella, että tavaraa oli enempikin tuotu. Joonaan piti häydä heinässä, mutta Käkisaarella, jossa Lampalla myöskin oli niitty. Sillä selvää oli että he jotakin nyt alkaisivat arvella eikä ollut yrittämistäkään nyt ensi päivinä Kortesuolle. Ja Joonaan tuli kulkea tikkatietä, jotta näkyi, että Suomen puolelta tulee.

Joonas olikin liikkeellä joka päivä, väliin oli kuormana halkoja, koska patruunilla oli Suomen puolellakin maatila ja väliin taas heinäähäkkiä. Santeri hommasi kaikki ja että asia saisi isomman merkityksen, hiihteli Santeri aina hetkeä ennen Lampalle, muka vahtiin, ennenkun Joonas poikki tuli.

Joka kuorman sysivät tullimiehet, mutta tyhjää sysivät.

Mutta he eivät myöskään lakanneet loitom-paa vakoomasta. Kaikki heinäladot ja riidet lähitienoilla he penkoivat. Sillä heille oli selvennyt, että jossakin mahtoi Santerilla olla kassapaikka, josta Joonas jauhosäkitkin oli kuljettanut.

Mutta sitä he eivät löytäneet, eivät arvanneet Kortesuolle hiihtää.

Ja vaikka he parhaansa yrittivät, onnistui Santerin sittenkin Rämä-Heikin avustamana viedä useita kuormia Kortesuon ladoista Ylikainuuseen. Sillä aikaa kun tullimiehet penkoivat Lampan pihalla Joonaksen kuormia, kiirehti Santeri Kortesuolle suksilla. Sinne oli sitä ennen Rämä-Heikki mennyt hevosella. Mutta pienissä erissä piti yrittää, sillä tullimiehet tutkivat kuormia Ruotsin puolellakin.

Kerran olivat Jafetin kylän tullimiehet olleet Kortesuon tiehaarassa kun Rämä-Heikki Lehmikankaan kautta yritti Kortesuolle, mutta ehti onneksi kääntää hevosen Lampalle päin. Mutta tullimiehet tunsivat Palomäen orhin ja Rämä-Heikin ja arvasivat, ettei Heikki ollut huvin vuoksi liikkeellä.

KUUDES LUKU.

Pari viikkoa kului. Ylikainuun markkinoilta oli palattu ja koko markkinahumu oli mennyttä.

Rajan yli oli kulku vähentynyt niin että Palomäen—Lampan tikkatie pyryjen perästä oli päivän kaksi melkein ummessa.

Eräänä pyryisenä aamuna ajaa humahutti Iso-Joonas Lampan juoksijatammalla Palomäkeen. Santeri oli ehtinyt nousta vuoteelta ja oli menossa talliin juuri kun Joonas pihaan saapui.

Nyt oli piru irti!

Tullimiehet olivat osanneet Kortesuolle ja ottaneet kaikki peslaakiin! Koko yön ovat puuhanneet ja nyt ovat tavarat kaikki tullimiesten hallussa!

Varhain tänä aamuna, kun patruuni vielä oli vuoteessa olivat käyneet ilmoittamassa, että Lampan ladoista Kortesuolta olivat ottaneet niin ja niin paljon tavaraa peslaakiin . . . Omistaako patruuni ne?

Patruuni oli kironnut kuin ukkonen ja Joonaan matkassa lähettänyt terveiset tullimiehille, että korjaisivat luunsa hopusti hänen kartanoltaan . . .

Mutta nyt oli pian käsenyt valjastaa hevosen ja lähteä Palomäkeen Santeria noutamaan . . .

Niin kertoi Joonas, nenänpää valkeana.

Kirjavaksi meni Santerin naamakin ja silmiin pirullinen ilme ilmestyi ja pitkän kirouksen laski hän tulemaan suustaan.

Hän kävi pirtissä, pisti pikkuturkin ylleen ja he lähtivät yhdessä täyttä juoksua ajaen Lampalle.

*

Vasta illalla palasi Santeri Lampalta ja oli hän tavallista kiihtyneempi. Oliko tapahtunut peslaaki häneen niin vaikuttanut vai oliko maistellut väkeviä liiemmähti? Kiireessä hän oli ja hommasi kuin tuli olisi jalkain alla. Kävi kylälläkin ja palasi yksin takaisin.

Kerran emäntä häntä yritti puhuttelemaan, mutta ei saanut yhtään oikeaa vastausta.

Mutta illempänä hän katosi kotoaan. Ei ottanut hevosta eikä suksiakaan.

Mutta kovasti oli hän hopussa ja kun oli

kävellyt maantielle asti, vartoi häntä siinä kaksi hevosta, joilla olivat tyhjät reslat ja mies kummassakin reslassa, lakki silmillä istuen. Santeri hyppäsi eilimmäiseen rekeen ja he läksivät ajamaan täyttä juoksua alaspäin.

Kylän päähän kun pääsivät, ajoi kolme hevosta erään mökin pihalta heidän peräänsä ja ajelevat niin menemään peräkkäin, mies kussakin reslassa, paitsi eilimmäisessä kaksi, Santeri toisena.

Kun olivat kylän sivu päässeet, pysäyttivät taipaleessa ja Santeri tarjosi kaikille pitkät ryypyt ja maistoi itsekin vastoin tapaansa, runsaanlaisesti.

Ja taas lähtivät ajamaan, nyt nopeampaa vauhtia.

Santerilla oli rohkea tuuma, johon oli saanut vankkoja miehiä avukseen ja sitä tuumaansa oli hän menossa toteennuttamaan. Kaikki hänen kumppaninsa olivat tullikavaltajia, jotka silloin tällöin aina tulivat avustamaan sekä Santeria, että muitakin, jotka enemmältä luntreijasivat. Mutta tämmöisellä retkellä ei heistä vielä moni ollut ollut, sillä nyt oli isompi kysymys.

Tullimiehet olivat nimittäin samana iltana

aikkeessa lähteä takavarikkoon ottamia tavaroita, joita oli viisi hevოსkuormaa, Haaparannan tullikamariin viemään. Santeri oli ottanut siitä selvän ja tiesi, että Saalkreeni ja Jönssoni lähtevät kahden viemään.

Ja näin hän oli miettinyt:

Hän hankkii entisiä luntreijaajiaan avuksi ja he ajavat ensin Suomen puolta — ja sitten Kolukankaan kohdalta poikki Ruotsin puolelle Järvirannalle. Siinä on pitkä, taloton ja metsäinen taival. Siinä vartovat ja kun tullimiehet tulevat, niin kaikki kuormat ryöstetään pois ja ajetaan takaisin Suomen puolelle . . .

Niin oli hän miettinyt ja hän oli laskenut, että tullimiehet, jos Jafetin kestikievarissa hetkisen levähtävätkin, takana puolen yön ovat Järvirannan taipaleessa. Siksi ajaksi piti heidän sinne ehtiä. Heitä oli kuusi miestä tässä joukossa ja kaksi hiihti Ruotsin puolta, nimittäin Rämä-Heikki ja Iso-Joonas. Heidän tehtäväkseen oli Santeri määrännyt hiihtää tullimiesten perässä niin kaukana ja varovasti kuitenkin, etteivät Saalkreeni eikä Jönssonni saisi heistä vihiä. Mutta Järvirannan taipaleessa tuli heidän hiihtää hyvin likellä, aivan perässä,

ollakseen apuna kuormia ryöstämässä kun hän, Santeri, miehineen tulee vastaan.

Santeri selitti miehilleen kuinka pitää tehdä. Tullimiehet otetaan kiinni ja toiset pidättävät heitä kinoksessa sillä aikaa kun toiset nostavat tavaroita omiin resloihin . . . Tullimiesten hevoset ajetaan menemään tyhjin rein eteenpäin ja vasta sitten kun omat kuormat ovat reilassa ja toiset jo menossa, lasketaan tullimiehet irti . . . ja kaikki ajetaan sitten jälle ja Kalliosaaren luo Suomen puolelle. Kalliosaaren törmänkomuun puretaan kuormat ja palataan heinäteitä Käkisaaren kautta takaisin Suomen puolelle . . .

Santerin suunnitelman pitivät kaikki miehet viisaana ja parhaana. Ja rohkeasti aikoivat yrittää ja jos niin tarvittaisiin vähä kepittääkin tullimiehiä, sillä kaikilla oli heillä entistä kaunaa heitä kohtaan.

Isolan Antti ja Taavolan Kalle, jotka olivat vankimpia joukossa, ehdottivat, että he ottavat, toinen Saalkreenin, toinen Jönssonin hoitaakseen. Toiset hommatkoot, että kuormat vaihtuvat omiin resloihin.

Ja niin keskustellen ajelivat menemään ja

VÄINÖ KATAJA

ryyppäsivät väliin, sillä runsaasti oli Santeri evästä toimittanut matkaan.

Yö oli säkki pimeä ja taivas pilvessä.

Ei ainoaakaan ihmistä näkynyt Kolukankaan kylässäkään liikkeellä kun siitä läpi ajoivat Ruotsin puolelle.

Pian saapuivat Ruotsin puolen Järvirannalle ja kun maantielle nousivat ja talottomalle taipaleelle pääsivät, antoivat hevosten kävellä — ja hetkisen kuljettua pysäyttivät yhteen kohti, kuuntelivat ja ottivat hyviä ryyppyjä.

Santeri neuvoi ja rohkaisi miehiään. Kaikkien piti olla hiljaa ja ääntä päästämättä piti kaikki tapahtua, sillä tässä oli pääasiana se, ettei heistä ketään tunnettaisi. Lyödä ei saanut, ellei niin tarvetta tullut, mutta välttää piti, ettei hengenlähtöpaikalle osuisi . . .

Heillä oli reissään sylen pituisia aisankappaleita, joita aseinaan aikoivat käyttää. Ryyppäneeet olivat jo kaikki sen verran, että rohkeimmillaan alkoivat olla, parhaassa nousuvii-
nassa. Olivat juuri ryyppäämässä kun tien mutkan takaa alkoi kuulua aisatiu'un ääntä . . .

He menivät kukin rekeensä, Santeri ja Taa-

volan Kalla eilimmäisessä reessä istuen ja vähä edellä toisista ajaen . . .

Pimeä oli, mutta Santeri tunsu Saalkreenin, joka istui eilimmäisen vastaantulevan hevosen reessä kuorman päällä . . . He ajoivat sivu sen ja vielä toisenkin hevosen, jossa ei ollut ajajaa . . .

Silloin Santeri hyppäsi reessä seisomaan ja kiljasi . . .

Se oli merkin anto.

Jälestäpäin alkoi kuulua kauheaa kirousta . . . kuului revolverin laukaus . . . ja edestä päin julma äreä miehen ääni . . .

Taavolan Kalla riensi eteenpäin, jossa Iso-Joonas ja Rämä-Heikki tappelivat Jönssonin kanssa . . . Santeri tuli perässä, mutta kun Iso-Joonas ja Rämä Heikki alkoivat jauhosäkkejä nostella reistä toisiin, pääsi Jönssoni irti Taavolan Kallalta ja sai Santeria kiinni avonaisesta turkin rinnuksesta, nykästen Santerin kuin kuivan rievun kinokseen . . .

Sillä aikaa sai Taavolan Kalla reestä aiskappaleen ja iski sillä Jönssonin päätä kohti, mutta toinen ehti väistää ja isku putosi ras-

kaasti reenperää vasten . . . Santeri ehti kinoksesta pönkilleen ja karjasi:

— Lyökää lujemmasti pojat! —

Mutta silloin oli Taavolan Kalla saanut Jönssonin alleen tien puoleen ja Joonas ja Rämä-Heikki nostelivat kuin riivatut säkkejä, keskenään supattamalla puhuen . . .

Jälestäpäin kuului silloin hätäinen ääni.

— Ajakaa menemään! Ihmisiä tulee!

Santeri ja Taavolan Kalla hyppäsivät oman hevosensa rekeen, johon ei oltu ehditty panna kuin yksi tupakkakuli . . . Kannaksille ehti vielä Iso-Joonaskin, läähättäen kuin ajettu poro . . .

Santeri iski hevosta selkään ja virma hevonen puhalsi paikalla täyteen laukkaan . . .

Rämä-Heikki ehti saada kiinni jälkimmäisestä reslan perästä, kun yksi tullimiesten hevosta oli kääntynyt poikki puolin tielle niin että toisten täytyi ajaa tiensyrjää sivu . . .

Jönssoni oli päässyt pönkilleen ja ehti iskemään kannaksilla seisovaa Rämä-Heikkiä olkapäähän tielle pudonneella aisankappaleella . . .

Pimeä oli eikä yksikään uskaltanut huutaa tai kovemmin puhua. Piililaukkaa ajoivat kaval-

tajat eteenpäin eikä kukaan oikeastaan vielä tiennyt kuinka oli käynyt. Jälkimmäisillä hevosilla olivat täydet kuormat, mutta tienpuolessa oli ollut monta jauhosäkkiä kinoksessa sillä kohdalla, jossa hevonen poikkipuolin tiellä seisoi . . .

Kun Järvirannan taival loppui ja kylä alkoi, oli siinä joelle tie, jota heinämiehet kulkivat. Siitä oli ollut puhe ajaa jälle.

Jälessä tulevat kuulivat jo hevosen laukkaavan myötälettä joelle päin ja kaikki kääntyivät samaa jälkeä perässä . . .

Juuri tienhaarassa tuli heitä vastaan kaksi rahdista palaavaa miestä, jotka näkivät kaksi jälkimmäistä hevosta laukkaavan heinätiellä rantaan. Viimeisen reen kannaksilla seisoi mies kuokussa, molemmin käsin pitäen reslan perästä kiinni . . .

Vasta kun oli päästy poikki Käkisaaren pysäyttivät Santeri ja Taavalan Kalla hevosensa ja vartioivat toisia. Ensiksi tarkastettiin kuormat mitä oli saatu ja mitä oli täytynt jättää . . .

Ja nyt kukin kertomaan mitä hän ehti tehdä! Saalkreenia oli vintattu selkään, että kaatui

silmälleen kinokseen, kerran oli ehtinyt ampua, vaan luoti oli mennyt metsään. Neljästä kuormasta oli tavarat saatu, mutta viides kuorma oli jäänyt . . .

Yhteen rykelmään kokoontuneena seisoivat kavaltajat, joita nyt, kun Rämä-Heikki ja Iso-Joonas olivat lisänä oli kahdeksan miestä ja viisi hevosta, ja kahakasta selvittivät kukin töitään ja tavaroitaan. Ja kierteli musta, kiiltävä pullo miehestä mieheen ja kun tyhjjeni niin uuden kiskoi Santeri auki.

Mutta kun oli kahdet ryypyt otettu, istuivat resloihin ja ajoivat menemään Käkisaaren rantaa korkearantaisen Kalliosaaren luo. Siihen korkean törmän komuun, jonka yläpuolella kasvoi laajaksi levenneitä pajupensaita, kaivettiin kinokseen kuoppia, joihin tavarat nyt ensiksi kätettiin.

Sillä niin määräsi Santeri.

Mutta miehet alkoivat olla humalassa jokainen ja Rämä-Heikki jo pari kertaa kiljasikin ja noitui, että häneltä jäivät sukset taistelutantereelle. Liika paljon oli Santerikin tällä kertaa maistanut. Kieli sammalsi eikä hän kyenyt oikeaa kousia miehille pitämään. Kun

nostelivat säkkejä niin menivät utukkaan silmälleen ja nauroivat ja kirosivat.

Isolta-Joonaalta oli kahakassa kadonnut lakki ja Santerilta molemmat kintaat.

Joutuivat vihdoin lähtemään. Ajoivat menemään heinätietä myöten pitkin joen rantaa ja vasta lähellä Palomäkeä nousivat maantiehen, jossa toiset kavaltajat lähtivät kukin omalle haaralleen.

Silloin rupesi jo päivän vinkka haittaamaan.

Joonas seurasi Santeria Palomäkeen ja hoipteli siitä vielä poikki väylän, avopäin Lampalle.

Santeri hiipi hiljaa omaan huoneeseensa ja retkahti vaatteet yllään sänkyynsä, johon nukkui heti.

*

Hän heräsi siihen, että pihaan ajettiin useammalla hevosella, tiu'ut ja kulkuset soivat, että nurkat helisivät . . .

Hän hyppäsi kuin orava vuoteeltaan ja riensi akkunaan, joka oli pihan puolella . . . Oli jo iso päivä.

Hän säpsähti mutta tointui merkillisen pian unen ja kohmelon vallasta. Ensiksi näki hän Saalkreenin ja Jönssonin, jotka virkamerkkit

rinnoillaan, nousivat jälkimäisestä reestä. Toisessa reessä olivat vallesmanni ja poliisi, jotka jo olivat pihalla.

Hän pyyhkäsi hiuksiaan, hierasi silmiään ja meni pirttiin. Hän arvasi mitä varten tulijat ovat liikkeellä ja omituinen säpsäys, jonkalaista hän ei ennen ollut tuntenut kävi hänen hermostonsa läpi.

Hän koetti tyyntyä eikä hänen kasvoistaan nähnyt minkäänlaista mielenliikutusta. Pelko, että hänet tai heidät kaikki oli tunnettu, ahdisti kuitenkin niin että hän liikkeissään näytti hermostuneelta.

Vallesmanni selitti Santerille mikä heillä oli asiana.

Tullimiehet, vallesmanni ja Santeri olivat menneet talon saliin isännän pyynnöstä. Vallesmannin puhuessa seiso i Santeri näennäisesti tyynenä, vaikka Saalkreenin ja Jönssonin vihaiset katseet tähtäsivät häntä kuin ahmaa puuhun.

— En ole kuullut koko asiaa, — vastasi Santeri hyvin kuivalla äänellä.

Vallesmanni kivahti:

— Tiedätkö, että tämä on raskas rikos, josta sinua syytetään!

— Niin tuntuu olevan, vaan syytön olen minä — vastasi Santeri, mutta jonkunlaista hermostumista hänessä voitiin huomata.

— Se näytetään, että sinä olet ollut joukossa ryöstöä tehdessä, — sanoi Saalkreeni yhteisesti Santerille ja nimismiehelle.

— Kotonani olen ollut, — vastasi Santeri siihen.

Tullimiesten pyynnöstä kuulusteltiin todistajina talon palvelijat, renki Uptan Kreusi ja piika Josefina Alanenpää sekä mäkitupalaiset Juho Malmi ja Liisa Vuojoki, jotka viimeksimainitut poliisi oli käynyt heidän kotoaan kutsumassa.

Kaikki tulivat saapuville.

Vallesmanni kirjoitti pöytäkirjaan ja poliisi istui oven suussa. Saalkreeni ja Jönssoni istuivat nimismiehen vieressä ja Santeri seisoi poliisin vieressä oven suussa, johon emäntäkin tuli kuuntelemaan.

Ensiksi kuulusteltiin renkiä Uptan Kreusia sitten toiset siinä järjestyksessä kuin tullimiehet olivat todistajat ilmoittaneet. Ja kertoivat he:

Uptan Kreusi: Pääasiaan ei tiennyt mitään. Illalla oli isäntä ollut kotona, kun hän maata

pani ja samoin nyt aamulla. Hevoset olivat olleet koko yön tallissa eikä niitä oltu yön aikana liikutettu, koska tallinavain oli ollut hänen huostassaan. Muuta ei tiennyt.

Josefina Alanenpää: Ei tiennyt mitään. Isäntä oli ollut maatapano-aikana kotona.

Juho Malmi: (Ranta-Jussi) Ei tiennyt mitään. Ei ollut viikkoon käynyt koko talossa eikä ollut peslaakistakaan kuullut mitään.

Liisa Vuojoki: (Iso-Liisa) Ei tiennyt oliko isäntä ollut kotona tai ei, sillä ei ollut talossa käynyt edellisenä päivänä.

Muita todistajia ei tullimiehet sanoneet tällä kertaa olevan, vaan vaativat kuitenkin jo Santerin vangittavaksi. Sanoivat tuovansa todistuksia Ruotsin puolelta.

Saalkreeni tosin vielä muisti Rämä-Heikin, mutta vallesmanni selitti, ettei Heikki kelvannut todistajaksi, sillä hän ei nauti kansalaisluottamusta ennenkun vasta kolmen vuoden päästä.

Mutta tullimiesten vaatimukseen ei vallesmanni ainakaan vielä voinut suostua, sillä eihän ollut mitään todistusta, että Santeri Palomäki olisi ollut ryöstössä osallisena.

— Siihen kyllä saadaan todistuksia, — vakuuttivat molemmin sekä Saalkreeni ja Jönssoni.

— Niin, no se on sitten se, — sanoi nimismies ja rupesi kokoomaan papereitaan pois.

Ja niin päättyi poliisitutkinto, joka oli ensimmäinen Palomäen talossa ja josta langat liikkeelle lähtivät.

*

Santeri sulkeusi koko päiväksi kamariinsa mietiskelemään.

Vielä ei ollut mitään hätää. Hänen tietäköseen ei heitä ollut kukaan tuntenut eikä Kolu-kankaallakaan kukaan nähnyt kun he Ruotsin puolelle ajoivat. Ne miehet, jotka olivat tulleet keskeyttämään ryöstöä, olivat olleet ruotsin puolilaisia kaiketi eivätkä tietenkään olleet heitä tunteneet. Samoin ei oltu heidän tuloaankaan nähty.

Mistä tulevat todistukset?

Mutta rauhaan hän ei kuitenkaan päässyt ja aina johtui mieleen joku seikka, josta voisivat päästä alkuun.

Jönssoni oli sanonut varmaan tunteneensa joukossa Santerin, mutta muita ei ollut tunte-

nut! Siinä oli ollut paha pykälä. Ja nyt lisäksi muisti huutaneensa; lyökää lujemmasti pojat! . . . Olisiko sitä sattunut kukaan vieras kuulemaan?

Koko päivän hän mielti ja otti pari hyvää ryyppyä vahvistuakseen.

Päiviä kului.

Santerin oli tehnyt mieli lähteä Lampalle ja monta kertaa oli Lamppa kutsun lähettänyt, mutta hän päätti, ettei vielä lähde. Sillä huhuja alkoi kuulua monenlaisia ja monelta haaralta. Ranta-Jussi ja Iso-Liisa kuljettivat kaikki kuulemansa Santerille. Ruotsin puolelta olivat tullimiehet onnistuneet saamaan todistuksia, ei kuitenkaan Santeria vastaan, vaan Taavolan Kallaa vastaan.

Ja jonkun päivän päästä kertoivat huhut, että tullimiehet olivatkin löytäneet ryöstetyt tavarat Kalliosaaren törmän komusta ja vieneet pois. Sitä paitsi oli huhu liikkeellä, että Ketu-Heikki oli ollut Kalliosaassa heinäladon suojassa samana yönä, jona kavaltajat siihen ryöstämiänsä tavaroita kätkivät. Oli kuullut heidän rähinänsä, mutta muita ei ollut tuntenut äänestä kuin Taavolan Kallan. Ja tiesi huhu

lisätä, että tullimiehet olivat myöskin Kettu-Heikiltä tietoja saaneet . . .

Sellaisia huhuja Jussi ja Liisa Santerille kuljettivat. Joka päivä tuli lisää ja aina parempia. Ja kummallisinta oli että Taavolan Kallaan kohdistuivat. Muita ei oltu tunnettu.

Jos Taavolan Kalla kiinni joutuu, — mielti Santeri, — niin pian siihen sekaantuisivat muutkin. Kalla ei ole mikään luotettu mies ja voipi, kun näkee itselleen huonosti käyvän, ilmiantaa toisetkin. Hänet piti saada pois tieltä . . .

Ja eräänä päivänä toi Iso-Liisa sanomia, että kiinni joutuu Taavolan Kalla. Liisa oli Kallaa puhutellut ja hyvin oli ollut huolissaan.

— Vai niin. — Kumma kun ei korjaa luitaan pois! — sanoi Santeri Liisan puheisiin.

— Kyllä uskon, että korjaisi jos olisi joku joka avustaisi matkaan . . .

Muutamien päivien perästä Taavolan Kallaa etsittiin, mutta häntä ei näkynyt, ei kuulunut. Mökkinsä, vaimonsa, lapsensa ja elukkansa oli jättänyt, mutta itse oli kadonnut. Vaimo kertoi hänen menneen kaupungissa käymään, mutta takaisin ei häntä kuulunut.

Mutta asia ei nukkunut vielääkään.

Kevätpuoleen löytyivät kinoksesta ryöstöpai-
kalta Santerin kintaat, joissa oli selvästi mus-
teella kirjoitettu nimi Santeri Palomäki ja siitä
alkoivat huhut taas nousta. Sitä paitse oli
toinenkin huhu samaan aikaan ruvennut elä-
mään. Kolukankaalla oli Varpulan isäntä näh-
nyt, että viisi hevosta samana yönä, jona ryöstö
tapahtui, ajoi heidän pihan läpi jälle ja siitä
Ruotsin puolelle, Järvirantaa kohden. Eilim-
mäisessä reessä olijat oli isäntä tuntenut Palo-
mäen Santeriksi ja Taavolan Kallaksi.

Nämät tiedot toi Ranta-Jussi Santerille.
Jussi oli käynyt Lampalla ja Lampan puotissa
oli puhuttu. Patruunia ei Jussi ollut nähnyt,
mutta Joonas oli kertonut että itsekseen kiroaa
ja kävelee välistä öilläkin. Joonastakin oli
potkinut ja lyönyt korvalle sinä päivänä, jona
tuli tieto, että tullimiehet olivat löytäneet tava-
rat Kalliosaaren törmältä.

Pitkissä mietteissä istui Santeri, kun Jussi
selvitti.

— Mutta niin kuuluivat arvelevan siinä
Lampan puotissa, että ei sitä Palomäen Sante-
ria syylliseksi saada, vaikka kintaat ovat löy-

täneetkin . . . — Koetti Jussi lohduttaa, kun näki, ettäpitkiin mietteisiin Santeri menee.

Mutta siihen ei Santeri mitään vastannut.

Hän koetti hommailla talossaan niinkuin ennenkin, mutta ei hän kauvaa yhdessä työssä pysynyt ennenkun siirtyi toiseen ja siitä kamaariinsa mietiskelemään. Emäntänsä kanssa hän vältti jäädä kahden kesken ja kulki kylällä useammasti kuin ennen oli tapansa ollut.

Hän oli huomaavinaan kaikkien ihmisten ja varsinkin kotikyläisten katseissa niinkuin salaista iloa ja toivoa siitä, että hänet kiinni pantaisiin . . .

Sillä sen hän tiesi, että hänellä oli paljon kadehtijoita, jotka pahinta hänelle olisivat suoneet. Ja se häntä harmitti . . . Pääsisivät hänen vahingolleen iloitsemaan, kun hänet, kylän rikkaimman isännän, raudoissa näkisivät...

Kerran hän tapasi poliisin kylällä ja alkoi tälle kertoa, että viattomasti häntä ahdisteltiin. Hän voisi näyttää toteen, että hän ryöstö-yönä oli ollut koko yön kotona . . .

Poliisi oli vaan arvellut että raskas oli asia jos pystöön nousee.

Mutta sittenkin Santeri vielä uskoi, ettei

mitään sellaista todistusta ollut olemassa, joka näyttäisi hänen syyllisyytensä. Ja viimeisenä toivona oli se, että jos todellakin alkaa näyttää siltä ja huhut yhä enemmän tietävät, silloin on hänellä tie valmis . . . hän karkaa Amerikkaan . . . Sillä linnaan ei hän lähde . . .

Ja hän varusteli runsaasti rahaa lompakkoonsa, jota aina piti pöytänsä laatikossa siltä varalta, että jos hyvin hoppu tulisi . . .

Kerran olivat he hyvin kauvan kahden kesken Ranta-Jussin kanssa kamarissa. Jussi oli juuri palannut kuulustelumatkaltaan Ruotsin puolelta ja tiesi kertoa, että siellä oli pidetty poliisitutkinto ja oli siinä päässyt todistamaan Jönssonikin, joka oli sanonut varmaan Santerin tunteneensa . . . ja oli ollut vielä muudan rahitimies, joka oli kertonut tunteneensa Santerin ja Taavolan Kallan Järvirannan taipaleessa vähä ennen ryöstöä . . .

— Se on pitkä vale! — sanoi Santeri siihen.

Mutta noiden kuulemiensa johdosta arveli Jussi omana mielipiteenään, että varuillaan pitäisi Santerin olla . . . Ja jos hän, Jussi, nyt Santerin sijassa olisi, niin matkalle lähtisi . . .

Santeri ei Jussin puheisiin vastaakaan

pannut, mutta ei myöntänyt sitä oikeaksikaan.

Siitä illasta alkaen hän kuitenkin aina makasi vaatteet yllään ja valveella melkein koko yön. Rekikin oli aina valmiina pihalla ja orhilla valjaat seljässä . . .

Hän pelkäsi nyt toden teolla, mutta ei saanut päätetyksi lähteäkö karkuun vaiko ei . . .

Niin kului joku päivä.

Mutta eräänä yönä — Santeri oli nukahtanut vuoteelleen, — kuuli hän jyritystä ovella ja pihalta ääniä.

Kun hän otti tulen ja aukasi oven näki hän vallesmannin ja poliisin ensimmäisenä astuvan sisälle. Hän pysyi kuitenkin tyynenä ja kysyi mitä oli asiaa.

Vallesmanni selitti, että oli tullut ilmi niin raskauttavia asianhaaroja, että hänen nyt oli pakko vangita Santeri, mahdollisen karkaamisen varalta näin rajamaalla . . .

— Vai niin, — sanoi Santeri kylmällä äänellä, mutta levollisesti. — Tehkää tehtävänne! Tässä minä olen!

Eikä hän puhunut sen enempää kun häntä lähdettiin viemään vanginkuljettajan luo.

SEITSEMÄS LUKU.

Aavistamatta tuli Lampalle tieto, että Sarteri on pantu kiinni ja lähetetty linnaan välikäräjiä odottamaan.

Samana päivänä oli tieto siitä Lampalle tuotu ja samana päivänä se tiedettiin jo kaukana.

Utisen kuultuaan Lamppa kirosi ja käveli koko päivän eikä kärsinyt ketään puheilleen, toisena päivänä hän joi ja pauhasi Tiltalle ja potki Joonasta, mutta kolmantena oli hän sairas ja synkkä ja itkien kulki konttoorissaan. Sillä kaiken muun lisäksi sai hän haasteen viinan myynnistä ja monivuotisesta tullipeitoksesta.

Eräänä iltana piti Joonaan lähteä Ranta-Jussia käskemään puheille.

Silloin oli kevät ja hangen aika, tikkatiekin jo pohotti likaisen mustalta ja kinosten harjat olivat pudonneet matalammiksi.

Keväthankea pitkin iltahämyssä Joonas palasi Jussin kanssa.

Ystävällisesti patruuni Jussia puhutteli, oli kuin olisi saanut sukulaisen taloonsa. Ei ollut patruuni Jussiakaan nähnyt kuin syysmunakan aikana.

Mitä nyt kuului Suomen puolelle?

Jussin piti selittää juurta jaksain kaikki mitä tiesi. Patruuni käveli edestakaisin sikaa-ria poltellen ja kysyen. Jussi istui konttoorin pöydän päässä ja teki selvää kaikista luntreijausasioista ja tästä viimeisestä ryöstöstä, josta patruunille niin suuri vahinko koitui ja Santeri kiinni pantiin.

— Kumma mies oli Santeri, kun ei minua uskonut, — puheli Jussi alakuloisella äänellä. Minä kehoitin, että lähteä varalta pois . . . mutta ei uskonut, että todistajia löytyi ja kun pääsi se Jönssonikin todistamaan, vaikka luultiin ettei pääse, niin kummako sitten oli . . .

— Joo, mutta kun tulevat käräjille niin eivät tiedäkään puoltakaan . . . Irti pääsee Santeri . . . odotapa, että välikäräjät tulevat, — toivoi patruuni.

Jussi näytti epäilevän.

— Ei sitä miestä niinkään tuomita siitä mitä yks' ja toinen on ollut näkevinään, — vahvasti patruuni omaa uskoaan.

— Kumma mies kuitenkin, kun muita osasi toimittaa meren taakse, kun ymmärsi hädän tulevan, mutta itse ei älynnyt lähteä, — sanoi siihen Jussi, äänessä epäily.

Patruuni ei ollut kuullutkaan mitä jälestäpäin oli tullut ilmi, ei tiennyt mitä Kolukan-kaan isäntä oli poliisitutkinnossa todistanut, ei tiennyt sitäkään, että Santerin kintaat olivat tappelupaikalta löytyneet. Mutta nyt kun Jus-silta kuuli niin puhumattomaksi meni pitkäksi aikaa ja viimein sanoi:

— Jaa, mutta . . .

Mutta siihen hän ei tiennyt jatkaa. Käveli kahakäteen ja veti sikaarista savuja.

— Olisipa ollut se Rämä-Heikki joutilaampi mies linnaan kuin Santeri, — sanoi hän sitten.

— Olisipa vaan joutunut eikä olisi papin-kirja paljo halvemmaksi mennyt, — myönsi Jussikin.

Patruuni vetasi kuin vihapäissään sikaaria ja jatkoi:

— Sillä tästä ei mitään tule muutoin. Eivät-

hän ne enään uskalla tulla tyhjänäkään tänne Suomen puolelta . . . niin nyt pelkäävät noita mokomia rakkareita . . . Mutta sen minä sanon että . . . Jo se oli sentään onnettomasti että noin piti käydä . . .

— Oli ollut Santerikin sinä yönä vähä liiemmästi ryyppyissään . . . niin olivat siinä Kalliosaaren luonakin huutaneet ja mellastaneet...

— Niin, ja nyt kuitenkin tavarat joutuivat tullimiesten käsiin . . .

— Niin tekivät . . .

— Olisi pitänyt heti ne tänne toimittaa seuraavana päivänä!

— Niinpä tietenkä. Mutta kuka silloin uskalsi lähteä?

— Niin . . . uskalsi lähteä!

— Niin . . .

— Vaan silloin juuri olisi pitänytkin uskaltaa! Tuota Joonas-lorvia minä kehoitin, mutta ei hänestä, jänishoususta ole . . .

Taas patruuni veti pitkiä savuja ja sitten pauhaavalla äänellä puhui Jussille:

— Niin on ollut kuin kuollutta kaupankäyntinäillä viikoilla . . . ei näy Suomen puoleltaakaan ostajia kuin joskus . . .

Sitten seisahtui hän äkkiä Jussin eteen ja kysyi:

— Miten sinä uskot Santerille käyvän? Pääseekö irti vai ei?

— En minä usko irti pääsevän . . .

— Mistä sinä sen niin varmaan tiedät?

— Poliisi sanoi . . . ja kuritushuonetta kuuluu tulevan . . .

Patruuni kivahti:

— Teidän poliisinne! Mutta tiedätkö onko sillä Suomen puolelta haastettu todistajiksi ketään minun viinanmyyntiasiaani?

Ei ollut vielä ainakaan kuulunut.

Patruuni noitui.

Mutta sitten hän taas seisahtui Jussin eteen ja kysyi:

— Milloin ne ovatkaan välikäräjät?

— Vasta toukokuun kahdeskymmenes päivä.

Jussi aikoi lähteä.

— Tilta hoi, tuo tuolle Ranta-Jussille vähä . . . huusi patruuni puotiin.

Jussi ymmärsi mitä patruuni aikoi tarjota. Hyvilleen tullen hän istahti uudestaan.

— Tässä meinaavat hävittää yhteen rykel-

mään kaikki! Mutta sen minä sanon, että jahka sieltä Santeri kotiintuu niin . . .

— Niinpä tietenkin! — myönsi Jussi, jolle Tilta toi juomalasillisen konjakkia. Sen tyhjennettyään Jussi ymmärsi kiittää ja lähteä.

Patruuni jäi yksin.

Hirveän ikävältä hänestä tuntui olo ja elämä. Ei mikään tuntunut enään menestyvän ja vakingoita tuli toinen toisensa perästä . . .

Tämä talvi oli ollut onneton talvi kaikin puolin . . . ja nyt viimeiseksi tämä Santerin asia . . . Oli niin tottunut näinä vuosina Santeriin luottamaan, ettei itse tarvinnut huolehtia mistään . . .

Ja kun hän laski tämän talvelliset hommansa ja tullikavalluksessa syntyneet voitot ja tappiot, huomasi hän että hänelle oli tullut suuri vahinko . . . Oinas-Matin Amerikkaan meno . . . sitten Santerille puhtaat rahat hevosesta ja muita kuluja ja nyt sitten Taavolan-Kallan matka ja viisi kuormaa tavaraa, jotka tekevät yli neljäntuhannen kruunun . . .

— Ja nyt haasteet vielä tullipetoksista ja viinan myynnistä, — mietiskeli hän. Vaan niistä minä selviän kuin Päkivalli puserosta.

Sillä kuka on nähnyt minut istumassa kuorman päällä Suomen puolelta tullessa? Vastaus; ei kukaan. Kuka minulta, olkoon ruotsin tai suomenpuolelainen, on ostanut viinaa, konjakkia tai punssia? Vastaus taas: ei kukaan. Olenpa sen verran ollut varovainen. Vaan Tilta ja Joonas saavat vastata . . . Piru vieköön . . . piru vieköön kaikki . . . hulluksi tässä tulee ihminen!

Parhailaan patruuni oli juuri asioitaan miettimässä, kun koputettiin ovelle. Eikä odotettu patruunin vastausta vaan neljä tullimiestä astui konttooriin.

— Mitäs nyt ollaan hakemassa — jos saan luvan herroilta kysyä! — tiuskasi Lamppa heti.

He selittivät, että he tahtoivat — ja heillä oli oikeus — pitää kotitarkastusta josko talossa löytyisi rajan yli tuotua tullaamatonta tavaraa.

Saalkreeni ja Jönssoni seisoivat eturinnassa — Jönssoni oli melkein yhtä pitkä ja paksu kuin patruunikin.

— Ei siitä tule mitään! — karjasi Lamppa että huone tärisi. Ulos minun huoneestani!

He tahtoivat saada makasiinin avaimen, muuten he särkevät lukot.

— Ulos hopusti! — huusi patruuni nyt vihan vimmassa ja tarttui jo Jönssonian kaulukseen.

Vastaan panematta poistuivat tullimiehet, mutta menivät suoraan makasiinin luo ja alkoivat murtaa ovea auki.

Patruuni katseli akkunasta heidän hommaansa ja hädissänsä hoki:

— Kun olisi Santeri täällä . . . kyllä hän jotain hoksaisi . . . Varjelkoon . . . nyt särkevät oven ja siellä on paperosseja ja lehtitupakkaa ja hevosen valjaita Åströmin tehtaasta toista tuhannen arvosta . . . Tilta hoi! Joonas hoi! Mene . . . Missä helvetissä se Tiltakin . . . Voi minä kuolen juuri! . . .

Hän rynnisti mennä portaille ja siitä pihalle, avopäin, sammunut sikaari toisessa suupielessä ja huusi:

— Ampukaa noita ryöväreitä ja roistoja! Missä Joonas on?

Hän palasi huutaen konttooriin, mutta alkoi voimaan niin pahoin, että vaivoin Tiltan avulla pääsi vuoteeseen, jossa hiljaksen alkoi valitella, Tiltan häntä hoivatessa.

Mutta makasiinissa tekivät tullimiehet sel-

vää ja ottivat kaikki, minkä tullaamatta tiesivät tuodun. Ja paljon sieltä löytyi.

*

Itku silmissä hommaili kotonansa Palomäen emäntä. Harvasanaisempi oli nyt entistään ja aina silmäluomet punaisina. Renki Upton jota, Uptaksi kutsuttiin, talon töitä teki ja joskus kun oli isompaa hommaa oli Ranta-Jussi päiväläisenä. Mutta vähäpuheisina olivat kaikin ja koko talo tuntui kuin kuolleelta. Ei soittanut suutaan Iso-Liisakaan, joka mökiltään hiihtäen, joka aamu pytyllisen piimää kävi Palomäestä noutamassa. Musta piippu suussa hän hiihteli eikä sanaakaan toinen toiselleen puhunut, kun emännän kanssa yhteen tulivat.

Harmajan ikävää oli koko talon elämä.

Mutta sitä enemmän puhuttiin kylällä Santerin asiasta, toiset pahaa ennustivat ja toiset toivoivat, että irti pääsee . . . ei ole kylliksi todistuksia.

Ranta-Jussi niitä puheita kuunteli ja painoi mieleensä, jotta patruunille tietäisi kertoa.

Usein olikin nyt Jussilla asiaa Lampalle ja sattui Iso-Liisakin hiihtää hulmuamaan kevät-hankea pitkin. Ylimaalaisia kulki paljon nyt

rantamailla ja heille kavalsivat Jussi ja Iso-Liisa minkä mitäkin pienempää tavaraa Lampalta, etupäässä kuitenkin konjakkia ja viinaa. Suomen puolen rajavartijasto oli vähälukuinen ja laukussaan Jussi ja Liisa toivat, mitä toivat. Jussi joskus kuitenkin, kun sattui isompi tilaus, otti kelkan ja siihen latoi tuomisensa ja hiihteli yön aikana mökilleen.

Mutta pienennyt oli liike Lampallakin eikä sieltä enään annettu kenellekään muulle väkeviä kuin Jussille ja Isolle-Liisalle. Rämä-Heikkikin oli lähtenyt toimestaan ylimaalaisten asialle, vaan ei annettukaan — tyhjänä sai palata.

Patruuni oli jälkeen tullimiesten tekemän kotitarkastuksen vuoteen omana ja huonosti huhuiltiin hänelle käyvän. Ei pääse sakoilla, västinkiin joutuu, — sanottiin.

Niin kului sitten kevät ja kesä alkoi tehdä tuloaan. Pitkät päivät olivat olleet kaikilla jotka Santeria ja välikäräjäpäivää odottivat, mutta kaikkein pisin oli aika patruunille.

Monet huolet häntä rasittivat. Omat asiat olivat nyt päin seiniä, mutta vielä hän kuitenkin uskoi niistä selviävänsä — sitten kun Santerin kanssa yksissä tuumin päästään niistä

puhelemaan. Sillä niin hänestä tuntui, ettei hän ennen mihinkään hommaan pysty ennenkun saapi luotettavan kumppanin.

Huononneet olivat päivät Ranta-Jussillakin ja hänen oli täytynyt jo kulkea kylässä töissä eikä kahvipannua enään kannattanut aina lämpimänä pitää. Ei ollut Jussikaan hyvinä päivinä osannut säästää enempää kuin Iso-Liisakaan.

Molemmilta olivat rasvaiset eväät loppuneet.

Mutta lähenemistään läheni välikäräjäpäivä ja siitä puhuttiin pitkin jokivartta. Ja vaikka kaikki tiesivät, että jos oikein ahtaalle olisi asiat otettu ja kaikki olisi päivän valossa se, mitä yön aikana oli hommailtu, niin ei olisi monta miestä, joka ei tullikavalluksesta sakkoon joutuisi jos ei juuri västinkiin, tuntui Santerin kohtalo kuitenkin usean mielestä hyvin ansaitulta.

Päivää ennen välikäräjiä oli patruuni lähettänyt sanan Ranta-Jussille, että tulla käymään Lampalla.

Joki oli jäänsä luonut ja kevättulva oli parhaallaan. Jussin mökki oli aivan veden

vieressä ja pirttinsä rantanurkassa Jussi pientä uistinvenettä kiinni piti.

Iso-Liisa sattui olemaan liikkeellä ja Jussin pirtille poikkesi puheille. Osui juuri tulemaan silloin, kun Jussi uusia hankavitsoja koivun vesoista väänti poikki lähteäkseen.

Liisa aikoi lähteä mukaan, sanoi vähä asiakin porvariin olevan.

— Onpa hyvä, että lähdet kumppaniksi, perämieheksi, kun joki on näin virtavana ja tulvillaan, — sanoi Jussi ja työnsi pienen kaksilaitansa vesille.

Ei näkynyt tullimiehiä liikkeellä ja Lampan pihallakin oli aivan hiljaista.

Liisa meni pirtin puoleen Joonasta puhuttelemaan, mutta Jussi nousi suoraan konttooriin.

Patruuni oli kuin laihtunut ja oli hyvin kalpean näköinen.

— No huomenna ne nyt ovat välikäräjät!
— sanoi hän.

— Niin ovat, — sanoi Jussi.

— Ovatkohan panneet rautoihin Santerin?

— Niin on kerrottu.

— Onkohan kirjoittanut emännälle?

— Puhui se Upto, että on tullut kirje emän-

nälle, vaan ei ole emäntä kertonut kenellekään mitä kirje oli sisältänyt.

— Vai niin . . . Kumma kun ei minulle ole mitään . . . !

Patruuni mietti pitkän aikaa, sitten virkkoi:

— Vie sinä nyt paljon terveisiä Santerille ja sano, että ei tässä ole hauska minullakaan ja vie tuo kori hänelle . . . siinä on vähä suumakeaa . . . että vähääkään veret vilkastuvat kun oikeuden edessä pitää seisoa . . .

— Kyllä tulee perille . . .

— Mahtaa se tuntua . . . kun raudoissa rikkaan talon isäntää kuljetetaan . . .

— Olen minäkin sitä maistanut . . . Vaan luulen minä olevan siinä kestämistä, vaikka lujapäinenkin mies on Santeri . . .

Patruuni vaipui taas omiin mietteisiinsä eikä enään mitään virkannut kun Jussi hyvästin sanoi ja poistui.

KAHDEKSAS LUKU.

Santeria oltiin vankikyytillä tuomassa välikäräjiin, jotka omassa pitäjässä, vasituisessa käräjäpaikassa oli pidettävät.

Tämä on nyt viimeinen taival, jota ollaan menossa. Vangin kuljettaja tuntee hyvin Santerin ja on itse lähtenyt kyytiin. Monta kertaa ovat olleet Santerin kanssa markkinoillakin. Koettaa alottaa keskustelua, mutta hyvin lyhyeen vastaa Santeri ja välistä ei ollenkaan. Omissa synkissä ajatuksissaan istuu, silmissä kylmä, tunteeton kiilto. Vanginkuljettaja koettaa siinä puolustellakin Santeria ja mainitsee esimerkkiä kuinka monta muuta on samoin ryöstäneet tullimiehiltä takavarikkoon otetut tavarat takaisin, mutta ei ota puhelu sittenkään luistaakseen.

Linnassa ollessa on Santeri laihtunut, tukka on keritty takaakin aivan kamaraa myöten.

niin että punanen hiusten sänki ja parran alku pohottavat sitä tylummin.

Touon teossa puuhailevat ihmiset pitkin väliä ja kun joku vastaan tulee niin seisahtuu katsomaan ja Santeri kuulee sanottavan:

— Siinä nyt viepi vanginkuljettaja Palomäen rikasta isäntää välikäräjiin!

Kaukana pelloillakin keskeyttävät työnsä ja seisahtuvat katsomaan.

Santeri kyllä näkee ja kuulee kaikki, mutta ei ole mistään tietäkseenkään. Hän puree hampaansa yhteen niin että poskilihakset näyttävät painuvan sisään ja niin kylmä on silmän ilme, että väreet vanginkuljettajan sisussa käyvät, kun osuu Santeria silmiin katsomaan . . .

Ja vaikka on kirkas päivä ja talonen väli tuntuu hänestä nyt, että häntä alkaa peloittaa tuo mies. Se on niin sisukas ja raaka ja semmoisella luonnolla nyt, että heugen ottaisi keneltä hyvänsä . . . Ei semmoinen silmäin ilme ollut oikeaa! Hän oli kuljettanut varkaita ja rosvoja, murhapolttajia, murhaajia ja tappajia, mutta ei hän kenenkään katseessa ollut nähnyt noin hirveää ilmettä . . .

Hän käskee hevostaan juoksuun.

Puhumatta on ollut Santeri nyt pitkän aikaa, istunut pää rintaa vasten, mutta silmillään eteensä tuijottaen . . .

Mitä mahtanee miettiä?

Vanginkuljettaja koettaa arvata. Hauskoja ne mietteet eivät ole. Jos hyvinkin muistelisi entisiä tekojaan. Hänestä oli niin paljon puhuttu entisinä aikoinakin, paljon puhuttu ja oli ollut syytteessäkin, mutta toteen ei oltu voitu näyttää . . . Sekin oli, kun entisen talonsa poltti ja peri suuret palovakuutusrahat. Kaikki tietävät, että itse poltti, mutta toteen ei sitä voitu näyttää . . . Ja murha joka tehtiin lähellä Lapin rajaa . . . se on sekin Santerin työksi arvattu ja rahat oli murhatulta vienyttä . . . ja kuka tienneekään mitä kaikkea on tehnyt . . .

Jos hyvinkin muistelee niitä ja jos vielä niihinkin jotakin valkeutta tulisi . . . niin viimeistä kertaa kyllä kotipuolensa näkisi . . .

Vanginkuljettaja säpsähtää omia ajatuksiaan, kun Santeri liikauttaa jalkojaan, että pultit helisevät.

Puoli matkaa on jo tultu, toinen puoli vielä, niin ollaan käräjäpaikalla.

Mutta nyt tullaan juuri lossipaikalle, virta-

van, tulvillaan olevan joen rantaan. Vesi on kohonnut lossituvan nurkkaan asti ja proomu on kiinni maantiessä.

Alempana lossireittiä kuohuu vaahtoisena koski ja lossimiehet selittävät, että ylikulku on sangen raskasta ja huolellista näin kovan tulvan aikana.

Ei puhu Santeri lossimiehillekään halkaistua sanaa, vaikka ovat tuttuja miehiä, muuan, Rämä-Antti, on Rämä-Heikin veli, mutta kelpo mies muuten. Mutta Santeri nousee kuitenkin pois kärryistä ja kun hevonen on ajettu proomuun, istahtaa hän proomun laidalle ja sytyttää sikaarin.

Proomu työnnetään vesille ja neljä miestä käy pitkiin airoihin käsiksi. Minkä mitäkin siinä juttelevat, kevään kulusta, kesän toiveista, mutta ei tahdo kukaan mainita Santerin asiasta mitään. Rämä-Antti on koettanut ottaa puheeksi, mutta kun Santeri ei ole mitään vastannut, on hänkin mennyt muihin puheisiin.

Lujasti saavat miehet soutaa, pitkän matkaa ensin vastavirtaa pitkin rantaa ja sitten vähitellen jokea poikki. Mutta voimakkaasti

painaa väkevä ja vuolas virta raskasta proomuakin, joka näyttää kuin kelluavalta lastulta . . .

— Jopa onkin väkevä virta, — sanoo vanginkuljettaja ja katselee alempana olevaan koskeen.

— Kyllä se niin väkevä on nyt, että varuillaan tässä saapi olla ja tähellisesti soutaa . . .

Ovat juuri keskellä jokea, virtavimmalla kurkulla.

Silloin kuulevat he että pultit helähtivät ja silmänräpäyksessä katoaa Santeri proomun alle ja silmänräpäyksessä vilahtaa toiselta puolen, myötävirran puolelta, siekale harmajaa kruunun kauhtanan lievettä monen sylen päästä kun mies katoaa virtaavaan tulvajokeen . . .

*

Aamusta alkaen on käräjätaloon kokoontunut ihmisiä, likeltä ja kaukaa. On tullut Ruotsin puoleltakin uteliaita, tullimiehiä ei kuitenkaan näy.

Tuomarikin on jo saapunut ja samoin lautamiehet. Vankia nyt vaan varrotaan niin asiaa alettaisiin tutkia. Pitäjäläisten puolella, pihalla ja nurkkain takana asiasta puhutaan ja tiedustellaan todistajilta mitä tietävät. Todistajia on haastettu paljon, Ranta-Jussi ja Iso-

Liisa tietenkin. Paljon on kuitenkin sellaisia todistajiaakin, jotka eivät sano tietävänsä ihan mitään. Mutta merkillisintä on, ettei ole arvattu haastaa niitä miehiä, jotka ryöstössä mukana olivat.

Ranta-Jussi ja Iso-Liisa supattavat kahden kesken nurkan takana ja on Jussille Lampan Iso-Joonas aamuvarhaisella käynyt tuomassa pullon konjakkia. Jussi on ottanut hyvät ryy- pyt ja antanut Isolle-Liisallekin.

Yhtä ja toista siinä väkijoukko joutaa arve- lemaan ja puhelemaan, kun vangintuloa varro- taan. Muistelevat siinä Santerin entistä elämää ja joku uskovainen tuomitsee ankarasti häntä.

— Hän ei ole muuta kun paha ja vää- ryyttä tehnyt koko elinaikansa ja sen vuoksi Jumala jo näin ajassa häntä rankaisee — sanoo uskovainen.

Mutta silloin Rämä-Heikki, joka istuu tuvan ovinurkassa, räheällä äänellä sanoo kuin yhteisesti kaikille, jotka Santeria tuomitsevat:

— Vähä niitä on tältä jokivarrelta taivaa- seen tulijoita, jos kaikkien tullipetokset liene- vät Jumalan kirjoissa, — sen minä sanon.

Ja vaikka Rämä-Heikki ei nauti kansalais-

luottamusta, vaikuttaa hänen sanomisensa tällä kertaa merkillisen nopeaan. Moittijat ja tuomit-sijat sulkevat suunsa eikä puhu pitkään aikaan kukaan mitään.

Rämä-Heikki käyttää tilaisuutta hyväkseen ja sanoo vielä:

— On niitä monta tässäkin tuvassa semmoista tullikavaltajaa, että yhtä hyvin linnaan olisi saanut mennä kuin Santerikin . . .

Siihenkään ei kukaan puhu mitään. Lie-neekö arka omatunto vain eivätkö välitä semmoisen miehen puheista, joka ei nauti kansalaisluottamusta . . .

Ja rykästen menee Rämä-Heikki ulos.

Mutta vankia ei kuulu tulevaksi.

Aika alkaa tuntua pitkältä. Ranta-Jussi siinä hienossa humalassa viuhtoo edestakaisin ja kuuntelee ihmisten puheita. Merkillistä on, että kysymyksessä oleva ryöstö on pysynyt siksikin salassa eikä kuulu kukaan tietävän ketä muita on ollut osallisena kuin Santeri ja TaavolanKalla. Kettu-Iisakkikin, joka Kallio-saaren luona on kavaltajat nähnyt kuormia törmän komuun sullomassa, ei ole muita tun-

tenut kuin Santerin ja Taavolan Kallan, vaikka Rämä-Heikki oli pahinta mekaa pitänyt.

Mutta Ranta-Jussi kyllä tietää ketä on ollut, mutta suunsa pitää kiinni ja selittää kaikille, ettei ole Santerikaan ollut, Makonkyläisiä ja Järvikyläisiä ovat olleet, — arvelee.

Mutta silloin kuuluu kujalta joku huutavan, että jo tulee hevonen alaalta päin.

Kuistista, porstuasta ja pihalta riennetään kujalle ikäänkuin aivan outoa näkyä katsomaan ja hetken päästä pullahtaa koko pirtillinen pihalle . . .

Mutta ei sieltä tulekaan mikään vankikytyti, ei ole kun joku muu kulkija, yksin istuu kärryissään.

Ranta-Jussi ja Iso-Liisa ovat menneet väkijoukon eturintamaan, ja kun näkevät, ettei olekaan vankikytyti, alkaa väki vetääntyä pihalle ja pirttiin takaisin.

Jussi kuitenkin seisoo vielä tiehaarassa. Ehkäpä on etempää joku tuleva, joka ehkä sattuu tietämään missä asti vanki on tulossa! Mutta kun tulija saapuu likemmäksi, tunteeikin Jussi hänet vanginkuljettajaksi . . .

Mutta miksi on yksin?

Hän ajaa pihaan ja kun tunnetaan, että vanginkuljettaja on ainakin, niin väkijoukko ympäröi miehen kärryineen ja hevosineen kuin kehän sisään . . .

Kysymyksiä alkaa sataa joka suusta eivätkä takimmaiseta kuule mitä vanginkuljettaja lähellä seisoville selittää . . .

Jussi on kuitenkin luikerrellut väkijoukon läpi aivan kärryn viereen ja kuulee joka sanan . . .

— Virta oli niin väkevä, että ei mennyt kuin silmänräpäys ennen kun oli jo myötävirralla puolella proomua ja kaukana jo kun vielä vilahti harmajaa kauhtanan lievettä veden pinnalle . . . Ei siitä mikään ihmisvoima ehtinyt pelastamaan . . . ja kova koski alempana pauhasi . . .

Yhdeksi ainoaksi ääneksi muuttui väkijoukko ja joku naisen puoli räjähtää huutavaan itkuun.

— Vasitenko meni vai tuliko vahinko?

— Sitä asiaa en tiedä minä, vaan julma oli katsantonsa koko välin, — selittelee vanginkuljettaja lisää.

Ranta-Jussi ei jouda sen enempää tiedustelemaan, vaan rientää mökilleen ja alkaa hom-

mata poikki. Pian istuukin somassa kaksilaita venheessään Lampalle soutaen.

Siinä se nyt oli!

Jussilla oli ollut merkillinen aavistus mielessään, vaikkei hän siitä ollut puhunut. Oli tuntunut koko ajan siltä, ettei Santeri enään palaa, vaikkei ollut osannut sitä sen tarkemmin selittää . . . Kerran oli ajatellut Lampan patruunillekin sanoa, mutta ei ollut kuitenkaan mitään puhunut . . .

Mitä sanonee emäntä? Jäi siihen talo ja tiesi kuinka paljon rahaa . . .

— Vaan en minä usko, että tämän viimeisen asian vuoksi itsensä hukutti, vaan saattoi ruveta uskomaan, kun linnassa yksin istui, että jos vielä tulisivat päivänvaloon entiset synnit, jotka taitavat olla vähä raskaammat, niin ei enään iljennyt näköksälle tulla . . .

— Mutta salaperäinen on kuolemansakin niinkuin on ollut elämänsäkin . . . Ei tiedä menikö vahingossa jokeen, vai heittikö tahallaan . . . Niin . . . ei sitä muut tiedä, vaan minä sen kyllä tiedän . . .

Jussi pääsee Lampan rantaan, johon veneensä vetää ja lähtee nousemaan pihaan. Hiljaista

näyttää talossa olevan. Ei näy ketään liikkeellä pihasallakaan . . .

Jussi menee keskelle pihaa, jotta näki akkunan läpi näkykö patruunia konttoorissa. Mutta ei näy.

Jo huomaa hän Joonaan, joka ilmestyy tallista.

Jussi kertoo Joonalle Santerin kohtalosta. Mutta Joonalle ei uutinen näytä iloa eikä surua tuottavan.

— Aika mökäle mieheksi! miettii Jussi ja lähtee konttooriin.

Mutta konttoorin ovi on lukossa.

Hän menee puotiin, jossa Tilta yksin seisoo tiskin takana itkeytynein silmin.

Patruuni on tänä aamuna varhain lähtenyt etelään päin . . .

Eikä sano Tilta tietäneensä hänen matkastaan mitään muuta.

Sikaarin antaa Jussille ja Jussi kertoo Tiltallekin kuinka Santerille on käynyt.

Mutta soutaessaan takaisin Suomen puolelle, mietti Jussi mihin patruuni on mennyt ja tunnossaan päättää, että linnaan on mennyt sakojojansa maksamaan . . .

Ja hän on melkein hyvilläään, kun muistaa että hän saapikin yksin nauttia koko korillisen sisällön, jonka patruuni Santeria varten oli hänelle antanut.

Ja kevein airoin hän soutaa mökkiänsä kohden, joka vasta puhjenneiden kevätlehtien välistä pilkahtaa Suomen puoleiselta rannalta.

Jatkoksi tähän ilmestyy
myöhemmin toinen osa.

Väinö Kataja

on ennestään kustannuksellamme julkaissut
m. m. seuraavat teokset:

Kulmuja I (1:60)

Kulmuja II (2:—)

Varavalleksmittina (1:50)

Maalaiskuvia (2:—)

Tuskaa (1:25)

Maalaiskuvia II (2:—)

Elämän loppuessa (2:50)

Maalaisia neuvomassa (1:50)

Unteen elämään (1:50)

Lain varjolla (2:75)

Toisen oma (1:50)

Eri isää (2:—)

Myydään kaikissa kirjakaupoissa.

Aron A. Karisto,

Kustannusliike Hämeenlinna.

Hinta 2:50

Suom. kannoks. I.

Kataja

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1165

+

